

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 125.

ספר הברית

18

אגרת החיים והשלום

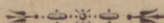
אל אחי כל בני ישראל, בני הגולה, בכל מקומות פוזריהם
בקצוי ארץ

מאת

אחיהם האוהבם וחומלם באמת ובלב תמים, המיצר בצרתם
ושמח בשמחתם ודורש שלוםם וטובתם כל הימים

אריה ליב בן אדוני אבי מורי ורבי הרב רבי מאיר וויטקינד נ"י.

החלתי לכתוב בירה ניסן שנת חמשת אלפים שש מאות ארבעים והשלמתי
אור ליום ב' כ"ד שבט שנת חמשת אלפים שש מאות ארבעים ושמונה ליצירה.

ווארשא

בדפוס שולדבערג ושותפו, מווארדא № 6

תרנ"ה.

СЕФЕРЪ ГАБРИТЪ

т. е. Книга завѣта.

Соч. **Л. Виткинда.**

ВАРШАВА

Типографія Шульдберга и Кош. Твердая № 6.

1898.

Дозволено Цензурою.

Варшава, 2 Сентября 1897 г.

מנחת-זכרון

אניש את ספרי זה

לכבוד הורי ומורי היקרים, אבי הרב הגדול בתורה ומשכיל כהליכות עולם, חכם לבב וישר נפש, איש רוח וירא אלהים באמת, הישיש הנכבד כש"ת מוהר"ר **מאיר וויטקינד** נרו יאיר, ורעיתי אמי חרת השכל ואשת חיל **סרת לאה דרעזיל וויטקינד** תחיה.

ולכבוד אחי אמי, דודי הרב המופלא בתורה ומשכיל ביראת אלהים, גביר נכבד באחיו וסוחר באמונה מוהר"ר **יצחק אליעזר צבי ליאכאווסקי** נרו יאיר.

ולהבדיל בין החיים

לכבוד נשמת שר ישראל, הצדיק בדרכיו ותמים במעשיו רבי **משה מאנטעפיארע** נ"ע.

ולכבוד נשמת אחי הצעיר, ישר הנפש ותמים הלכב **שלום וויטקינד** נ"ע.

אב נכבד!

אתה אמנתני על ברכי התורה והתושיה, אתה אצלת מרוחך עלי ותעוררני לשמוע בלמודי התורה והחכמה גם יחד, אתה זרעת על תלמי לבבי רגשי אמונה ויראת אלהים; לא במקל חובלים ולא בשבט מוסר יסרתני, רק בנעם שפתיך ובישר אמריך עוררת את רוחי בימי ילדותי לבלי התמכר אל הבלי העולם והתאות הנמכבות; לא כסף וזהב ולא מנעמי המותרות פגשו עיני בביתך, רק אוצר ספרים ושקידתך בתורה; לא בספורי הבל ובשיחות במלות בלית את עתותיך כאשר פנית מעסקיך, רק בתורת אלהים הגית גם יומם גם

לילה; אתה קימת דברי רבותינו ז"ל הקדושים ועסקת בתורה ודרך ארץ יחד; ממך ראיתי וכן עשיתי לחבב את התורה, לאהוב את החכמה ולבלי התפטר מדרך ארץ; אליך, אב יקר, אניש את בכורי עמי לזכרון, למען תראה כי בנך עוד חי הנהו, חי בעולם השכל והרוח, ותנוב בשיבה טובה ועצמותיך כדשא הפרחנה.

אם נכבדה!

את עמדת לימין אבי ותהיי לו לעזר להביא טרף לביתו וחק לילדיו, את היית כאנית סוחר להביא כל צרכי הבית, מוגיע כפוך שכרת לי מורים ומלמדים ותתני יכלת בידי לפנות לבי ללמודים; לכן ברגשי כבוד אניש אליך ספרי זה לזכרון עולם ואשא אליך את ברכתי ברכת שלום.

דוד יקר!

כך נטע ה' נפש יקרה ולב רגש להרגיש את לב רעך, אותך שלח אלהים למחיה לפני אבותי היקרים לכלכל את שיבתם, ואתה כגדל נפשך תאציל ממוכך עליהם ותרגין לב נדכאים; לכן ברגשי תורה אניש אליך, דודי אהובי לבבי, את ספרי זה לזכרון ואברכך אותך ואת כל אשר לך בחיים ארוכים ושלוש אין קץ סלה.

נשמה קדושה!

אותך שלח ה' עלי ארץ לחייב את שרי ורווני ישראל היושבים בארמנותיהם ובהיכליהם ילינו, החכמים בעיניהם ועל שכלם ישענו, המושחים שמני רוקח ובמים מבושמים יתקדשו, ולא יחלו על שבר יוסף וגלות יהודה לא ירחמו; את בזית לתענוגות בני האדם ותצאי אל אחיך לראות בסבלותם בכל מקומות מושבותיהם ולבקש בעדם חסד ממלכיהם ושריהם; לכן ברגשיי אקריב אליך ספרי זה לזכרון עולם; ואת נשמה קדושה בעולם העליון, חתור חתירה מתחת כסא כבוד אל ובקשי רחמים מלפניו בעדי ובעד שארית ישראל הנהלאה, כי ישלח לנו מתרה משיח צדקנו ויוליכנו קוממויות לארצנו.

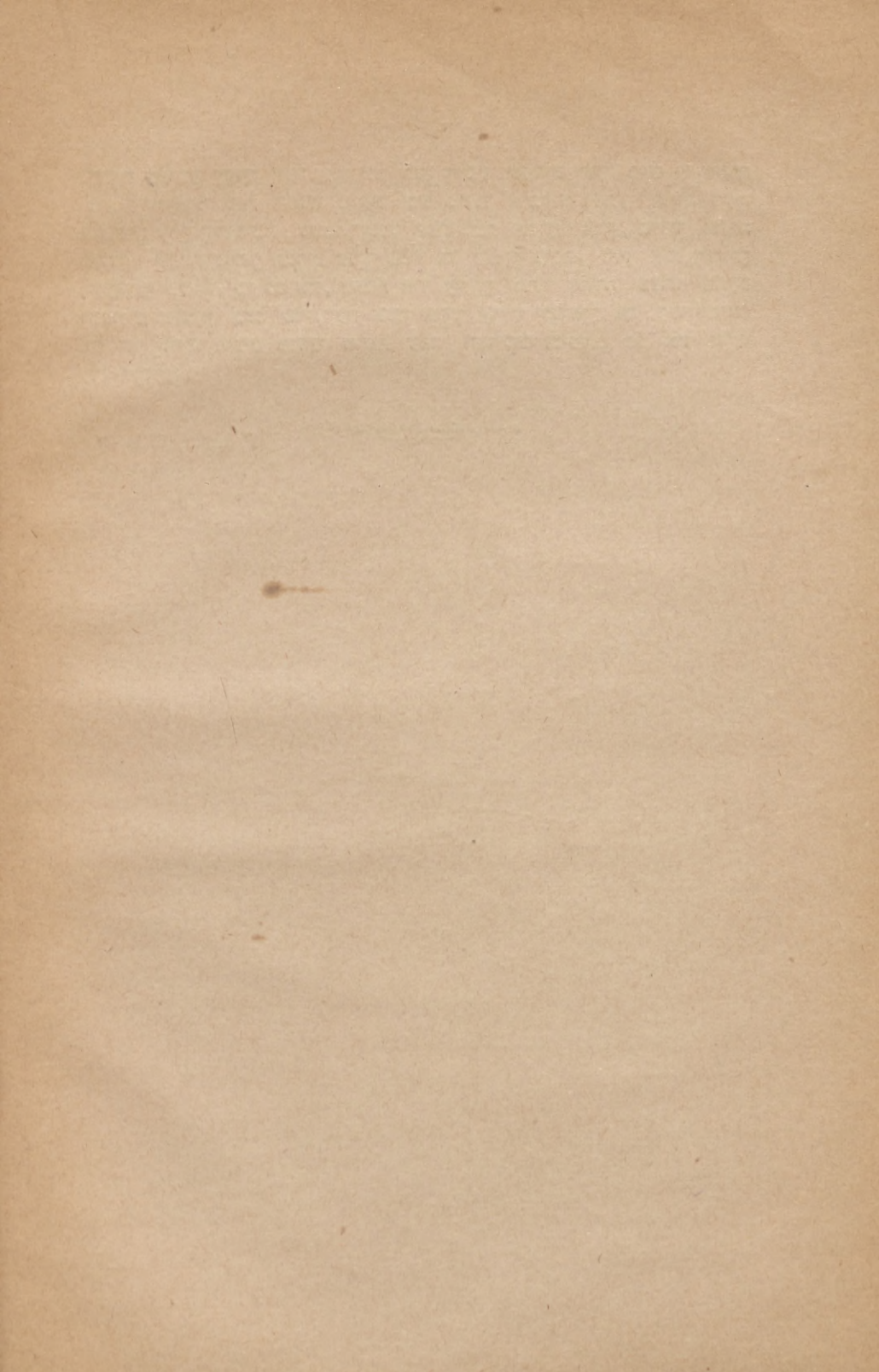
נשמת אחי!

אהבה מהורה ונאמנה אהבתך כאשר התהלכת אתנו פה עלי ארץ ותחיי את גלמי אחי היקר כאנשים ואיש החמורות, אתך עזב את אביו ואת אמו ואת משפחתו וירחיק נדוד אל קצוי ארץ, אל ירבותי אמעריקא, שמה שבע

גדודים כארבע עשרה שנה, ובהיותו כבן ארבע ושלשים שנה ביום ד' שלשה ימים לירח אייר שנת חמשת אלפים שש מאות ארבעים ושבע ליצירה בעיר באסמאן עלית השמימה; נשמת-אחיך המתהלכת פה עלי ארץ, ברגשי אהבה טהורה, אהבת-נצח, תקריב אליך ספרי זה לזכרון עולם, והיה שמו החיים והשלום כשמן; כי גם את, נשמת אחי שלום, תחיי צרורה בצרור החיים הנצחיים ותנחחי בצל שדי, עד אשר יפקוד אלהי ישראל את עמו ויביאם אל הר קדשו ורכים מישני אדמת עפר הצדיקים וביניהם גם את יקיצו לחיי-עולם.

אגרת
החיים והשלום.

(דאס לעבען אונד דיא האַרמאַניע).

מי ככם ירא ה' שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח
בשם ה' וישען באלהיו:
(ישעיה נ' פסוק י').

וידעתם כי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות בריתי את לוי
אמר ה' צבאות: בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתנם לו מורא וייראני
ומפני שמי נחת הוא: כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו
כי מלאך ה' צבאות הוא:
(מלאכי ב' פסוקי ד', ה', ו').

ועתה אמר ה' יצרי מבטן לעבד לו לשובב יעקב אליו וישראל לו יאסף
ואכבר בעיני ה' ואלהי היה עווי: ויאמר נקל מהיותך לי עבד להקים את
שבטי יעקב ונצורי ישראל להשיב ונתתיך לאור גוים להיות ישועתי עד
קצה הארץ: כה אמר ה' בעת רצון עניתיך וביום ישועה עורתיך ואצרך
ואתנך לברית עם להקים ארץ להנחיל נחלות שממות: רנו שמים וגילי ארץ
ופצחו הרים רנה כי נחם ה' עמו ועניו ירחם:
(ישעיה מ"ט פסוקי ה', ו', ח', י"ג).

מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע
ישועה אמר לציון מלך אלהיך: חשף ה' את זרוע קרשו לעיני כל הגוים וראו
כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו: כי לא בחפזון תצאו ובכמנוסת לא
תלכוני כי הלך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל:
(ישעיה נ"ב פסוקי ו', י', י"ב).

בשם ה' אלהי ישראל שלום.

ירח ניסן שנת חמשת אלפים שש מאות ארבעים וארבע
ליצירה פה עיר קאוונא אשר בלופיה המדינה.

אחי זעמי!

בפעם הראשונה לימי חיי הנני יוצא על שדה הסופרים, בן שלשים ושש שנה אנכי כעת הזאת; רבות ראיתי בימי חלדי, רבות למדתי, רבות חקרתי, גם רבות כתבתי ובכל זה לא מלאני לבי עד הנה להודיע את שמי בין הסופרים, יען כי רוח הגאווה לא ענקהני מעודי ועד היום הזה; אכן עת צרה היא העת ליעקב, כי באו בנים עד משבר, כל פנים קבצו פארור וכל איש ילך בפיך ברכים, העניים והאביונים מבקשים לחם ואין וישבעו חרפת רעב, בעלי בתים יורדים תחת שואה יתגלגלו ואנשי ביתם יאנחו במסתרים משבר רוח, המשתכר ישתכר אל צרור נקוב; החנונים בדובים יהמו כי אפסו הקונים, וגם אלה אשר יבואו לקנות ימצו את לשך לבנם טרם יקנו דבר; הסוחרים יאבלו כי אין מקנה ואין קנין והכליון שלט בכספם, בעלי בתי חרשת המעשה ולבו שחוח, בראותם כי נשמו מסלות המסחר, אי־התשלומים יתרבה מיום ליום ובעלי הכסף יתהפכו בדאגה על ממותיהם ויבקשו תחבולות לשמור את מאדם החביב להם יותר מנפשם וישכחו את אמרי קדוש: „אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר“. זה הוא מצב ישראל מבית, ומחוץ מצבם נורא מאד; כי ההתנגדות־לבני־שם באיירופה תלך הלך ופשה כנגד צרעת בקרב העמים העומדים עלינו לבלותנו; מחויץ תשכל שנאת העמים אותנו ומבית אי־הפרנסה. ומה יעשו זקני עמנו ונכבדיו? אלה מימין אל ציום ואל מספד יקראו, ואלה משמאל ידרכו קסתם להלחם עם שונאיהם ומנדיהם במכתבי עת שונים; אמנם: „אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה אפילו שכר שיחה נאה“ אמרו חכמינו זכרונם לברכה; אבל לא ברוח ה' ולא ברעש ה', יאמר אליה הנביא, רק בקול דממה דקה, לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה אמר התלמוד הקדוש. מה נעשה? השאלוני אחי, ואני אענה אתכם נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה' באמת ובלב תמים. ידעתי כי אתם הלובשים אדרת האמונה תענוני: „לא בנו האשם; כי יראים אנחנו את ה' וחרדים אל דברו, נוהים אנחנו אחרי בית המדרש לשמוע את דבר ה' ומחכים אנחנו את תורתו; אך אלה

המשכילים הנוזרים מאחרי ה' ותורתו, הלובשים מלבוש נברי והולכים בחקות הגוים, הבונים למו היכלות וכפתורים בראשיהם, העומדים במקדשיהם כפסילים אלמים והחזן עם להקת מנגניו ישאו עליהם את עון העדה וישירו במקהלות; אלה הלומדנים בבתי ספר החכמה הבינונים והגבוהים, אשר השליכו מעליהם עול מלכות שמים ואחרי כל קדש מלא יקראו, אך אלה היו בעוכרנו, ואנחנו מה כי תלין עלינו, סופר מזור לנו? הלא את אלה האנשים נשנא בכל נפשנו ומקימים אנחנו מצות הכתוב: **הלא משנאיך ה' אישנא**. אבל אחת אשאלך, אותך הירא וחרד אל דבר ה', האם לא בא מעולם הרעיון אל קרבך כי יראתך היא מצות אנשים מלומדה; כי כן הרגלת מנעוריך להתפלל בצבור שלש פעמים בכל יום, לשמוע את דבר ה' בין מנחה למעריב, ללמוד בכל יום אחר תפלת הבקר, וההרגל נעשה טבע שני; ולו נולדת ברור החדש ובמקום ידוע וההצלחה האירה פניה אליך או לא טוב היית מזה האפדתי המבקש היכל עם כפתור לתפלתו, העומד שמה כפסל אלם ואזנו, המורגלת לשירי בית המשחק, תתענג על נעם זמרת המקהלה יותר מעל זמרת החזן מבית המדרש הישן, המראה חכמתו בשירי שמחה באמרו: „לאל עורך דין” ותבונתו בשירי תוגה בשוררו: „הודו לה' כי טוב”; לו היית עתה עלם צעיר לימים לא טוב היית מזה העלם, הרואה את עמל אבותיו החנונים או מחזיקי בית המרוח וענים הנורא ויראת המחסור תהרפנו בחוקה אל-בית-ספר החכמה, ונגד רצונו יבעט באביו ובאמו ויחזור ככל עו להמנות בין משכילי הדור החדש? האם לא בא הרעיון אל קרבך כי אם עתה כתורני, כתבוני, כסוחר, כרוכל כולם יתאונו על רוזן הפרנסה מה עשו אם נתוספו עליהם כל אלה הרופאים, הרוקחים, יודעי דת ודין, חכמי חרשת המעשה ודומיהם להיות תורנים, חנונים, סוחרים או רוכלים? אתה חובש בית המדרש תשנא את אחיך בלבבך, ותשכח כי אם לא אלה הרשעים בעיניך לא מצאת חית ירך, ואם אין קמח אין תורה אמרו חכמינו זכרונום לברכה; אתה חובש בית המדרש תדבר סרה בהמתחדש; אבל השכחת מאמר הכתוב: „ועמך כולם צדיקים וכו'” השכחת קדושת דברי רבותינו זכרונום לברכה: „כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא”, מאמרם הנשגב: „פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון?” האם בטוח לך כי אתה מלאת מצות כשנים או כשלושה רמונים? האם שכחת את קדושת מאמר ה': „הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא”? אם בעל נפש אתה, לך והוכח כסתר כדין את האפדתי המבקש כפתורים להיכל ה' וקים כזה מצות עשה: „הוכח תוכיח את עמיתך”; אבל זאת לא תעשה בידעך היטב כי לא ישמע לך ואך לחנם תשחית דברך; לכן היה בעל נפש וקים את המצות לא תעשה: „לא תשנא את אחיך בלבבך”. ידעתי כי תענני: „אבל איך אוכל לראות באבדן אמונתנו הקדושה ונפשי לא תאבל עלי”? גם אנכי אענך, המרם תדע את המאמר הקדוש: „האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב”? לכן אל ידע

בעיניך על האפרתים ועל הנערים, כי בדבר ה' יעשו כל מעשיהם, וישראל
אם אינם נביאים בני נביאים הם, ואך הוראת שעה היא עד אשר ירחם ה'
את שארית ישראל. אמנם אם איש תם וישר הירא וחרד לדבר ה'
באמת הנך תשאלני בתם נפש: מה אעשה לנפשי? הן אדם אנכי ולא אל;
יד ההרגל חזקה עלי, ואנכי הורגלתי מנעורי להכיר יראת ה' באיש
כפוף הראש, אך השלמה, הפאות והזקן, המתפלל ולומד בכל יום
כדין השולחן ערוך, ולהכיר אי-האמונה באיש מול השלמה, הפאות
והזקן, ההולך בקומה זקופה ודוחק רגלי השכינה, אשר לא לבית
המדרש יכתת רגליו רק לבית המשחק, לא לשמוע קול מגיד מישרים
יריץ בכל יום רק לשמוע קול שרים ושרות, לא לדבר אלהים תערוג
נפשו רק לשירי עגבים; ואיך אוכל לחדור אל תוך לב איש כזה
ולראות כי נגעה יראת ה' בלכבו פנימה? הלא אדם אנכי ולא אל,
והאדם יראה רק לעינים, ואין לו לדין אלא מה שעניו רואות אמרו
חכמינו זכרונם לברכה; "אם כה תאמר אלי, או ידעתי כי מבני יעקב
איש תם הנך, ואתן לך תרופה קלה אשר היא תפקח עיניך ויהיה ביכלתך
לדון את חברך לכף זכות; אך כתר לי זער, או אחוך את הדרך המובילה
בית אל."

עתה אליכם משכילי עם: בעלי אוצרות-הכסף הגדולים, בעלי אוצרות-
הסחורה הגדולים, שרי ממשלה, נבחרי מדינות, סופרים, רופאים, רוקחים,
יודעי דת ודין, חכמי החשבון והמרידה, חכמי חרשת המעשה, חכמי השירה
והזמרה, חכמי הלשונות, יודעי בינה לעתים, חכמי הטבע, אוהבי החכמה,
תלמידי בתי מדרש החכמה הבינונים והגבוהים אשר בכל תפוצות ישראל,
אליכם אשים דברתי; לא ברוח ולא ברעש אבוא אליכם, רק בקול דממה
דקה אמר לכם כי ידעתי גם ידעתי אשר גם אתם זכאים הנכם בדורנו ככל
יתר אחיכם שלומי אמוני בני ישראל; האיש אשר לב רגש לו ויוכל לחוש את
לב רעהו ירא בעיני שכלו כי את ה' ותורתו תאחבו; מי גבר עור ולא יראה
את אהבתכם הנשגבה לעמכם הנרכה והנענה תחת עול סבלו? "קודשא בריך
הוא, ישראל ואורייתא חד הוא" אמרו חכמינו הקדמונים זכרונם לברכה
ואמת כפיהם; אהבת הלאום, זה הוא קו המדה אשר בו נמדד את דרך
החיים של האיש הישראלי, זה הוא כלי המחזה אשר דרכו נוכל להביט מבעד
העור והבשר אל תוך לב הישראלי, ונראה כי אהבת ה' ותורתו בקרבנו תשבון;
המאמין יקרא את ה' בשם אהיה אשר אהיה כאשר קרא אותו משה רבנו
עליו השלום, והמשכיל יקראנו בשם הפלוסופי דאם זיין או בשם הטבעי
דיא נאטור; המאמין יקרא את תורת משה בשם תורת ה', והמשכיל יקראנה
בשם תורת הטבע; אבל לא בשמא תליא מילתא יאמר המוסרי והכל
הולך אחר כונת הלב; כי השם הוא בעצם אך הרגל האזן והפה, והשגת
האלהים לא הוכל להיות בכל האדם על אופן אחר, יען כי האנשים ישתנו

איש מרעהו במבנה גום ובתכונת נפשם, ולכן בהכרח ישיגו ענין אחד באופנים שונים; ואם אבותינו ונביאינו הקדושים השיגו את ה' באופנים שונים, זה יקראנו אל שדי וזה יקראנו בשם ה', זה ישיגנו כאל גדול נכור ונורא וזה יכננו בשם עתיק יומין, אנן מה נעני אבתריהו, ולמה נאשים את אחינו המשכילים, אשר ההרגל, אשר הורגלו מנעוריהם לשמוע מפי מוריהם הפלוסופים או הטבעיים, נהיה להם למבע שני ויכנו את ה' בשמות חדשים מקרוב באו? לא במחשבות יתר אחי היראים מחשבותי בדבר הזה; לבי ינבא לי כי גם אלה מאחינו אשר נראה אותם כי יחללו שבת בפרהסיא ויתרשלו בכל יתר מצות המעשיות, גם המה יראת ה' נגעה בלבכם, ואם אנחנו בני אדם נראה לעינים אבל ה' ירא ללבב, הוא ירא כי אך יד ההרגל נברה עליהם לחשוב, כי אחת היא לה' אם יעשו מלאכה או יסחרו ביום השבת או לא, אם אך לבם טוב לאנשים לתמוך ידי עני ואביון ולהושיע לרעהים בצרתה; כי הנסיון יעיד להם אשר אנשים רבים יבחנו אלהים יום יום במצוות המעשיות וימלמו, עיניהם יראו בכל עת אנשים אשר השליכו כל קדש אחרי גום ובכל זאת יצלחו ויעשו חיל, ומה שיעיד הנסיון אין בכח השכל להכחיש; ובאמת מצד אחד יצדקו, כי מה ה' שואל מאתנו אך לעשות טוב וחסד, ומי כעס ישראל נוי אחד בארץ; הלא: "מלכותא דרקיע כמלכותא דארעא" אמרו חכמינו זכרונם לברכה, ואנחנו נראה עין בעין, כי זה דורות רבים בני אדם הרואים רק לעינים יגוללו עון איש יהודי אחר על הקהל כלו, הלא דבר הוא; קול המון בקול שדי יאמר החכם ומן בא בסוד ה' לדעת את דרכי השגחתו ונפלאותיו עם ישראל? מי יודע אם לא גם מלך מלכי המלכים, אלהי ישראל הרואה ללבב, יתנהג עם עמו במדה הזאת, יקח את המצוות הנמוסיות אשר יקימו אנשי הימין, המה אנשי האמונה הנדמית לימין, כי היא נוסדה על אדני השכל האלהי היודע מסתרי בריותיו, ואת המצוות השכליות אשר יקימו אנשי השמאל. המה אנשי השכל הנדמה לשמאל. כי תשש כח שכל האדם לחדור אל תוך מסתרי הברואה, והיו לאחדים ביד האלהים אלהי ישראל, אשר בחר בעמו באהבה; יפרוס וריעת שלומו על שתי הדפנות דופן האמונה ודופן השכל ויחבר את האהל והיה אחר, ומשמאל ומימין על ישראל שלום. אמנם, אחי המשכילים, ידעתי כי גם אתם תעבדו את ה' אלהי ישראל; אבל ההשכלה האיראפית משכה אתכם ביפי פניה ותלבב אתכם במעדנות הליכותיה; האהבה תעור עיני פקחים יאמר איש הרוח, ואתם שכחתם כי כלה שפניה יפות כל גופה עורנו צריך בדיקה. אמנם מה נאה לאדם להיות איש משכיל, יודע שפות וחכמות שונות, ללבוש מלבושי עם הארץ ולא להיות כאבל בין החתנים, להיות אורח נכבד בארצו: סוחר, סופר, רופא, רוקח, יודע דת ודין, חכם הטבע וכדומה ולהנות מיגיע כפים בדברי חכמינו זכרונם לברכה: "גדול הגהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים"; אבל בכל זאת תודו לי אחי המשכילים כי הפרותם על המדה באהבתכם לחדשות; אכן מה

יפו פני ההשכלה האייראפית! על ידה נגלו לנו מסתרי הטבע ואלפי אלפים
מכונות יעשו את מלאכתם במהירות ושלמות נפלאה, על ידה נשתלמו חכמות
רבות והדעת נפרצה בארץ; אבל המרס תדעו אחי היקרים כי לא המדרש
הוא העיקר אלא המעשה? ואם אוהבי אמת אתם כחנו נא וראו והגידו
בלב שלם אם הביאו כל החכמות והתחבולות האלה את השלום המקוה
לחברת האדם; חכמת הנתוח והרפואה נשתלמו בימינו, ואתם פתחו נא את
ספרי הזכרונות וראו, כי מספר המחלות והמתים נתרבו יותר מכראשונה; אמנם
ידעתי כי תענוני, אשר בנין התבל המחדש בלבב את האויר ודרכי החיים
של בני האדם; כי עין בעין נראה אשר בשבעים שנה האחרונות נשתנו מבעי
הארצות; כי מי יכול להאמין בשנת 1812, בעת אשר החרף הרוסי הנורא
השפיל את רום גאות הארי הקארזיקי, וה' אלהי הצבאות האל הגדול, הגבור
והנורא הראהו בעוזו ירו כי גם הוא אדם ולא אל, ואם הוא בנכה עיניו וברחב
לבבו לא ישתפק להיות מושל על ארץ צרפת, אשר מסרה עתותיה בידו,
ומצוה על ארצות איטאליה אשכנו ועסמרייך, אשר הכניע ברוח גבורתו אשר
חננו ה', או מוכרח יהיה לבלות מנחות שנותיו בגלות ושעבוד על האי הארסי
ס"מ העלענא, ולא תועילנה לו חכמת החשבון, המלחמה והמדינה אשר ידע שכס
אחד על חבריו; מי יכול להאמין אז כי בשנת 1881 יתמוגו ארצות צרפת
ורוסיה, ומקומות רבים ברוסיה יבקשו קרח בימי החרף ואין, ואנשי צרפת
יביטו ברוח קר אל השלג אשר יתנו למו שמיים? מי יכול להאמין מאה
וחמשים שנה מקדם, בעת אשר לא ידעו עוד את כח הקמור ונפלאותיו
והאנשים חיו כחק הטבע, והיה להם היום למלאכה והלילה למנוחה, מי
יכול להאמין אז כי יבואו ימים אשר אלפי אלפים מכונות-קמור יעבדו עבודות
פרך ובכל זאת לא תספיק מלאכת האנשים ביום ויהיו מוכרחים לגזול עוד
שעות אחדות מעתות מנוחתם בלילה? ובכל זאת נראה בעינינו כי כן הוא,
ומבעי הארצות ודרכי החיים נשתנו הרבה במאה שנים האחרונות, ולרגלי
השנויים האלה נשתנו ונתרבו המחלות. כן תענוני משכילי מאה התשע עשרה.
לוי יהי כדבריהם, אך הגידו לי באמת מה הוא האשר אשר הביאה לנו תר הזהב
המאה התשע עשרה אשר תפארוה ותרומוהו כל היום? ובמה גדול כח
ההשכלה האייראפית אשר באהבתה תשנו תמיד ובעבורה תחללו קדש ה'
אשר אהב? „איזה קדש נחלל?" תשאלוני אחי היקרים, חובבי בנין התבל
האייראפי, האם בזה חללנו קדש כי השלכנו מעלינו הבגדים הצואים אשר
לבשו אבותינו בפולין ונלבש מחלצות כהעמים הנאורים? או בזה שהסרנו מעל
ראשנו את הפאות הארוכות והמסולסלות? או בזה שנלך ד' אמות בגלוי הראש?"
לא, אהובי, לא לזה אקרא חלול קדש, כי כמוכם גם אני אינני משומרי הבלי
שוא ויודע אנכי את תולדות עמנו ודתו, כי לא בכגדי פולין יצא מסצרים
וקבל תורתו הכתובה והמסורה, ולא בגדי פולין לבשו רבותינו הקדמונים גדולי
התנאים והאמוראים, אשר עליהם נשען כל בית ישראל, וגם אנכי לכשתי

מנעורי מלבושי אשכנז כמוכם; יודע אנכי את דין התלמוד והשולחן ערוך, כי אין שעור לארך פאות הראש, ואם לא נכסום אותם כעין תער או יצאנו ידי כל הדעות; ויותר מזה כי הכהן המורם מעם, הנביא הקדוש יחזקאל בן בוזי הכהן, יזהיר את אחיו הכהנים בשם ה' (יחזקאל מ"ד כ') כי פרע לא ישלחו וכסום יכסמו את ראשיהם, ומי זה עור ואין עינים לו לראות, כי לא די שאין הדור מצוה בפאות ארוכות רק אלהי ישראל לא יחפוץ בזה? אך חכמתו העליונה היודעת את טבע לב בני האדם, כי האזרה תגרה בו את יצרו הרע, לא חפצה בטובה להכביד על כל עמו את כבוד המלחמה עם היצר, והכבירה בזה רק על הכהנים, הזרזים והגלבים, אשר כח בידם לעמוד בקשרי המלחמה עם התאוות אשר לא יביאו תועלת לגוף ולנפש האדם, אבל בזה רמז האלהים גם ליתר בני עמו הנבירים, אשר מלאכתם ועבודתם קשה ויביאו לרגלם את הועה, כי ילכו כסומי ראש, למען לא התרבה החלאה ולא ישרצו ילדי-הועה הנודעים על החלק היותר נכבד בגוף האדם והוא הראש מקום משכן המוח והנשמה, כי חפץ ה' בנקיות עמו, במהרתם ובבריאותם; ולא די שלא כמחללי קדש הנכם אחי בעיני בעבור שתלכו קצוצי פיאה רק כזרזים ועושי רצון ה'; יודע אנכי את דברי התלמוד בדבר גלוי הראש, את לשון הוהב של הכהן הגדול מלאך ה' צבאות, אשר תורת אמת היתה בפייה ועולה לא נמצא בשפתיו מורנו ורבנו ר' משה בן מיימון זכרונו לברכה באמרו: "מדת חסידות נהגו תלמידי חכמים שלא לילך ד' אמות בגלוי הראש" ואת דברי הבן פורת המשביר דת ישראל לעמו הוא הרב הגאון הצדיק ר' יוסף קארו זכרונו לברכה אשר, כחבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתקן, דקדק בלשונו בשולחן ערוך אורח חיים סימן ב' סעיף קטן ו' וכתב: "אסור לילך בקומה זקופה [כי מדת הגאווה מכוערת היא באמת] ולא ילך ד' אמות בגלוי הראש" ולא כתב "ולילך", להמשיך את האסור גם על זה, יען כי לא אסור הוא מצד התורה, רק מדת דרך ארץ היא בארצות המזרח, מקום מושב בני ישראל לפנים, ובמקום שדרך הארץ הוא באופן אחר, בארץ ההיא ובין אנשיה צריכים אנחנו להתנהג על פי דרכה, כי דרך ארץ קדמה לתורה אמרו חכמינו זכרונם לברכה, ולא על זה אקרא חס ושלום את אחי היקרים לי בשם מחללי קדש; אבל על זה לבי עלי דוי, כי אראה אותם מחללים את יום השבת הקדוש, ואשר דברי ה' חוצבים להבות אש באמרו: ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם, ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם". לא אל הרופאים והרוקחים העוסקים בפקוח נפשות אשים דברתי, כי אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אמרו חכמינו זכרונם לברכה, אשר באו בסוד ה' וידעו כי יקרו בעיני האלהים חיי האדם והוא מזהיר בכל עו את עמו הנבחר לשמור את נפשו ואת דמו; אבל אליכם בעלי אוצרות הכסף, הסוחרים, החכמים השונים ויתר צעירי בני ישראל אליכם אשים דברתי, אתכם אשאל בשם האמת היקרה לכל בעל

נפש נכבדה ובשם ההשכלה אשר בה תתימרו, מדוע תחללו את יום קדשנו? מי זה בער ולא ידע, כי המנוחה והתנועה חקי עולמים הם, חקי המבע העומדת לפני ה' צור עולמים ומסתרת את פניו מעיני האדם כל עוד אשר הוא חי על פני הארמה, ואם המנוחה היתרה תביא את נפש האדם לירי שעמום הלא התנועה התמידית תיגע את גוו וימות בלא עתו, ולא לחנם יקרישו כל העמים יום אחד בשבוע לענג גופם השואף להתאוה ולמנוחת נפשם מעבודה קשה, ומדוע תבוזו, אחי בני ישראל החביבים לי, ליום הקדוש המדת הימים אשר בו רצה אלהי ישראל ויקרשו; מדוע לא תקראו ליום הזה ענג, עונג הנעלה, ענג היפי והנשגב ולא הנוחו בו מנוחת אמת ואמונה, אהבה ונדבה, שלום ושלחה, השקט וכמח, מנוחת ערבים אשר תגביה את האדם אל מרומי עולם הבינה ותעורר בקרבו רעיוני קדש? מדוע תפתחו את פתחי בתי מסחרכם וחגיוותיכם ביום הקדוש לבצוע בצע? השכחתם את דברי קדוש (ישעיה נ"ו י"ז): "בעון בצעו קצפתי ואכזהו הסתר ואקצוף וילך שובב בדרך לבו?" ואם חוב קדוש הוא על האדם לעמול ולעבוד להשכר ולהרויח, אבל בכל זאת הלא עליו לדעת כי העשר והכבוד הוא מלפני ה' אמר מלכנו דוד, כאשר עלה על מרום במתי הצלחה; ואם המלך הגבור והנבון הזה, אשר מאחרי עלות עלה בגבורתו ובכינתו לכסא מלוכה על עם נודע בהדרו בימים ההמה, הודה ולא בוש לעיני כל הקהל עבריו ומשרתיו, כי לא כחו ועצם ידו הביאו לו את כל העשר והכבוד הזה אך רצון ה' השפיע עליו כל הטוב הזה, למען יתן מהודו על עמו ישראל, איככה תשכחו אתם עשירי ורוני עמנו, כי שלוחי ה' אתם לפאר בהדר גאוונכם את עמכם הנרכה והנענה בצוק העתים האלו? איככה תשכחו כי יום השבת הוא הברית התיכון המבריה בין לבבות עם ישראל בכל מקומות פזויהם? ידעתי כי ימצאו מתחכמים בעמי, אשר יאהבו לעשות חנופה לעשירי עם ואשר לא שמשו תלמידים חכמים כל צרכם, יענוני בשפת חלקות: "הלא מקח וממכר דרבנן והתורה לא אסרה לנו מעולם את המקנה והקנין ביום השבת, ומי יוכל לסבול את כל דברי האולת של בעלי התלמוד ביני המוקצה והגולד!" אמנם כזה תדברו אל צעירי עמנו הרחוקים מתורת ה' ואשר ידמו באמת כי התלמודים הקדמונים היו כרבני זמננו, היודעים רק את חמר התורה אבל לא יסתכלו בצורתה, אולי מיראתם להסתכל בצורת האשה היפת תאר, ואשר יד ההרגל גברה עליהם לדמות כי אלהי ישראל כפקיד מכס היין שרף הוא, הרואה רק לעינים ויכבד בתורתו רק את המשגיח אשר ספר זכרונות הדרך שלו כתוב מכל עבריו ואשר ירבה להביא שמרי עונות על מחזיקי בתי המזרח, למען הראות לאדונו כי לא עצל הוא במלאכתו; כן גם המה בעת אשר ישיבו לשואליהם ותלמידיהם את האסור והמותר יבנו מגדלים פורחים באויר ויתלילו תלי תלים פלפולים כיד השכל הטוב עליהם [כי באמת הם בעלי שכל וכינה נפלאה] במרם יורו לתלמידיהם את המעשה אשר יעשו, למען הראות את ה'

אלהי ישראל כי זריוזים הם ואינם נרפים במלאכתם; עינים להם ולא יראו את דרכי בעלי התלמוד, הגאונים הקדמונים. הרמב"ם והרדב"ז בתשובותיהם בדבר האסור והמותר, כי היו מועט המחזיק את המרובה; בינה להם ולא יבינו כי מאור הגולה הגאון רבנו אליהו זכורנו לברכה היה שלוח ממרום לרמוז להם, כי כל אלה החלוקים והפלפולים היו דברים הנצרכים לשעתם, למשוך את עיני חכמי ישראל והעם מהמעשים והתאות הנמכרות של אפרתי העמים והכמיהם בימים ההמה, ולמען הראות את בני ישראל כי לא ברוח ה'; הגאון רבנו אליהו הראה באצבע לגאוני ישראל כי כבר באה העת להביט אל פשט התורה ולקצר בכל מה דאפשר את דרכיה ונתיבותיה, הוא הראה בספריו כי באה העת לגאוני ישראל לתת און קשבת אל החכמה, הוא לא כתב ספרים מיוחדים בעלי כרס על עניני התורה ורק על הספרים הנמצאים עשה הגהותיו מעט הכמות ורבי האיכות, ורמז בזה כי כבר נפתחו שערי צדק נ' שערי בינה; חכמי התורה האמיתית הזה ידע היטב כי לא תהו בראה אך לשבת יצרה ולישוב העולם צריך היהודי לדעת את החכמות והמדעים, וחשב למצוה להאציל חלק מעותותיו המקודשות לשמים ולכתוב ספר איל משולש ועוד כאלה; הענו הזה לא התגאה לתת צו אל חכמי דורו, רק לחש לתלמידו הותיק הגאון הגדול וישר הלבב ר' חיים מוואלאזין נשמתו עדין, כי באה העת להתקרב אל דרך חכמי התלמוד הקדמונים ולשאוב מים ממעיני חכמתם בדרך קצרה, יען כי יקרה העת לישראל, אבל חכמי דורו זהבאים אחריהם עד היום הזה הלכו בשרירות לבם להתגאות לעיני ההמון ברובי תורתם. עוד כיום הזה הנם באים איש איש וספרו בידו להתיר את המותר לנו מכבר ולאסור את האסור לנו מעולם, ובעלי הנפש מהם יעשו חנף לקונם באסורם גם את המותר לנו; אבל אלהי ישראל, אשר לפניו חנף לא יבא, ישלח זמורה באפם ויקשיח את לבות בני ישראל כי יתירו לנפשם גם את האסור למו באמת; אמנם, מתחכמים, דברו הות נפשכם אל צעירי בני עמנו הרחוקים מתורת ה' ומתולדות העברים וספרותם, אבל לא אלי תדברו כאלה, כי אנכי יודע היטב את דרכי התורה וחכמינו הקדמונים זכורנם לברכה, המה לא היו יושבי אהל וחשבי מחשבות כרבני ומשכילי דורנו רק היו אנשי מעשה ומשכילים באמת; יתפאר נא משכיל בן מאה התשע עשרה, המתהלל כל היום כמרת הסבלנות של בני דורו, להיות סבלן כחכם העברים נצר מגזע היחש ממשפחת בית דוד הזקן הלל (שבת ל"א ע"א). האיש המורס מעם הזה, אשר בלי פה חנף ושפתי חלקות אמר כי, "מאי דעלך סאני לחברך לא תעביד זו כל התורה כלה", היה חוטב עצים ונהנה מיגיע כפיו, ובכל זאת היה נהיה אחרי כן לנשיא בישראל! ומה עשה הזקן הנכבד הזה בעלותו על כסא הנשיאות? האם חבר חבילות של תשובות בדני אסור והיתר? חס ושלום! הוא ידע היטב אשר אלהי ישראל איננו שומר הממשלה ולא יבא בעקיפין; הוא התבונן אל דרכי החיים; הוא ראה כי בני דורו בעלי הכסף נתקלקלו ולא יחפצו להאמין בה'

ולחלות כסף לחבריהם מפני השממה, עמד ותקן להם פרוזבול, למען לא ייבש מקור חיי ישראל; הוא נתן מרוחו על בית דינו, כי בדברים שבין אדם למקום צריכים רבני ישראל ומנהיגיו להקל לעמם כפי היכלת, כי אלהי ישראל יחפץ בשלום עמו ובחפשוותם. בפרנסתם וכלכלתם, בכריאותם וחזקם; חכמים כאלה היו קדמונינו זכונם לברכה, חכמים יאנשי מעשה, נאה דורשים ונאה מקימים; החכמים האלה, אשר לא עשו חנף לצורם, הזהירו אותנו בכל עו לשמור את יום השבת ולקדשו, ואם להם לא תאמינו, ובלשון מדברת גדולות תקראו אותם בשם פאנאטיקער, כאשר תאהבו, הביטו וראו את דברי הנביא ישעיהו, אשר נעם ניבו ושגב לשונו ועידו עלי שחר לבבו ורום שכלו כי לא יאמר שקר והבלי שוא בשם ה', אשר יאמר:

אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דברי (ישעיה נ"ח י"ג י"ד); השמעתם את דברי הנביא הקדוש הזה כי יוחזר את עמו ישראל גם מלדבר דבר ביום השבת, דבר כזה אשר לא יוכל איש למלאותו? אבל המקבלים האמתים והמשכילים הישרים בלבותם רבותינו בעלי התלמוד המה יאירו לנו את דברי הנביא במסכת שבת דף ק"ג עמוד ב', באמרם ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, וכל המכוש בעין פקוחה אל דברי ומעשי רבותינו בעלי התלמוד יראה כי המה היו חכמים אמתים, מחמירים לעצמם ומקילים לאחרים ולא נשאו פנים בתורה, המה לא עקשו להם נתיבותיהם ובקשו דרך שלום, המה המו און קשבת למשאלות העם ונהלו אותם על מי מנוחות, וחכמים כאלה הרימו למעלה את מעלת יום השבת; ומה יעשו היהודים בדורנו ביום הזה? אלה יחללוהו בפרהסיא, ואלה אשר עוד הבושה תכסה את פניהם או ההרגל ישמור את ידיהם ישמרוהו רק למראה עין וכמשא הוא להם, ולא רק המתחדשים יבזו לקדושת היום הזה כי גם רבים מהמחזיקים בנושנות לא יכבדוהו כראוי, ורק עסקי משא ומתן ודבורי חול כפיהם כל היום. הה! איך לא יתחמץ לכב האוהב עמו ודתו בראותו, כי אנשים אשר עפרות זהב למו לא יאמינו לה' לקרש את שמו ולנוח ביום הקדוש? ואם קצרה בינת אנוש לדעת איזה יום ראוי יותר למנוחה, הלא השכל הישר וקול המון עמים רבים יעידו את חיוב מועד המנוחה, כי הוא יום אחד אחרי ששת ימי מעשה ועבודה, ומדוע לא נאמין לאמונתנו העתיקה לדבר קמן כזה, כי יום השבת הוא המוועד למנוחה לעם ישראל מידי אכיר המבע? אמנם אם כה תאמרו אלי בעלי אוצרות הכסף וסוחרי עמי: „הלא מתחרים אנחנו את בעלי אוצרות הכסף וסוחרי העמים אשר בתוכם אנחנו יושבים, ואיך נוכל להחליש את עז מסחרנו בשביתת יום אחד בשבוע יתר על העמים האחרים? כי ביום הראשון לשבוע מחויבים אנחנו לשבות ממסחר על פי דינא דמלכותא,

ואם נשבות גם ביום השבת אז נהיה מן הנחשלים במחנה בעלי אוצרות הכסף והסוחרים, ובעלי אוצרות הכסף וסוחריו העמים יקדמו עלינו את הדרך; אם כה תאמרו, אז אדע כי תמימים אתם וישרי לב, ואתן לכם אות, ועניכם יראו ולא זר כי לא לבד בימי קדם רק גם בימים האלה אלהי ישראל עושה פלא הנהו! ואז יהיה לבכם נכון ובטוח כי האדם והצלחתו רק ביד ה' הגמו והוא יטם אל כל אשר יחפוץ, ותאמינו לו כי יוכל להשיב לכם את חסרון פרנסתכם מיום השבת, ביתר שאת ויתר עז. בחמשת ימי המעשה אשר ישארו לכם.

אחי ועמי!

צעיר אנכי באלפי יהודה, מי אנכי ומה מעשי כי אבוא להתנאות על עם ה', אבל רוחי הציקתני בהבישי אל שבר בת עמי ונפשי תאנח במסחרים בראותי, כי כולם כצאן תעו, איש איש לדרכו פנו ושונאי ישראל ירימו ראש ויקראו אחרינו מלא. אמרתי אך בישישים חכמה ואדירי התורה יתנו לב להסתכל בצורת תורתנו הקדושה ולראות מה ה' שואל מאתנו, אבל נמו רועי ישראל, כולם הזויים שוכבים תחת מסכת ההרגל, כל אחד בונה במה לעצמו וחיזונוי לבו יחזה בתורת ה', כל אחד מישראל יעשה טובות להקדוש ברוך הוא, זה ביראתו וזה בהשכלתו, זה בתורתו וזה בגדבתו, זה בקבלתו וזה בחכמתו. פה איש צעיר לימים מלא כח עלומים ובעל אשה ובנים יתאמץ לעשות טובה להקדוש ברוך הוא ולמצוא חן בעיני האלהים, ומה יעשה, יעזב את ביתו ימש את נחלתו יתן את ידידת נפשו ויוצאי חלציו בכף ה' ויגור עליו אמר כי יפרנסם, והוא ילך למקום שאין מכירין אותו ויכנה את עצמו בשם פרוש; הוא לא יתבונן אל תולדות עם ישראל, כי בשם הזה נקרא מלפנים איש חכם ונלבב אשר הפריש את עצמו מתענוגי התבל ומותרותיה אבל לא מדרכי הטבע ודרך ארץ; הוא לא יתבונן אל רוח דת היהודים, כי היא תתאמץ בכל עז לנהל את היהודי על פי דרכי הטבע אשר הטביע ה' בגוף ובנפש האדם, וכל המתאמץ ללכת נגד חקי הטבע כמתאמץ ללכת נגד רצון האלהים יחשב; הוא לא יתן לב לדברי רבותינו בעלי התלמוד וזכונם לברכה כי לפי דעת רבי יהודה בהיות המקדש על מכוננו הבינו ביום היותר קדוש יום הכפורים ולאיש היותר קדוש לכהן הגדול מאחיו בתולה מעמיו, למען אשר יהיה לו פת חדשה בסלו ואז במח היתה מחשבתו מהורה ונקיה ומקודשת לשמים, כי מי לא ידע את טבע בני האדם אשר ישבע ממראה עינים, וזכרון המחסור ירעיבנו, והדרך היותר בטוחה וישרה לעשות את האדם טוב לה' הוא, לעשותו איש בין האנשים, אם יהיה נאה לבריות או יהיה גם נאה למקום. הפרוש שבימינו יחפוץ להיות קדוש יותר מהכהן הגדול בימי המקדש; הפרוש הזה אשר יביט אחרי הלובש מלבושי אשכנז כאחרי איש ההולך בחקת הגוים ילך בעצמו בחוקי הכומרים הקאטולים. איש אשר תורה לא קרא,

נביאים וכתובים לא ידע ואל כללי ודרכי התלמוד לא התבונן, איש כזה יגמור גמרא ויומר זמירות בבית המדרש, ואחרי אשר יראה כי קשה לו לסלול דרך בין נבכים התלמוד יחזיק בקרנות היורה דעה ואיזה סמנים מאבן העזר ובוזה יקח לו קרנים להיות רב ומורה; איש אשר הליכות התבל מזורים לו ודרכי החיים המה כספר החתום לפניו ימצא עזו בנפשו ללמד חוקי חיים את עם ה' ולהיות רב בישראל, ומה מעשי רב כזה בשבתו על כסא הוראה? ידיעתו בתורה אך מצער היא ומפני ה' יירא כאשר יירא איש מפני הארי, לכן כאשר תבוא לפניו שאלת אסור והתר יחמיר כדי לצאת מכל ספק; החסיד השומה הזה יגרום נזק לישראל וידמה כי יעשה כזה נחת רוח ליוצרו; הוא יאמר בכל יום אהבה רבה אהבתנו ה' אלהינו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו ואנוני לא ישמעו מה שפיו מדבר; אלהים רצה כי עמו הנבחר יאכל המאכלים היותר בריאים וממוזגים ולכן אסר לו בשר מרפה ומאכלים אסורים, אבל אם הרב ישרף שלא מדעת או לא יאכל ישראל כל עקר ולא יהיה בו כח לעמוד, ואיה החמלה אשר חמל ה' על עמו? רב כזה כי יבואו לפניו איש ואשתו לדין כי הוטר שלום ביתם לא ירבה לחקור ולדרוש משכניהם ומיודעיהם את אופן חיי הווג הזה ואת הסבות אשר שלחו מדנים בין האיש והאשה; הרב הזה יירא מלדון קל וחומר מעצמו ולאמר: ומה אדם וחברו שלא התירה התורה למחות את שם ה' למען שלומם אמרו חכמינו הקדמונים זכרונום לברכה, כי הבאת שלום ביניהם היא מהדרבים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קימת לעולם הבא, איש ואשתו אשר למען שלומם התירה התורה למחות את שם ה' על המים על אחת כמה וכמה, כי מצוה גדולה היא וחוב קדוש על כל איש מישראל ובפרט על האיש הנקרא רב בישראל, להתאמץ בכל מאמצי כחו לעשות שלום ביניהם. הרב הזה לא יתבונן בשכלו אשר חננו ה', כי כל הדקדוקים והכוונות אשר חקקו לנו חכמינו זכרונום לברכה בסדר וכתב הגט פטורין הוא רק לתת מכשול לפני הענין אשר יוכל להפריד בין הדברים אשר דבק ה'. הרב הזה, אשר יחפש בחורין ובסדקין אחרי כל רמז דרוש וסוד בעניני התורה, לא יראה ולא יתבונן אל פשט התורה והנביאים, הוא יבזז בסכלותו ללמוד תורה נביאים וכתובים ולא יתבונן אל דברי הנביא מלאכי (קאפ' ב' פסוקי י"ג י"ד ט"ו ט"ז); הנביא הגדול הזה, אשר חזה האותיות למרחוק וראה את דרכי היהודים במאה התשע עשרה, ידע את ענין הספר בריתות הנכתב בתורה ואת דיני וסדר הגט פטורין כמו רב היותר גדול בישראל בימינו אבל הוא ידע גם את רוח התורה, כי תורה אשר נתנה לעם ישראל לדור דור ולנצח נצחים בהכרח מחויבת היא לפתוח פתח לפני מקרה אשר יוכל להקרות לעתים רחוקות. ה' רצה כי רבני ישראל יתבוננו אל צורת התורה וידעו את רוח החיה אשר באופניה. הנביא הקדוש הזה ראה ברוח קדשו, כי יקום דור מאה התשע עשרה אשר יהודים רבים בראותם בתולה יפה יחפשו עלילות לנשותיהם והרב כאשר יבואו לפניו האיש והאשה

ישאל אותם שאלות אחדות ואחרי כן יפתח את ספר שולחן הערוך אבן העזר ויחפש, והדבר מוכן מאליו כי זכרון החמשה או ששה רובל כסף אשר יקבל בעד סדר הגט יאיר את עיניו למצוא דין, כי האשה מזרדת היא אם נאמין לדברי בעלה החפץ לגרשה, ואו יניח הרב ידו על כרסו ויאמר: שישו בני מעי כי הנני שליח לדבר מצוה, יקרא את הסופר והעדים ויסדר גט, ומה יהיה אחרית החזיון הזה? האשה מרת הנפש תנוד בתכל למצוא מנוח לכף רגליה וילדיה ישארו יתומיץ חיים בבית האישי אשר יתמכר לאשתו החדשה המושלת עליו ועל ילדיו; את זאת ראה הנביא מלאכי ואמר: וזאת שנית תעשו כמות דמעה את מזבח ה' (הוא לב האדם) בכי ואנקה מאין עוד וכו' כי שנא שלח אמר ה' וכו' ונשמרתם ברוחכם ולא תבגדו; אבל מה לו להרב ולדברי מלאכי, הוא ידע רק את אבן העזר אשר חברו חכם היהודים ר' יוסף קארו וזכרונו לברכה וחכם עדיף מנביא, אבל לו יכלתי הראיתי לו כי החכם ההוא ידע את דברי מלאכי אבל הוא לא לקח כסף בעד סדר הגט, ואוכל להבטיחנו כי מספר הגמין אשר סדר רבי יוסף קארו וזכרונו לברכה בחייו לא יגיע לחלק עשירי ממספר הגמין אשר יסדר רב מעיר קמנה בחייו בדורנו, כי הבציע יעור עיני חכמים ועל אחת כמה וכמה עיני שומים אשר יתעמפו במלית שאינה שלהם. — רב כזה יסיף לעמו בשבתות וימים טובים, ומה יסיף למו? כי עם ישראל הוא הנבחר מכל העמים בעבור תורתו ולכן יתאמצו כולם ללמוד תורה ולהיות למודי ה', אבל ישכח את מאמר ר' חנינא על הפסוק וכל בנך למודי ה' אל תקרא בנך אלא בונך, כי א"א לעולם בלא רב ובלא איש פשוט, ואם הרב הוא למודי ה' או ינהל את הפשוטים על פי דרכי ה' וכל דבר על מקומו יבא בשלום, ולא המדרש העקר אלא המעשה. הרב הזה לא יסיף לעמו מוסר ומדות טובות כאשר עשו חכמינו בימים הראשונים, הוא לא ילמד אותמו את חקי התורה האמתים כאשר הבינום רבותינו בעלי התלמוד וזכרונו לברכה, יען כי לא יבין בעצמו את ענין התורה ורוח התלמוד, הוא ידמה כי מלכי ישראל רבנן חכמי התלמוד וזכרונו לברכה היו כמלכי אומות העולם הקדמונים אשר נתנו חתיתם בארץ החיים וגזרו אמר תק ולא יעבור למען הראות כי מושלים המה, ולא יתבונן אל ענות רוח אור ישראל רבנו הקדוש וזכרונו לברכה אשר זכה לשני שולחנות ובכל זאת לא התגאה על הצבור ולא היה קנאי, מי לא ידע את רום שכל התנא האלהי אוהב. האמת לקבלו ממי שאמרן אפילו מאיש אשר האמין בשתי רשויות כאחד, הוא התנא רבי מאיר אשר היה יכול למהר את השרץ בק"ץ טעמים, ובכל זאת כאשר תקבצו את כל מאמרי האיש הנאור הזה בספר אחד לא יגיע עובי הספר ההוא אל עבי ספר שאלות ותשובות אשר יחבר רב צעיר לימים ושפל שכל בימינו, ומדוע? יען כי הוא לא כתב כל אשר עלה על לבבו בדרך השקלא וטריא רק את המאמרים הנבררים ואשר צרפם כספך וכזהב בשכלו הזך, את זאת השאיר אחריו ברכה עד דור אחרון.

חכמינו הראשונים לא עשו טובות להקדוש ברוך הוא ביראתם האמתית והרוממה ולכן לא התנאו, ורב בימינו ידמה לעשות טובה להקדוש ברוך הוא ולכלל ישראל ביראתו המדומה ולכן יתנאה מלך אביון. — שם איש אשר ידמה כי השכיל יותר משלמה המלך עליו השלום, יחפוץ להראות השכלתו לעיני העמים ולפאך בזה את עם ישראל, מה יעשה? יארש לו לאשה בת אל נכר וישחית זרעו לאלהים אשר לא ידעוהו אבותיו; „אוהב אדם אנכי“ — יאמר לכל — ואוקיר את כל אנוש מאיזה עם ואמונה שיהיה ומה לי ולדעות קדומות אשר נשרשו בקרב בני עמי החשובים“, אבל אם באמת אוהב אדם הוא מדוע לא ישא אשה מבנות השחורים ועשה בזה טובה למין האדם, כי הוציא בזה נפש אחת מחשך הבערות לאור ההשכלה והוא לא כן יעשה, אבל יבחר לו נערה בתולה קויקאזית מבנות הנכר בת עשירים יפת תאר ומראה ומשכלת, וכל זה רק למען היטב לעמו ישראל ולהראות לעיני העמים את רום הקולמור של העברי בן מאה התשע עשרה. כי נפשו מסוגלת לשנות ממטבע שמבעו חכמים בקדושין ולשא אשה בנשואי אזרח, ואני אמר לשומטה בזה שקילא מיבותך ושדיא אחיזרי; וכבר ראה הנביא הגדול מלאכי ברוח קדשו את דרכי בני דורנו, וזה משפטו אשר חרץ עליהם (מלאכי קאפ' ב' פסוק י"ב) יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער וענה מאחלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות. — שם רב גדול גאון ומשכיל רבי צבי הירש חיות וזכרנו לברכה יעשה טובה להקדוש ברוך הוא בתורתו, יצולל בים התלמוד ויעלה לדינא בספר מנחת קנאות שלו כי אסור לנגן בעוגב בבית הכנסת כל עיקר מפני חששת הלאו ובחקתיהם לא תלכו, ומה גם בשבת מפני אסור שבות, ומובה גדולה עשה לעם ישראל כי התיר לשייר בבית הכנסת במקהלות, כי רבים מהרבנים הקנאים אסרו גם דבר זה, ופלא גדול הוא בעיני מדוע לא יגזרו רבני ישראל על בני עמם לברות את אזניהם מפני חמר הלאו ובחקתיהם לא תלכו, אשר זה דרכם לתלות עליו כל צאצאי וצפיעות אסוריהם אשר יחוו להם, לא רב ולא גאון אנכי גם לא מתחדש אנכי, ואתפלל בעת אשר אוכל להתפלל בצבור במנין עשרה יהודים בני ליטא המחויקים בנושנות בלי מקהלה ובלי עוגב, והיצר הרע למנעמי החיים לא גבר עלי, כאשר יעידו כל יודעי ומכירי, ובכל זאת אביץ בשכלי אשר חנני ה', כי לא אוכל לקחת ראיה מנפשי על כל עם ישראל; הלא רבותינו בעלי התלמוד וזכרונם לברכה אמרו, כחכמים אמתים המתבוננים אל תכונת נפש האדם: דירה נאה ואישה נאה וכלים נאים מרחיבין דעתו של אדם, ואנכי, אשר ה' חנני בשכל להבין דבר מתוך דבר, אדון קל וחומר: ומה שלשה דברים אלה מרחיבין דעתו של אדם, שלשה דברים אלה ונוסף לזה איזה עשרות או מאות מיליאנען שקלי כסף על אחת כמה וכמה כי ירחיבו דעתו של אדם, כי איך יוכל איש בלי דעת רחבה להגיע למיליאנען שקלים, וכל האוהב את עמו ישראל באמת הלא צריך לבקש את ה' כי יתן להם דעת רחבה ותשוקה

לכסף להרויח אלפי רבבות שקלים, ואחרי הדברים והאמת האלה איך אוכל לחשוב לעול לאיש כזה אם לא יחפוץ ביום השבת, אשר נתן לו לענג ולמנוחה יתרה, לעמוד שתי שעות בבית מדרש אשר לא תאר ולא הדר לו ולשמוע שריקות החזן הנבער מחכמת הזמרה, ונפשו חשקה לעמוד בבית הכנסת יפה ומהודר בכל מיני פאר ולשמוע קול מקהלה נשגבה מומעמת בנעם קול העוגב המעורר את רוח האדם; איך ישכח רב בישראל כי הוא איש רוח המתענג על נעם הספרות העברית ותעודתו כהבל היא השלילה, למנוע את האדם מהרע המוסרי, ולא ירשה לאיש המעשה האיש האדיר ברכבות אלפים שקלים, אשר תעודתו כהבל הוא החיוב, לתת לחם להמון רב ולהחיות נפשות רבות מישראל היקרות לה' מאד מאד, להתענג בעתות מנוחתו ובבית מקדשו עלי נעם קול זמרה ונגון הסגביה את נפש האדם אל מרומי על ויעורר בקרבו רגשי קדש, והלואי שייסתפק האדיר רחב הדעת בהתענגו הקדוש הזה ולא יתאוה ללכת אל בתי תיאטראות, לשמוע שמה קול זרות וישרי עגבים, ובינתים להביש בקני הראי שלו אל הנשים העדינות המתנוצצות כככבי זהר מכל עבר ופנה ולגרות בנפשו את יצרו הרע; ואיה השכל ואיה החכמה של רבני זמננו המכנים את עצמם בשם תלמידי חכמים, האם ידמו באמת כי כל העולם כולו לא נברא אלא בשבילם? יקומו נא ויתנו לעם ישראל דגן שמים, כאשר עשה משה רבנו עליו השלום, ואז נאמין להם לכל אסוריהם אשר יסמכו על הלאו של ובחקותיהם לא תלכו, ואם לא יוכלו לעשות זאת, אל ירעישו את השמים ואת הארץ בתורתם ויניחו להם לבני ישראל לשיר במקהלות ולנגן בעוגב בשבת בבית הכנסת, כי ישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם; ואם רבנינו עקשים המה ולא יחפצו לשנות דבר מכל הנמוסים והתקנות של רבותינו הראשונים והאחרונים, אשר נתקנו בעתים שונות ובזמנים מיוחדים, עד אשר יקומו החכמים האמתים רבותינו בעלי התלמוד וזכונם לברכה מקבריהם, ישראל מה חטאו? הלא אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח, וישראל עם קדוש הוא, ואף על גב דאיהו לא חוי מזליה חוי, כי ישועתו קרובה לבוא וצדקתו להגלות ומקדש ה' יהיה על תלו, וזה יהיה קודם תחית המתים, כאשר תלמדנו הקבלה, ולו שמעו בני ישראל לרבניהם היו צריכים לנוע אל הגוים אשר בתוכם המה יושבים לקחת מהם שרים במקהלות ומנגנים בעוגב למקדש אלהינו; ובאמת נפלאתי מאד על הגאון החכם רבי צבי הירש חיות וזכרונו לברכה, איך יכול איש נאור וחכם כזה להתעקש ולגלות פנים בתורה שלא כהלכה ולא כהשכל הישר. הלא חכמינו הראשונים רבותינו בעלי התלמוד וזכונם לברכה, אשר היו באמת כמלאכים ורגל שכלם היתה רגל ישרה, אמרו בפה מלא: אין שבות במקדש, יען כי כהנים ורזיזים הם, וכל איש היודע את שפתנו הקדושה על טהרתה בלי מחשבות קדומות ידע, כי השם כהנה הונח על

כל משרה שיש בה חכמה, ועוד בימי אברהם נקרא מלכי צדק בשם כהן לאל עליון, ואם אחרי זאת בני ישראל מארץ מצרים נתנה הכהנה לאהרן ולבניו, מטעם אשר אמר בהמשך דבריו, הלא כבר הורונו חכמינו וזכרונו לברכה, כי יקרת הכהן היתה מפני חכמתו ולא מפני יחוסו, ומיום הגלה ישראל מעל אדמתו עד ביאת משיח צדקנו הורמה עטרת הכהנה מבני אהרן ונתנה לחכמים, ועוד כיום הוזה רבים מבני אהרן עמי הארץ בעמל גדול יביאו טרף לביתם וחכמים מיתר בני ישראל לא יתעסקו בדרך ארץ ובני העם ימלאו כל מחסוריהם וישביעום כבוד כל היום, ואחרי כל אלה אם איש מזרע ישראל הוא חכם ואומן במלאכת הנגון עלי עונב מדוע לא נחשבנו לכהן וזריו, ואיש כזה כי ינגן בבית הכנסת בין מקהלת משוררים ועם רב העומדים מסביב לו לא יבא לידי תקון כלי וחלול שבת, ומה חשב הגאון הג"ל באמרו בכל יום: אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, האם חשב כי יקומו אסף וסיעתו מקבריהם וינצחו בנגינות בבית מקדשנו, הלא לבר שהוא נגד הקבלה, כאשר כתבתי למעלה, אבל לו גם עמדו מקבריהם ובאו לפני רבני זמננו, גם אז לא האמינו להם כלי כתב תעודה מאושר ומקיים בחתימת הבר"ץ מאיוו עיר מישראל; אבל הגאון רבי צבי הירש חיות ז"ל לא הטח און קשבת לקול בני ישראל, ויענה על ריב לנשות אחרי רבים להטות, יען מה? יען כי חשב בלבבו אשר יעשה טובה להקדוש ברוך הוא ולעם ישראל בתורתו. — ושם עשיר עז נפש ככלב לא ידע שבעה, ידכא תחת רגליו את האביון המבקש טרף לביתו ויאמר בלבו צדקתי, כי נדיב אנכי, אקנה תמיד עליות בבית הכנסת גם אתן לקמחא דפסחא חמשה ועשרים רובעל כסף בכל שנה ומי ישוה אלי בנדבותי ובטובותי להקדוש ברוך הוא. שם צדיק בן צדיק יאמר לחסידיו: נולדתי מהול ומקובל יחד, כבטן אמי שריתי עם אלהים ואוכל לו, ולא נתתי להמלאך לסטור על פי ולהשכיחני את תורתו וסודותיה, אשר ירושה הנה לי מאבותי הקדושים, לכן בני מלאו אוצרותי שלל ואנכי אעשה טובה להקדוש ברוך הוא ואהיה הסרסור בינו לביניכם; אבל ה' ממרום ישאג: לא מלוה ברבית אנכי ואיני צריך לסרסורי עברה, אנכי ידעתי את לבב בני ישראל ואתן למו בעצמי לכל אחד ואחד כפי תכונתו. ושם מתחכם יעשה טובה להקדוש ברוך הוא בחכמתו, ויראה לעיני העמים עד כמה מגיעה חכמת העברי בן מאה התשע עשרה וחפש דעותיו, עד כי יכול להכחיש גם בתורה מן השמים, ובכל זאת לא יסתפק האיש ההוא להקרא בשם חכים ויחפוץ להקרא גם בשם רבי ולקבל בעד זה כמה אלפים טהאללער לשנה. — הנביא הקדוש זכריה אמר (זכריה קאפ' ח' פסוק ט'): והאמת והשלום אהבו, וכל איש אשר עיניו בראשו יבין, כי האדם השלם צריך לאחוז בשתי המדות האלה יחד, ובזה האופן: כי לנפשו צריך לשטור את דרך האמת, יען כי הוא ידע את לבבו

ומחשבתו וידע אם באמת ובלב תמים יעשה מעשהו, אבל כמה שנוגע לחברו צריך לשמור את דרך השלום, ואם יראה את חברו עושה דבר שלא כהוגן צריך לדין אותו לכף זכות, יען כי לא יוכל לחדור אל תוך לב רעהו ולראות אם מזיד הוא או שוגג, אם מרע לב עשה את מעשהו או סבה מכרחת הניעתהו לעשות את הדבר הזה, ולכן איננו צריך לכפות עליו הר כניגית ולבלענו חיים במרם יחקר שרש דבר ויבורר לו הדבר כשמוש בצהרים כי חברו חייב הנהו. בדברים שבין אדם לחברו צריך האדם לשמור את דרך האמת, לבלי דבר שקר אחד בפה ואחד בלב, לבלי להונות את רעהו וגם את הנכרי תמים דרך אסור להונות, כידוע לכל תורני אמת, לבלי לעשות עול במדה, במשקל ובמטורה, לבלי לעשות לרעהו רעה ועוד כאלה, אבל בדברים שבין אדם לקונו דיו לאדם שילך בדרך השלום, הוא דרך התוך, לבלי להיות קנאי כבעלי האינקוויזיציאן ולא מחרף אלהים כבעלי קשר שנת 1792 למספר הנוצרים בצרפת, וכמליצת הכתוב: אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף, כי בדברים הארציים צריכים אנחנו להתנהג על פי דרך האמת והדין, אבל בדברי שמים צריכים אנחנו לשמור את דרך הצדק לפי הענין והזמן, כי ה' לא יחפש עלילות להתגולל על בני אדם, ומקור הטוב הוא. וכאשר התכוננתי אל דרכי בני עמי ראיתי, כי יחפכו דברי אלהים חיים; כל איש מישראל ישמור לנפשו את דרך השלום, וכי יעשה עול וחברו יוכיחו בנחת ישחק וילעג לו וישנאנו על זה, ובמה שנוגע לחברו שם הוא איש אמת, ואם יראה אותו עושה דבר שלא כרצונו לא יחקור ולא ידרוש שרש דבר, וכפה עליו הר כניגית ויבלענו חיים אם יש לאל ידו. צחוק מכאיב לב יעשו לי רבים מסוחרי בני עמי מכת היראים והעשירים [כי את העניים אין להאשים, יען כי העניות מעברת את האדם על דעת קונו ולמדונו חכמי הנפש רבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה ועל הבלתי יראים את ה' אין להתפלא, יען כי אך הזהב הוא אלהיהם ואליו ישאו את נפשם כל הימים], כאשר ימלאו פיהם שקר מוחלם כל היום, והנלכבים שבהם עוד ישבעו לשקר בשם ה', וכאשר אשאל אותם, איככה יעשו זאת, הלא תורתנו הקדושה תקרא בקול: מדבר שקר תרחק? יענוני בשפת חלקות, כי סמכו על דברי התלמוד, כי מותר לשנות מפני דרכי שלום; היו פתאים, עד מתי תהבלו ותתלו בוקי סריקי ברבותינו הקדושים, הן המה התירו לשנות מפני דרכי שלום בדברים הרוחניים, ובדברים כאלה השלום הוא אמת על פי משפט ההגיון; למשל, אם שמעתי אשר ראובן אמר על שמעון כי הוא איש און, ושמעון, אשר בא אליו הקול כי ראובן אמר עליו בפני כזה, ישאלני, אם אמת נכון הדבר כי ראובן קרא אותו בפני „איש און“, או הלא שלשה משפטים בדבר זה וכולם אמת: המשפט האחד הוא אמת, אשר האדם צריך לדבר אמת; המשפט השני הוא אמת, אשר אם אמר לשמעון האמת או יהיה שונא

לראובן, כי זה הונח במבטע; והמשפט השלישי הוא אמת, כי השנאה בין שני אנשים תקלקל את מצב החברה, ולכן תבוא האמת השלישית ותכריע בין שתי האמתיות הקודמות לצד השלום, וזאת היא כונת חכמינו זכרונום לברכה, כי מותר לשנות מפני דרכי שלום; אבל במשא ומתן, שם האמת השלישית תכריע לצד האמת; כי המשפט האחד הוא אמת, שאני צריך לדרוש טובתי, והמשפט השני הוא אמת, שאינני רשאי לעשות רעה לחברי, לכן יבוא המשפט השלישי אמת, הוא, כי האדם צריך לדבר אמת, ויכריע לצד האמת, ואם מה' יצא הדבר יצא העסק לטובת המוכר בהוה ולטובת הקונה בעתיד; ולכן אמרו חכמינו זכרונום לברכה, כי השאלה הראשונה אשר ישאלו את האדם בעולם האמת היא: נשאת ונתת באמונה, כי האדם צריך להאמין אשר אם ינהג עסקו בישר לבב או ישכיל ויצליח; אבל הראייתם מעשי היהודים אשר יתפארו באמונה היותר מהורה, אלה בה"ב יתענו וכזב ידברו ואלה בהשכלה אייראפית יתחללו ותרמית מלאו. אמנם לא אלמן ישראל מאנשים תמימים וישרים מכת היראים והמשכילים, אבל מעטים הם בני עליה ולא באלה יתפאר יעקב.

אחי ועמי!

לראובן לבני הנני מוכרח להוכיח אתכם על פניכם ולאמר לכם, כי רחוקים אתם מדרך התורה ומנתיבות ההשכלה; גם מאמינים גם משכילים יש בינינו אבל רק למראית עין, אבל באמת מאמינינו אך משכילים באמונה הנמו, ומשכילינו אך מאמינים בהשכלה המה; את כל זה ראיתי זה שנים רבות ונפשי בכה במסתרים כראותי, כי עמי פרוץ הוא, אבל שמתו יד לפה, יען כי ידעתי את תכונת בני עמי וקשה ערפם, כי עליזי גאווה ומקדישי המוחש המה כל אחד לפי דרכו, אלה מימין יקדישו את הרב הצעיר הבא מבית מדרשו וכתב התעורה מגאוני ומננו בודו וידמו, כי בסבכי פאותיו ותחת החלוקא דרבנן שלו תלי תלי תלים תורה יסתתרו, ואלה משמאל יפארו את הדאקטאר עול הימים הבא מהאקאדעמיע עם הגליון הרחב ממוריו וידמו, כי תחת כתפות הכסף אשר עליו חכמת האלהים תתחמק, ואלה ואלה ירוכמו ויעריצו את העשיר אשר מידו לחמם להם נתן; העשיר הוא עמוד התוך במחנה ישראל, ולכן העשירים אשר היצר הרע מקנאת הדת ישכון בחכם יבחרו למו רבנים קנאים, העומדים הבן כשור נגח לפגוע לא לבד את הנועל ארמית ובשעת מעשה, כדון, רק גם את הנועל אוו חכמה ארמית ולאחר המעשה, והעשירים אשר היצר לתאות העולם נבר עליהם יבחרו למו דרשנים חפשי הדעות במדה גדושה, העומדים הבן להתיר למו בק"ן מעטים הלול שבת, נדה שלא מבלה, מאכלות אסורות וכדומה; לכן כשלה ברחוב אמת ונכוחה לא תוכל לבוא; הרבנים חיוני

לבם יראו והנביאים יחוו לנו משאות שוא ומדוחים. כל התורות ישמרו בני ישראל, אלה מימין ישמרו תורת הרמ"א, תורת הרש"ל, תורת האר"י הקדוש וזכונם לברכה עם כל החומרות והדקדוקים במצות הנמוסות ועם כל המנהגים השונים אשר נתקנו לפי שעה, ואלה משמאל ישמרו את תורת אברהם גייגער, תורת שמואל האלדהיים ותורת כל החכמים בעיניהם, אשר יאמרו ללשונו נגביר שפתנו אתנו מי אדון לנו, חפשים נהיה, דרור יקרא לנו ואיש כל הישר בעיניו יעשה, אבל התורה האחת, התורה אשר נתנה לנו מאת ה' על ידי משה רבנו עליו השלום, עם פרושה האמתי, אשר נשאר לנו למורשה מרבתינו התלמודים הקדמונים וזכונם לברכה, התורה הזאת מונחת בקרן זווית, אין דורש ואין מבקש אותה, התורה אשר תלמדנו להיות תמימים עם ה' אלהינו ולבלי להשען על שכלנו, התורה אשר תלמדנו להיות אנשים ישרים, לבלי לדבר שקר, לבלי ללכת רכיל, להאמין איש לרעהו, לבלי לתת מכשול לפני עור, לקום מפני שיבה, להדר פני זקן, לבלי לקום ולמור, לבלי להליץ פעולת שכיר, לבלי התעלם משאר בשר, לבלי לגוש איש את רעהו, להיות נוח לבריות, לאהוב איש את רעהו, להחזיק ידי עני ואביון, להיות אנשי שלום וגוי קדוש, את התורה הזאת לא ישמרו בני ישראל. את כל זה ראיתי וידעתי, אבל יראתי מלפצות פה ולהוכיח את בני עמי היקרים לי, כי אף אם אהב את האמת בכל לבבי, אבל אוקיר מפו את השלום, ואנכי צעיר ונקלה, אין בידי כתב-סמיכה מרבנים ולא כתב-תעודה ממורי בתי מדרש החכמה, כי לא למדתי מעולם תורה וחכמה מיוחדת להתגדר בהנה, רק קמפתי פרחים מתלמי התורה והחכמה מאהבתי אותנה, גם ה' לא נתן לי עד הנה אוצרות חשך ומשמוני מסתרים אשר במו אוכל להכבד בעיני ישראל האוהב ומכבד כסף, לכן שמתי יד לפה ואמרתי: דברי חכמים כדרבנות, כי סוג לחכמה שתיקה ובלב נבון תנוח חכמה; אבל מיום אשר החלו שונאי ישראל באשכנז ורוסיה לעשות מעשיהם ור מעשיהם התחולל בקרבי רוח סועה וסער, כי אהבה עזה ונאמנה אהב את עמי ודתי מיום הולדי ובכל צרתם לי צר. אהב את הרבנים, אהב את הקראים; אהב את המתנגדים, אהב את החסידים; אהב את הישנים, אהב את המתחדשים; אהב את העשירים, אהב את העניים; כולם יקרים לי, כולם חביבים עלי; אבל חפשתי עצות בנפשי איך לחבר את לבבות בני ישראל כי יהיה שלום אמת ביניהם, ולמצוא אות אשר אוכל לתת למו כי יאמינו לדברי ולדעותי; ראיתי כי גדולי ישראל הלכו לבקש רחמים ממלכים ושרים ואנכי לא כן עמד, אנכי פניתי אל מלך ישראל אל מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אשר אאמין בו בכל לבבי, נפשי ומאדי ואשר שערי היכלו פתוחים תמיד לכל הרושים אותו באמת ובלב שלם; את פני המלך האדיר הזה חליתי

בכל לב, כי יאיר עיני בתורתו הכתובה והמסורה ובדברי נביאיו וכתבי קדשו, אשר לא נסתפקתי מעודי באמתתם, ויראני את עון ישראל הכללי אשר כמסך מבדיל יסתיר קרני אור פניו מעיניהם; הגעו מנחתי ספורות היו, כי פרנסתי היתה ממשרת עורך חשבונות וידי היו מלאות עבודה ביום ובלילה, בכל זאת אמרתי, למען ציון לא אחשה ולמען עמי לא אשקוט, לקחתי את אבקת האמונה בימיני ואת נר השכל בשמאלי ואלך לחפש את חסרוננו הלאומי, כשלוש שנים חפשתי בכל פנות תורתנו וחכמתנו ודרכי בני עמי, עד כי פתאום הראני ה' את הצליל לחם שעורים המתהפך במחנה העברים, ובראותי את העצב הנבזה הוה נכחתי ונהייתי ונחלתי גם נפלתי למשכב וכמעט שכנה דומה נפשי; הרופאים אמרו כי ארובה מחלתי וכי מאכלים טובים וברואים ומנוחה יתרה נחוצה לי לזמן ארוך, אבל אנכי התחזקתי בארי ושמתי בה' מבטחי, כי אנכי אאמין בדברי תורתנו האומרת (שמות קאפ' ט"ו פסוק כ"ו): אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך, פנתי עוד הפעם אל מלכי ואלהי, כי יודיעני את דרכי, וה' נעתר אלי גם בפעם הזאת ויורני את עיץ החיים ואכל מפריו וארפא, והנני בריא אולם כאשר הייתי בימי נעורי; בראותי את הפלא הגדול הזה אמרתי: ברוך חכם הרזים, המשגיח על עמו ישראל בחכמה נפלאה, וגדולים דברי חכמינו וזכונם לברכה: מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך, אלך ואטר לאחי מזה ה' שואל מאתם; אכן מאשר ידעתי לראבון לבני, כי אחי בני ישראל רק חכמים הם ולא מאמינים, ולא אוכל לדון אותם על זה לכף חוב, יען כי ההרגל יעשה טבע שני, לכן אמרתי, חנוך לנער על פי דרכו, ואתנהלה אתם לרגל תחכמה ותחשכלה ואפני הדבור האייראפי, כי ה' חנני בלשון למודים, לדעת לעות את יעף דבר, אך במרם אחל לבאר את דברי אעיר שאלות אחדות, אשר כל יהודי האוהב את האמת צריך לשאול את נפשו, ואלו הנה:

א.

למה בחר ה' בישראל מכל העמים אשר על פני האדמה, ובמה זכינו לזה, הלא אנשים אנחנו ככל יתר עמי התבל בלי תוספת וגרעון איזה אבר וחוש?

ב.

מה היא הטובה אשר עשה אלהים לאברהם אבינו עליו השלום

כאשר אמר לו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם וכו'. אם אהבו באמת, כאשר יעיד הכתוב, למה עשה כן לזרעו ולאיזה תכלית הביאם לשעבוד במצרים ואחרי כן הוציאם משם ביד הזקה ובזרוע נטויה ונתן למו את תורתו, ומדוע לא נתן את התורה ליעקב ובניו בטרם ירדו למצרים?

ג.

מדוע זה עמים גדולים ונוראים כבר טבעו במצולות הזמן ולא נשאר זכר למו בארץ החיים וישראל גוי קטן וחלש עודנו חי וקים עומד כצור בלב ים?

ד.

מדוע בימים הראשונים, לפי עדות ספרי התולדה, כאשר היו המגפות הגדולות בארץ, נשארו היהודים בריאים חיים וקיימים עד כי משכו על נפשם עין חשד, ובימינו אנו רואים ההפך: העמים השונים בריאים וחזקים המה ובין היהודים נתרבו חולים וחלשים הרבה מאד לפי ערך העם; והפלא היותר גדול הוא, כי בבית העשירים אשר יתענגו על רב טוב שם עשתה המחלה קן לה, עד כי כמעט אין בית עשיר אשר אין שם חולה. האיש יתאונן כל ימי חייו על קבה מקולקלת, חלישות הריאה והחזה ואשתו כיונת הומיה על חלישות עצבים, חלישות הלב ועוד כאלה?

ה.

הלא מושג מאומת הוא בלב האדם, כי איש משכיל יוקיר הרבה יותר את חיי חבירו מאיש פשוט, והנסיחן יראנו ההפך, כי מעת אשר גברה ההשכלה בארץ, נתגדלו ונתרבו המלחמות?

ו.

מדוע לפנינו רק אנשים פשוטים ואטומי לב היו חומסים ורוצחי נפש עוברי דרך, ועתה אנשים חכמים ומשכילים בכל מדע, יצודו על נפש מלכים ישרים ועושי טוב וחסד בקרב עמם?

ז.

מדוע בכל ימי גלותנו, כאשר נרדפו בני ישראל במקום אחד, ישבו במנוחה במקומות אחרים; ועתה בכל אפסי תבל קמו עלינו אגודות שונות לרדפנו ולמרר את חיינו?

ח.

מדוע עברו שנות אלפים, וחכמים גדולים ונפלאים, אשר השכילו בכל מדע כאשר יעידו ספריהם, לא השכילו לעשות מכונה אחת, ובמאת-דשנה האחרונה באו אנשים אשר לא הגיעו לקרסולי הראשונים בשכלם, והשכילו לעשות מכונות רבות ונפלאות לכל ענפי חרשת המעשה?

ט.

מדוע עברו שנות מאות רבות, ולא היו בין היהודים עשירים מופלגים, ובמאה שנים האחרונות פתאום עלו אנשים רבים מאחינו על כמתי ההצלחה ויגיעו לעשר מופלג?

י.

מדוע עברו ימים רבים בגלותנו, ולטובה נחשב ליהודי כאשר קבלוהו לאיזה מבתי מדרש החכמה, ובמאת-דשנה האחרונה נתנו המלכים צו, כי היהודים יתאמצו להיות מלומדים בחכמות?

יא.

מתי יהיה קץ הפלאות?

„שרי ליה לאינש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה“,
ילמדונו רבותינו בעלי התלמוד זכונם לברכה, ולכן בלי רוח גאווה אמר לכם אחי ועמי, כי כהן אנכי, אף כי לא מיוצאי חלצי אהרן הנני, אבל למדתי תורה והגיתי בה מעורי עד היום הזה, למדתיה לשמה לא עשיתה קרדום לחפור בה ולא עטרה להתגדר בה, כי זה תשוקתי מימי נעורי ועד עתה

ללכת בדרכי רבותינו בעלי התלמוד הקדמונים וזכרונם לברכה; לא שנית
על פה פסקי הלכות להיות מורה הוראה בישראל אבל הנית בתורה בנביאים
ובכתובים, למדתי תלמוד החביב עלי מאד, למדתי ברוח הגיון והשכלתי
אל ארחותיו והליכותיו גם התבוננתי אל תולדות עם ישראל, הנחוצים מאד
לידיעת התלמוד. כהן אנכי, שפתי דעת. ישמרו ותורת ה' בפי. לא
תורת הקנאות, אשר ילמדנו המאמינים הקנאים השוטים הסוטים מדרכי
ה' וחכמים המה בעיניהם, ולא תורת הפרעות, אשר ילמדנו המשכילים
הבדאים אשר כקופים יתבוננו אל נמוסי העמים אשר בתוכם אנחנו יושבים
ויאהבו לעשות כמוהם, יקחו מהם את הבר עם התכן ובוה ידמו למצוא חן
בעיניהם, כי שתי התורות האלה יחד לא מן השם הנה; רק תורות יצר
הרע בעל התחבולות, אשר זה דרכו ללבוש צורות שונות ולגנוב את דעת
הבריות, פעם יתכסה באדרת האמונה ופעם ישים על פניו את מסוה
ההשכלה, וכה יססך איש באחיו ויחלק את לבות בני האדם למען
יאשמו, ואנכי תורת אמת אניג לכם, התורה אשר תלמדנו חקי חיים
ודרכי שלום, ובטוח אנכי כי דברים היוצאים מן הלב, לא מן לב קנאי
ולא מן לב בדאי רק מן לב איש הבינים האוהב באמת את כל אדם אשר
נברא בצלם אלהים, יכנסו ללב שומעיהם.

מאמין גדול הנני מעודי בדרכי תורתנו ונביאינו ודברי רבותינו בעלי
התלמוד וזכרונם לברכה, וכאשר התבוננתי מנעורי אל הליכות בני עמי בדורי
ראיתי בעינים פקוחות, כי קדמונינו היו חכמים אמתים ורואים את הנולד,
זבוה נתחוקה האמונה בלבבי, כי קרבו ימות המשיח, כי ראה ראיתי אשר
כל דבריהם כתומם יבואו; מי הוא האיש האוהב אמת וידע את עם ישראל
וארחות חיהם בדרךנו זה ולא יודה, כי נאמנו דברי ר' יהודה, ר' נתנאל
ור' נחמיה (סנהדרין דף צ"ו), כי כמעט אין בית יהודי אשר אין שם קטמה
ומריבה בין איש לאשתו, אבות ובנים, זקנים ונערים, ולזול הורים ומורים,
שקר ולצון ויתר הסמנים אשר לא אחפוץ לפרש בשפתי; אחרי כן, כאשר
החל רעש שונאי בני שם ופורעי הפרעות להתהלך בארץ לארכה ולרחבה,
ראיתי כי נאמנה מסורתנו העתיקה מחבלי משיח, ואחרית שליחות עם
ישראל (דער פֿינאל דער יודישען מיססיאן) תקרב לבוא. דרך הסכל לאמר
צדקתי בכל דרכי, אבל החכם יבדוק תמיד את דרכיו וארחותיו אולי יש בהם
עון אשר חטא, כן הוא באיש פרטי וכן הוא בעם כולו, לכן כאשר החלו
שונאי ישראל לצרוח עלינו מר אמרתי בלבבי, הלא דבר ידוע הוא, כי האדם
איננו רואה את מומי עצמו, יען כי האהבה לנפשו תעור את עיניו, ולכן חוב
הוא על כל איש מישראל להעמיק ולחקור את דרכי בני עמו והליכותיו ולראות
אם חפים הם מפשע או לא; פניתי לימין, ולאור אבוקת האמונה מצאתי
דברי חכמים באמרם (אבות פ"ד מ"ג): אל תהי בז לכל אדם ואל מפליג
לכל דבר, ולרגלי הכלל הזה אמרתי בלבבי, אינני צריך לכוזת גם את דברי

שונאינו האנטיסמיים ומנהלי הפאנראמים ולהפליג לכל דבריהם, ואולי באמת יש בנו חסרון אשר הם רואים ואנחנו לא נראהו, או פניתי לשמאל, ולאור הנר, נר השכל, מצאתי הקשים הגיונים, ואלה המה: משפט אחד הוא, כי מעולם לא אמרו שונאינו על השר החסיד ר' משה מאנמפיארי זכרו ינון עולם אשר איננו איש החסד היותר גדול בעולם או על ר' יעקב אליהו פראמענטהאל הלוי זכרו לברכה כי לא היה מנצח בנגינות (קאמפאזיטאָר) נפלא [ואין סביאין ראייה מאיזה שומה היוצא מן הכלל ויפער פיו לדבר גם באנשים כאלה] וכל שאנתם היא על עם ישראל בכלל; משפט שני הוא, כי הדבר השלם מכל צדדיו ימצא חן כמעט בעיני כל רואיו; משני המשפטים האלה יצא אצלי משפט שלישי, כי אחרי אשר עם ישראל בכללו לא ימצא חן בעיני רבים מעמי הארצות אות הוא, כי אם אישי העם טובים הם כפני עצמם העם בכללו איננו שלם מכל צדדיו; זה הוא ההקש הראשון. ההקש השני הוא: כי משפט אחד הוא, אשר כל עם ביחוס אל העמים האחרים הוא כאיש פרטי ביחוס אל אנשים אחרים; משפט שני הוא, כי כל איש ההולך קדימה יראה את אשר לפניו אבל לא את אחוריו ורק חבריו ההולכים אחריו המה יראו את אחוריו; משני המשפטים האלה יצא לי משפט שלישי, כי עם ההולך קדימה יראה רק את אשר לפניו אבל לא את אחוריו ורק העמים ההולכים אחריו המה יראו את אחוריו; זה הוא ההקש השני. ההקש השלישי הוא: כי משפט אחד הוא, אשר עם ישראל הוא ההולך קדימה לפני יתר העמים מאז ועד היום הזה, מלפנים בחסד, בחכמה ובכשרון רוח ובימים האחרונים—גם בעושר ובכבוד, כאשר תראנו התולדה; משפט שני הוא, כי עם ישראל בכללו איננו שלם מכל צדדיו ויש בו חסרון, כאשר יראנו ההקש הראשון; משני המשפטים האלה יצא לי משפט שלישי, כי חסרון עם ישראל הוא מאחוריו, ולכן לא יראהו בעצמו ורק העמים האחרים ההולכים אחריו המה יראוהו. ואחרי אשר נודעה לי האמת הזאת, כי חסרוננו הוא מאחורנו, ולכן לא נוכל לראותו, פניתי עוד הפעם לימין, ולאור אבוקת האמונה חפשתי ומצאתי דברי החווה הגדול ישעיהו בדברו מימות המשיח, ושם יאמר ברוח קדשו (ישעיה נ"ב י"ב): כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הלך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל; מה גדלו דברי החווה הקדוש הזה, כי מאז יצאנו ממצרים ועד עתה ילך לפנינו החלוצין הוא ה' מקור ההויה ויאר לנו את חשבת הלילה, ליל הגלות הארוך, בין העמים השונים אשר הצרו לנו מאז ועד עתה, אבל בנאולה אשר נקוה אליה הלא יאמר החווה הקדוש הזה, כי יהיה לנו גם מאסף אשר בשם אלהי ישראל יכננו, ואחרי אשר רגשו גוים עלינו ושונאינו ההולכים מאחורינו ירימו ראש ויונבו בנו כל הנחשלים אחרינו אות הוא, כי אחורנו פתוח הוא ואין מנון לו מכל אויב ואורב, ולו היה לנו המאסף

אלהי ישראל הלא אז לא חרץ לנו איש לשונו, כאשר היה כנאולה מצרים, ועתה כל אשר כחם בפיהם ובגרונם יתנו עלינו בקול ומקולם תרגו הארץ ויאכלו את ישראל בכל פה; לכן אמרתי אלך ואחפש בספרותנו, מי הוא אלהי ישראל ומה שמו כי אדענו, כי ה' מקור ההויה כבר נודע לכל מתי הבל והורגלו בו ולא ייראוהו, אבל לו בא אלהי ישראל זה, אשר עמי הארץ לא ידעו אותו, או יכול להיות כי חרדו מפני האל החדש הזה אשר יעמיד מאחרנו ולא יתן לנגוע בנו לרעה. ומצאתי מעד לדעתי, כי זה העתיק יומין ה' יש לו עוד שם אחר. אשר לא נגלה רק לצנועים, כי מלכנו דוד יאמר (תהלים כ' ח'): אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלהינו נוכיר, אות הוא כי ה' אלהינו יש לו שם אחר בלתי נודע לכל איש, ואשר יודע לכל מתי תבל בעת אשר ישראל ילכו בדרכי ה', כאמור (דברים כ"ח י'): וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואף כי התנא הקדוש ר' אליעזר בן הורקנוס דרש על מקרא זה: אלה תפלין שבראש, בכל זאת אין מקרא יוצא מירי פשומו, ויש לו להקדוש ברוך הוא עוד שם אחר נכבד מאד; לכן יצאתי לחפש בדברי רבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה, אשר כל רו לא אנם להם, וראה זה מצאתי, כי עולא, אחד מגדולי האמוראים אשר בטח למד גם תורה נביאים וכתובים [כי מי יוכל לדעת את אשר לא למד], מצא שם חדש להקדוש ברוך הוא, וזה לשונו (שבת י' ע"ב): אסור לאדם שיתן שלום לחברו בבית המרחץ, משום שנאמר (שופטים ו' כ"ד) ויקרא לו ה' שלום כו', הכא שם גופיה איקרי שלום, דכתיב ויקרא לו ה' שלום. כמוצא שלל רב שמחתי, כאשר מצאתי את השם העצם החדש הזה להקדוש ברוך הוא ולבי נבא לי, כי הוא אלהי ישראל אשר הזה הנביא ישעיהו למרחוק, והוא המאסף אשר יהיה לנו לימות המשיח. והנה השם שלום, במובנו המורגל בפי מורינו ומלמדינו, הוא ענין הרעות בין אדם וחברו, עם ועם, מדינה ומדינה; ואנכי יצאתי לחפש עוד הפעם בדברי רבותינו מה ידברו המה מענין השלום, והנה—אין קץ לכל המעלות והתשבחות אשר יתנו להנושא הזה (ספרי נשא פרק מ"ב); ומה מאד נשתוממתי בראותי, כי אחד מן התנאים ר' אלעזר בנו של ר' אלעזר הקפר אומר שמה: גדול השלום שאפילו ישראל עובדי עבודה זרה ושלום ביניהם כביכול אין נוגע בהן שנאמר (הושע ד' י"ו): חבור עצבים אפרים הנח לו, אבל משנחלקי מה נאמר (הושע י' ב'): חלק לבם עתה יאשמו. אהה! אמרתי בלבבי, עתה בימינו אלה הלא כרחוק מרח ממערב רחקו כל בני ישראל גם טרעוין עבודה זרה ובכל זאת יד ה' נגעה בנו לרעה ורבים קמו עלינו לכלותנו. הלא אות הוא כי אי-השלום בינינו הוא במדרגה היותר גבוהה בימים האלה; שבת וראיתי, כי מורינו ומלמדנו עוד לא השכילו להבין את המובן האמתי של המלה העברית שלום, כי זה דרבם לתרגמה בהמלה האשכנזית (פריעדען), ובאמת אם נתבונן היטב אל כל המקומות בתנ"ך ובתפלות אז

נראה, כי התרגום האמתי שלה הוא המלה האשכנזית (הארמאָניע), והוא הערך
היותר נאה בין חלקי הדבר המרכב, ואם נתבונן היטב אל עם ישראל
נראה, כי אר־השלום (דעם האַרמאָניע) בין חלקי עם ישראל הגיע בימינו אלה
למרום קצו; נציר נא בנפשנו כי איש חכם ונביא מאומות העולם כבלעם
בן בעור יעמוד על ראש הפסגה וכל הששה מיליאן בני ישראל אשר
באירופא ישכנו בנתיהם בכקעה, האם יכול להטיף עליהם את נאומיו הנשגבים:
מה טבו אהליך יעקב משכנתיך ישראל, כנחלים נמיו, כגנת עלי נהר,
כאהלים נמטו ה', כארזים עלי מים, כאשר הטיף עליהם בימי קדם; לא
אחי, האמינו לי, כי זה בלעם בעצמו לא האמין למראה עיניו, וצעק או בקול:
אחה ה' אלהים, הוזה הוא העם אשר ראיתי או יוצא ממצרים; אז
ראיתי עם מחובר מאנשים שוים איש לרעהו לפי הערך בנמוסיהם,
דעותיהם ומצבם, ועתה מה אראה? פה ירחץ בחימה הליכותיו
ויתנאה כתכי איש מגולה חזקן הדור בלבשו וכתבי עינים של זהב
אשר בשם רופא חולים יכונה, ובגאותו וגאונו יאמר לאלהים לא
הוא, ואצלו ישב אל השולחן איש עטוי מעיל משי לכן ופאותיו
המסולסלות יפלו למטה מכתפיו, ילמוש עיניו לשמים וינהום ככפיר
על טרפו, ומצדו פרחח חסידים בלב טפוש מבפנים ומגולה מבחוץ,
יתרגש למראה פני רבו ויחמוץ במזלג את שירי קערתו; פה ישב
דרשן מעומר בשם דאקטאר דער פהיליאפאפּהיע וישא מדברותיו,
כי ישראל ותורתו חלום עובר היו, החלום גו ויעף, ועתה, ככל
העמים בית ישראל, אין לנו חלק בירושלים ונחלה בארץ ישראל,
וכזאלאן וליקורג האיש משה, חד מן ככבי דשביט אשר בן לילה
היה וכן לילה אבד, ואצלו ישב רב תלמודי זקן, אשר נהירין ליה
שבילי הש"ס כהשביל אשר ילך בו מביתו לבית המדרש, ישום את
ים התלמוד כמורקהה, ויכתוב פלפול גדול, המכיל חמשה גליונות
ניר, כתובים מכל עבריהם, בו ישקול במאזני הדת, אם מותר
לאיש לצאת לרשות הרבים ביום השבת עם מורה שעות בכיסו,
ולמרות אהבת ההיתר אשר ברוחו, לבו נוקפו, מדוע לא חשבו חכמי
הש"ס את הכלי הזה בין התכשיטים אשר האיש יוצא בהם בשבת,
ומדוע לא שרתה עליהם רוח נבואה, לקרוא בשם תכשיט, דבר שלא
בא עוד לעולם בימיהם; פה יעמוד איש, אשר אדירי המלכים
ישכימו לפתחו ללות ממנו כסף, ואצלו ינוד איש זקן ועור, לאסוף
פרומות אחדות למחיתו, ואין מאסף אותו הכיתה לנוח שמה טפחות
שנותיו בחלד. הוזה הוא העם אשר אחד מן חכמיו האמתים וחייא
בר אבין שמו, אמר בלשון חכמים (ברכות ו' ע"א) כי בתפלין דמריה
עלמא כתוב: ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ? האחד הוא?

הלא פרוע ונחלק הוא? ומה יכולנו להשיב להנביא הגדול הזה. אמנם גם בין יתר העמים יש כתות שונות, אבל לפי הערך רבו הכתות בין בני ישראל על יתר העמים, כי אחד מהעמים הנאורים אשר כתות האמונה שלו רבו על כתות האמונה אשר בין יתר העמים הוא עם הרוסים, כידוע, ואתה צא וחשוב את כתות האמונה מעם הרוסים, אשר מספרו הוא שמונים מיליאנים, ואה כתות הארטהאדאקסים, הרעפארמאמארים וביותר רבי החסידים השונים בוואליניען, רייסין ופאלען בעם ישראל, אשר מספרו באירופא הוא רק כששה מיליאן, ותראה כי חלק לבב עם ישראל כמדה גדושה. זה הוא כדעות ואמונות ומצבם המוסרי, ואם נתבונן אל מצבם החמרי, נשתומם על עומק התהום הנורא המחלק בין האפרתים והאדירים בעשרם ובין דלת העם אשר תחת שואה יתגלגלו ואין מי ירחם עליהם; גם בין הנוצרים יש מיליאנערים ודלים, אבל כל נשכה כי המה לא ממקור אחד יהלכו, כידוע לכל היודע ספרי התולדה, אבל אנחנו מצור אחד הוצבנו, מאברהם העברי, והנסיון הטבעי ילמדנו, כי בני אב אחד ידמו על פי רוב זה לזה בתכונתם ובמוגם. מי יכול להאמין מאה ושלישים שנה מקדם, כי נער קטן ויתום בן עניים, הנער מאיר ראמהשילד מרלת רחוב הגהעטא בפראנקפורט אם מאיין, יבנה בית כזה בישראל? מי יכול להאמין אז, כי במשך זמן קצר כמאה שנים, רבים מבני ישראל אשר איש לא ידע את שםם יעלו במעלות העשר והכבוד בכל ארצות אירופא? מי הוא האיש היודע את תכונת העיר הקטנה אורשא באבור ארץ רייסין וכול לחשוב חמשים שנה לפני זה, כי ממנה יצאו שני המאורות הגדולים בארצנו רוסיה: האדיר הנכבד ישר הנפש ואוהב עמו המנוח רבי יוסף יוזיל גינצבורג נשמתו עדין, חתן הנגיד הנכבד רבי דוד דינין מאורשא, ומשנהו האדיר ורחב הנפש רבי שמואל פאליאקאוו נ"י, המה ואחיהם ובניהם וכל אשר להם כולם עמדו על גרם המעלה והכבוד. הנסיון הזה יראנו את גדל נפש הישראלי, אשר בכל פנות שהוא פונה רוחו כנחל שוטף הוא, יען כי מגזע אפרתים הוא, ולכן עון פלילי הוא ומתנגד אל טבע הענינים אשר בין אישי עם כזה יהיה הפך (קאנטראסט) נורא על כזה במצב המוסרי ובמצב החמרי; והנביא הגדול מלאכי, אשר כל נבואתו הוא על דורנו זה, הדור אשר בו יבא משיח צדקנו, כאשר יראה כל משכיל ומאמין אשר לא הוכה בעורו, ישאג בקול (מלאכי ב', י'): הלוא אב אחד לכלנו, הלוא אל אחד בראנו, מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבתינו? אבל איך נוכל לכונן את השלום בין בני ישראל? זה היה בעיני שאלה שאין עליהם תשובה. מי לא ידע את גדל פרוד הדעות והלככות בין אחינו ובפרט בדברים שבקדושה, מה רבו הערים הקטנות אשר מחלקת הרבנים בתוכן, אין בית המדרש ומנין עשרה אשר לא ישנאו שמה איש את אחיו על אדות איוו עליה או כבוד, ואיה היא האבן השואבת אשר בה אוכל למשוך ולחבר יחד את לככות בני ישראל. פניתי לשמאל ואמרת בלבבי, הן עם ישראל הוא חלק ממין האדם, לכן אלך לחקור ולדרוש בראשונה, מה הוא

מין האדם בכלל, התבוננתי אל המין הזה וראיתי, כי יתחלק למחלקות שונות; לכן פניתי לימין, ויצאתי לשאול את דעת חכמי התלמוד ומבטם בדבר הזה, והנה מצאתי אנדה מזורה (גדה מ"ז ע"ב): דריש ר' חנינא בר פפא על הפסוק ואבר יום אולד בו והלילה אמר הרה נכר (איוב ג' ב'), אותו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו, נוטל הטפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לפניו: רבונו של עולם, טפה זו מה תהא עליה? גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני? והנה רבים מן משכילי דורנו בטח לגלגו על מאמר כזה, אבל אנכי, אשר יראתי וראת הכבוד את רבותינו בעלי התלמוד וזכרונם לברכה האומרים כל המלגלג על דברי חכמים חייב מיתה, לא לגלגתי חס ושלום על האנדה הזאת המדברת בלשון חכמים ומסרת דבריה תחת מסכת המשל; ופניתי לשמאל, חפשתי בנר השכל ומצאתי, כי האדם מורכב הוא מנוף ושכל, ואם נתבונן אל מין האדם בכלל נראה, כי באמת יש אנשים אשר גבורה ואמין לב למו גם שכלם זך וחד, אנשים כאלה יאותו להיות פקידים ומצוים, נגידים ועשירים, והמה האנשים העומדים בתוך בין בעלי הכח (מאמריאליסמען) ובעלי הרעיון (אידעאליסמען); ויש אנשים גבורים ובעלי כח אבל לבם טפש מהשמיל, אנשים כאלה מסוגלים לעמל ועבודה תחת פקודת העשיר ומצוה, והמה אנשי הכח (מאמריאליסמען) אשר מעולם; ויש אנשים אשר גום חלש ורפה אבל שכלם זך ולבם מלא חכמה ודעת, האנשים האלה המה אנשי שלום וטובי לבב והמה הכחנים אשר מעולם, כהני הדת, החכמות והמדעים וכהני המסחר, ובימינו יקראו אנשי הרעיון (אידעאליסמען); המה בטבעם בעלי שכל ובינה וישרי לבב, ויאהבו הסדר הנכון והאמת הפלוסופית, והנה משני המשפטים והמה: חמשפטי האחד, כי כל אלף ובית ביחד הוא חזק מן אלף לבדו או בית לבדו והמשפטי השני, כי בטבע החזק צריך למשול על החלש ממנו יצא לנו משפטי שלישי, כי בטבע האלף ובית ביחד צריך למשול על האלף לבדו ועל הבית לבדו, ואחרי אשר ימשול עליהם הדבר טובן מאליו, כי ימשוך מהם תועלת כפי יכלתו וישתמש לטובתו בכח האחד ובחכמת השני. עתה יאירו לפנינו כספירים דברי רבותינו וזכרונם לברכה באנדה, כי מהרכבת החכמה והגבורה בטפת הזרע יצא לאור החיים איש חכם וגבור זרין ועשיר, אבל מהרכבת הגבורה והטפשות או החכמה והחלישות יצא איש עני, כי בעל מעלה אחת לא יוכל להגיע למקום אשר יגיע בעל שתי המעלות יחד; ואחרי ראותי את אמתת דברי חכמינו וזכרונם לברכה פניתי אל התולדה פני וראיתי, כי אדם הראשון יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא כלל בתוכו שתי המעלות: הגבורה והחכמה; הוא עבד את האדמה בגן העדן, הוא התבונן אל טבעי היצורים ויקרא להם שמות ביד חכמתו הטובה עליו; לא כן שני בגני הראשונים אשר נולדו לו בזמן קרוב אחר החטא (ולא כפירוש רש"י ז"ל, והראיה מלשון הפסוק והאדם ידע, איננה ראיה לכל

היודע ובקי בלשון התורה ובררכי השפה העברית), כי הראשון והוא קין אשר נורע בפעם הראשונה אחר החמא, בעת אשר כחות הגוף של אדם הראשון נברו על כחות נפשו, היה בעל כח ואברים חזקים וכחות הגוף שלו נברו על כחות נפשו, לא כן השני והוא הבל, אשר נורע בפעם השניה בעת אשר כחות הגוף של אדם הראשון נחלשו מסבת החרטה אשר מלאה את כליותיו וכחות נפשו עלו מרומים, כגון הוה נברו כחות הנפש על כחות הגוף; לכן שני הבנים האלה השונים בתכונתם בחרו למו שתי עבודות שונות: הראשון קין היה עובד אדמה, כי רק בעל גוף חזק ואברים מוצקים יכול להיות עובד אדמה, והשני הבל היה רועה צאן, כי מלאכת הרועה היא מלאכה קלה לחלוב ולגנו את צאנו; והנה אם נתבונן אל שתי המלאכות האלה עבודת האדמה וטרעה הצאן, נראה כי יפתחו (ענטוויקעלן) בקרב האדם כחות שונים: עבודת האבר תרגילהו להביט למטה לארץ אל החמרים הגסים, לכן מערכי לבבו ישפילו שבת וכחות נפשו לא יתפתחו, לא כן הרועה, כי בעת אשר צאנו ובקרו נטושים על פני השרה וירעו על פני הכר, הוא ישכב במנוחה עלי עשב ודשא ועיניו נשואות לשמים ולמרחבי הרקיע, ועל ידי זה יתעוררו בקרבו רעיוני לבבו וכחות נפשו יתפתחו ויתעדנו; ולכן עמי קדם רועי המקנה היו גם אבות השירה והזמרה, אשר לא יוכלו לצאת רק מתוך נפשות עדינות, כנורע בתולדה; ולפי דברינו אלה, מסכת שנוי העבודות נשתנו דרכי שני האחים קין והבל, ולכן השיגו את האלהים באופנים שונים, כי קין השיג את האלהים לכח חזק ממנו, אשר צריך לכפר פניו במנחה, לכן לקח מן הבא בידו, לנלול מעליו החוב ולהתפטר מאת פני התקיף; לא כן הבל, אשר השיג את האלהים לכח נכבד ונעלה ממנו, לכן דקדק לכבד את ה' בככרות צאנו ובחלבהן; והנה כפי הנראה מדברי תורתנו הקדושה, בניו ובני בניו של קין, עד יבל בן למך היו עובדי אדמה וגסי הנפש, ולא האריכו ימים, והמה יקראו האנשים בני האדם, והנשים בנות האדם; לא כן בניו ובני בניו של שת, כי המה היו רעי צאן, חכמי לב ובעלי נפש, והאריכו ימים עלי ארץ, ויקראו בשם בני האלהים; ולפי זה נחלקו בני האדם, כראשית ימי הכריאה לשתי מחלקות, האחת מבני קין, המון העם בעלי הגוף, והשנית מבני שת, אפרתי העם בעלי הנפש; ובעלי הנפש לא התחתנו את בעלי הגוף, עד כי באחרונה ראו בעלי הנפש את בנות הגוף כי טובות הנה, ויקחו לנשים, ויולידו את הנפילים אשר נפלו בשכלם מאבותיהם ובכחם מאמותיהם, כי שתי התכונות האלה יחלישו זה את זה, אבל בזה עלו על שתי מחלקות האנשים הקודמות, כי היו חזקים מן האפרתיים ויחכמו מן המון העם, ובשכל השתמשו את כחם, לתת חתיתם על בני האדם ולשפוך ממשלתם עליהם, המה הנבורים אשר מעולם אנישי השם. אכן חזק גופם הוליך שולל את רוח חכמתם, ויהיו בעלי תאוה וחכמים להרע, עד כי הביא הקדוש

ברוך הוא את המבול על הארץ, וימחה את האדם מעל פני האדמה. מני אז והלאה עלה ברצון ההשגחה העליונה לכוון על פני תבל שלשה מיני האדם השונים בתכונותיהם, ולתכלית זה נתן ה' לנח בחירו הצדיק בדורותיו, שלשה בנים שונים בתכונתם: שם היה איש תם וישב אהלים, איש רוח ונפש; חם היה גם הנפש ובעל כח, ויפת היה איש הבינים, בעל שכל, ואיש לבב, וכן התחלקו בני האדם לשלש מחלקות. כרבות הימים, ומבעי זמוני בני האדם נשתנו ומחסוריהם נתרבו; או יצאו אנשי הבינים הסוחרים עלי ארץ, המה בטבעם אמיצי לב, בעלי כח ואנשי שכל, הסוחר יכתה את רגליו לקנות את סחורתו במקום המצאה, הוא ילחם מלחמת-דברים עם המוכר, למען השיג ממנו את סחורתו בפחות מאשר יבקש בעדה, אחרי כן יוליך את סחורתו למקום אשר תבוקש, וילחם מלחמת-דברים עם הקונה, למען הוציא ממנו יותר מאשר יחפוץ לתן בעדה; ולמען הקל את דרכי המקה וממכר, המציאו הסוחרים, להטביע מטבעות קטנות בכמותן, ויקרות בשוין, אשר לעמתן יחשב מחיר הסחורות; הסוחרים היה דרכם מעולם לנסוע ממקום למקום עם סחורתיהם, להתחקות על טבע אנשי המקום אשר יבואו שמה, ולהתאחד עמם במנהגי הישוב. הסוחרים, אף כי אמיצי לב המה, בעלי אמר ודברים, ולא יתנו לנגוע בכל אשר להם בכל ענין וקנין, בכל זאת, מאהבתם את הישוב, יתרחקו מכל ריב ומצה ומלחמה, המביאים לידי חורבן ושמה, וינתרו לפעמים מקניניהם, רק למנוע פרעות בין שכניהם; הסוחרים הגדולים, המה בטבע אנשי כבוד, אוהבי רוח בעד מרחם ועמלם, ושונאי מתנות במקום שאינו נוגע למסחרם ולפרנסתם. אחד מסוחרי ימי קדם היותר גדולים בכל תכונות גופו ונפשו, לפי ספור תורתנו הקדושה והנאמנה, היה צור מחצבנו זקן בית ישראל, אברהם אבינו מעבר הנהר; אותו חנן ה' בשכל ובביר לבקר אחרי מעשי ותהלוכות בני האדם, ולברר את הטוב והמועיל מבין הרע והמזיק; הוא היה בעל כח ואיש חיל; הוא נסע מסעות גדולות לרגלי מסחרו, ויאסוף כסף וזהב למכביר, כעדות התורה: „ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובהב” (בראשית י"ג ב'); הוא היה אמיץ לב בנבחרים ועשוי לבלי חת, עד כי מצא עז כנפשו לרדוף עם חניכי ביתו המעטים אחרי חיל רב עם ארבעה מלכים גבורים בראשיהם, גם נצח אותם במלחמה וישב את כל השבי והמלקוח אשר לקחו להם (בראשית י"ד, י"ד מ"ז מ"ז); הוא היה ישר לבב, ובכל גבורתו הגדולה, לא רם לבבו מאנשי חברתו, לקחת לו כתר מלובה, ויבחר להתעסק בושוב העולם, ולהיות איש עמל ומעשה; הוא היה אוהב ורודף שלום בכל לבבו, עד כי בכל גבורתו ויכלתו לנצח מלכים עצומים, לא גבר עליו רוחו לנצח את לוז ואת רועיו, ובתם לבב אמר אליו: „אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רועי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו” (בראשית י"ג ח'), ובגדל נפש בטל רצונו מפני רצון הקטן ממנו ואמר ללוט: „הפרד גא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאלה” (בראשית י"ג ט'); הוא

הכיר באמת את תכונות האנשים והבין, כי למען תקון החברה ברא הקדוש ברוך הוא אנשים חלשים בעלי שכל ובינה, אשר ילמדו את העם מדות ומוסר, והטה כהני העם ומוריו, ואנשים כאלה לא נוכל לכנות בשם עצלים, עלי מנעם את נפשם מעמל ועבודה, יען כי לפי תכונתם לא נבראו לזה, ואנשי החברה מחויבים למלא את מחמוריהם, ולתת למו מתנה; וכאשר בא אברם סהכות את המלכים, והכהן מלכי צדק יצא לנגדו ויברכוהו, נתן לו אברם מעשר מכל (בראשית י"ד כ'); הוא היה איש הכבוד, שומר קניניו ומליץ טוב בעד אנשי חברתו, ובעת ובעונה אחת אשר דרש ממלך סדום את אשר אכלו הנערים בכל עת המלחמה וחלק השלל בעד ענר אשכל וממרא, לא חפץ לקחת לנפשו מחוט ועד שרוך נעל בעד מרחתו במלחמה אשר איננה מחוג פרנסתו, וכאיש הכבוד אמר אליו: „ולא תאמר אני העשרתי את אברם” (בראשית י"ד, כ"ב כ"ג כ"ד); הוא שנא מתנות וקנין אחרים, וכאשר מתה עליו שרה אשתו לא חפץ לקבור את אשת נעוריו עד אשר קבל ממנו עפרון בן צחר ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר, ורק אחרי כן קבר את אשתו כמערת שדה הסכפלה מקנתו (בראשית כ"ג, ח' ט' י"ג ט"ו י"ט); הוא היה אוהב אדם באמת, ומכנים אורח מאין כמהו, וכאשר ראה שלשה אנשים נצבים, רץ לקראתם לקבל פניהם, ואחר כן רץ בעצמו, ברגש הנודע אך לאוהבי אדם בכל לבכם, לבחור בעד האורחים בן בקר רך וטוב (בראשית י"ח, ב' ז'); הוא היה אוהב משפחתו, ואהבתו לשרה אשת נעוריו היפה והאפרתית וליצחק בן זקונו בחור ה' לא קלקלה את השורה, וכאשר אמרה לו שרה לגרש את הגר ובנה, רע הדבר בעיניו, עד אשר פקדהו אלהים לישמוע בקול שרה (בראשית כ"א, י' י"א י"ב); הוא כבד את האלהים בכל לבבו, עד כי עמד בנסיון העקדה (בראשית כ"ב, י'); הוא ידע את ערך עצמו, ובכל אהבתו ושלומו לעם הארץ אשר גר בחוסם לא חפץ להתבולל כמו, וישלח את עבדו וקן ביתו לקחת אשה לבנו ליצחק מארצו, ממולדתו. ממשפחתו ומבית אביו (בראשית כ"ד, ב' ג' ד' ו' ל"ח מ'); הוא היה מליץ טוב בעד אחרים, גם בעד רעים וחמאים כאנשי סדום (בראשית י"ח, כ"ג כ"ד כ"ה כ"ז כ"ח כ"ט ל' ל"א ל"ב). האיש הנעלה והתמים הזה אברם אבינו הוליד את בני יצחק, ויורישנו את כשרונותיו ותכונותיו הנעלות; הוא היה אוהב שלום כאביו (בראשית כ"ו, י"ז ב' כ"א כ"ב), אכן הוא משך את ידו ממסחר וקנין, ותחת אשר אברם היה רעה צאן וסוחר, היה יצחק רעה צאן ועובר ארמה (בראשית כ"ו, י"ב י"ד); ויולדו ליצחק שני בנים שונים בתכונותיהם, מן הקצה אל הקצה: הכבוד עשו היה בעל כח וגבורה אבל גם ועז הנפש, ויעקב הקטן היה גם כן בעל כח וגבורה (בראשית כ"ט, י') אבל חלש המוג בטבעו (בראשית כ"ז, י"א י"ב), איש תם, אוהב שלום (בראשית ל"ד, ל') ויושב בית, אך ההכרח אלצהו לעזוב את בית אביו, לנוע אל לכן דודו ולעבוד אותו שנים רבות. משנים עשר בני יעקב היו

ארבעה בעלי תכונות מיוחדות: שמעון ולוי היו אנשי זעם, מהירי חמה וקנאים (בראשית ל"ד, כ"ה כ"ו); יוסף היה איש לשון ובעל מחשבות, אוהב כבוד וממשלה ונאמן רוח (בראשית ל"ז, ב' ד' מ' י'; ל"ט, ח' מ'; מ', ז' ח' י"ב י"ג י"ד מ"ו י"ח י"ט; מ"ז, י"ד כ"ג); יהודה לא היה נחפו לשפוך דם אדם (בראשית ל"ז, כ"ו), אהב מקח וממכר (בראשית ל"ז, כ"ז); כבוד משפחתו היה יקר בעיניו, עד כי חרץ על תמר כלתו בעד חלול הכבוד הזה. משפט מות (בראשית ל"ח כ"ד); הוא היה ישר לבב ומודה על האמת גם במקום שנוגע לכבודו (בראשית ל"ח, כ"ו); ובכלל היו בני יעקב רועי צאן ועושי מקנה וקנין (בראשית ל"ד, ה' י' כ"א). אכן הקדוש ברוך הוא הכתיח את אבותינו הקדושים, להרבות זרעם ככוכבי השמים ולעשותם לעם רב, ושלמות כל עם לא תתכן אם לא יהיו בו כל חלקי החברה הנאותים: בעלי אומנות ומלאכות שונות וחכמי לב בחרשת המעשה, לכן הביא את אבותינו למצרים, וישעבדם שמה לכנות ערים גדולות ופארי העמודים הדורשים חכמת לב ואמון ידים, למען ירגילו את עצמם לכל חכמה ומלאכה הדרושים לחפץ הישוב; אך בני לוי היו חפשים מעבודה, למען יקדישו את עצמם להענינים הרוחניים וחכמת המוסר והמדות; במשך מאתים ועשר שנה אשר היו בני ישראל במצרים תחת עול העבדות, נתעבה שכלם היסודי ונתהפך לשכל המעשה והעבודה, ולעמית זה נתחזקו אבריהם וקבנה גום התפתח, כטבע אנשי העבודה ובעלי המלאכה; לא כן בני לוי, בעלי החופש ואנשי המחשבה, כי משנה לשנה ומדור לדור, ככל אשר התפתח שכלם היסודי וכח מחשבתם בדברים נאצלים כן נחלש מבנה גום וחזק אבריהם, וביניהם הכי נכבד אהרן בן עמרם, חכם נעלה ובעל מוג טוב; ואחריו כן, כאשר ראה הקדוש ברוך הוא כי בני יעקב בחיריו מוכנים ומורגלים לכל חכמה ומלאכה, שלח את משה עברו נאמן ביתו להוציאם ממצרים, למען הביאם אל הארץ אשר נשבע לאבותיהם לתתה להם; אכן במרם הביאם אל הארץ, ולמען יאריכו ימים עליה, האישים בפרט והעם בכלל, נתן למו בכתב את תורתו אשר תכיל בקרבה יסודי חכמת החברה, והמה: מצות עשה ולא תעשה הנוסדים על יסודי טבעי האנשים ותכונותיהם, הנודעים בכל פרטיהם רק ליצורם ובוראם, ומסר למושה בעל פה את פרוש המצות האלו ואופן קיומן, למען ימסר זה בשלשלת הדורות לירי חכמי דור ודור, כהניו ושופטיו; גם נתן כח והרשאה לחכמי דור ודור, לבנות על היסודות האלה בנינים שונים לפי רוח הומן והתפתחות העם; ואם נתבונן אל פקודי התורה נראה, כי חלקה את עם ישראל כבואם אל ארץ כנען לשתי מחלקות כלליות: המחלקה האחת המה העם ואנשי המעשה והמחלקה השניה המה חכמי היופי (אסטהטיק) והמוסר (עמתיק); ואלה היו שבט לוי, ומן השבט הזה הרימה את הנבחרים, המה אהרן ובניו אשר היו בעלי נפש עדינה וחכמי לב גדולים, ועמרה אותם בכתר כהונה, להיותם קורש לה' במקום המשכן או המקדש; ואת יתר הלויים, מהם

השאירה במקום המשכן או המקדש לשרת את אהרן ובניו, והנותרים פורה ככל ערי ישראל ושעריה, למען ילמדו את העם תורה ומצות, מדות ומוסר, שירה וזמרה; ויען כי, כמו בימים האלה כן גם בימי קדם, לא היה מטבע ודרך חכמי היפי והמוסר להיות אנשי מעשה ועבודה, כי אם אדם חורש בשעת חרישה, זורע בשעת זריעה וסוחר בשעת משא ומתן, תורתו וחכמתו מתי ילמד? לכן הזהירה התורה את העם, לתת תרומה ומתנות לכהנים ומעשר ראשון ללוים, למען יהיה לבכם פנוי לעבודת ה', לתורה ולחכמה. את עם המעשה והעבודה חלקה התורה לשלש מחלקות: אנשים בעלי נחלה ונכסים, והמה אצילי הארץ; אנשים בלי נחלה ונכסים אבל אנשי לבב ואמיצי רוח ללחום מלחמת החיים על ידי מקנה וקנין, והמה האביונים הסוחרים (שמרעבענ-דע); ועניים בעלי כח ונכאי רוח, אשר ישכירו את עצמם לאחרים בעד דבר קצוב על זמן קצוב. הזמן הקצוב לשכירים בימי קדם, היה שלש שנים (דברים מ"ו ו"ח; ישעיה מ"ז, י"ד); ולמען לא יהיה השכיר מוכרח להשכיר את עצמו לבעליו הראשונים בפעם שניה, כי זה דרך השכיר העני המקבל פרס קצוב, לצאת מבעליו, אחרי אשר יכלו ימי שכירתו, עני כמו שבא, ומירתו כפן ומחסור יבקש את בעליו להניח אותו בביתם על התנאים הראשונים, לכן השכילה תורתנו הקדושה תורת ה' ותורת אמת לחיב את בעלי הנכסים בהפרשת מעשר עני מקצה כל שלש שנים אחר שנת השמטה ולהניחו בשעריהם לפני העניים אשר אין בידם מאום (פראלעטאריאר) (דברים י"ד, כ"ח כ"ט), ובמצוה הזאת נתנה התורה יכלת בידי השכירים העניים להתפרט מבעליהם וזמן להתבונן אל עניניהם ולבקש למו מקום אחר להשתכר על תנאים יותר טובים לנפשם או עסק להתעסק בו; אמנם לבל ימותו ברעב אלה אשר לא ימצאו מקום להשתכר, גם להשלים את מחסורן אלה אשר משכרתם לא תמצאו להם לחם לפי המף, חיבה התורה במצות פאה בכל שנה ושנה; ובמה שנוגע להאביונים הסוחרים, הנה יען כי כל מסחר לא יוכל להתפתח בלי יסוד כסף, אם מעט או הרבה, לכן הזהירה התורה את בעלי הנכסים לפתוח את ידם ולהעביט את אחיהם האביונים די מחסורם (דברים מ"ו, ז' ח'). בורא עולם, אשר יצר את האדם בחכמה ונתן הבחירה בידו לכונן תנועותיו ומפעליו לפי כחותיו הגופנים והרוחניים, ידע כי לרגלי תנועות בני האדם ומפעליהם ישנו גם הקנינים את מקומם תמיד ממקום למקום ומאיש לאיש, ובהמשך הזמן, אם נניח הדבר אל טהלכו הטבעי, יוכלו הקנינים להתקבץ, גם בפעל על ידי חזקה גם בכח על ידי שמרי חוב והלוואות בעדים, אצל איש אחד, ומשנהו יהיה חסר כל בחזקת הקנינים, ולכד זה יהיה עוד משועבד להראשון שעבוד הקנינים אשר ישה בו, ועבד לזה לאיש מלוה על פי שכל האדם והישר המדיני, וכן יטבע ביון העבודות, רוחו יחובל בקרבן מרב יגון ולא יוכל להושיע לנפשו לעולם; לכן ה', אשר בחר בעמו באהבה והזהיר אותם, כפי אמתת דברי חכמינו וזכרונם לברכה רבותינו הקדושים יודעי התורה, להיות לו

לעבדים ולא עבדים לעבדים, כחפצו להרחיק מורע יעקב כל צל עבדות, חקק חק קדוש בתורתו התמימה, להעתיק בזמנים ידועים את הקנינים מבעליהם אשר ימשלו בם על פי חק המדיני ולתנם לאלה אשר צריכים למושול בם מאז והלאה על פי חק התורני; ויען כי הקנינים המטולטלים ממקום למקום קלי התנועה המה ויחליפו מצבם לרגעים ממקום למקום, גם אינם מצוינים במטבע לדעת של מי המה, ובהמסרם מאיש לרעהו יתערכו בערך כסף, לכן הגבילה התורה זמן קצר לחקים המדינים של הקנינים המטולטלים רק שש שנים, ובכלות הזמן הזה תבוא שנת השמטה, ואז יעמדו הקנינים המטולטלים על מצבם התורני והטבעי והוא מצב החזקה, וכל השעבודים על הקנינים החזוקים יבטלו. רוח החפש יחיה את נפשות אלה אשר אברו קניניהם בענין רע ויתן אמץ בלבבם לחדש את פני המלחמה מלחמת החיים ולנסות את הצלחתם בעינים ואופנים אחרים; אמנם הקנינים אשר ישאל איש מרעהו להשיבם לו כמות שהם ולא יתערכו בערך כסף, הקנינים האלה לא ישממו מבעליהם על פי חק התורני, והשואל צריך להשיבם ככל עת אשר יבוקשו ממנו; נגד זה בקנינים שאינם מטולטלים, כמו בתים ושדות, לא קימה התורה בכלל כל העתקה עולמית מבעליהם הראשונים, ואם מכרום ולא קצבו המוכר והקונה ביניהם זמן קצוב לקנינם, קצבה לו התורה זמן; ויען כי קנינים כאלה אינם במטבע בעלי תנועה, להחליף את מצבם ממקום למקום, גם מצוינים המה בגבולים וסמנים, לכן האריכה התורה את זמן החק המדיני שלהם עד חמשים שנה, והיא שנת היובל, אשר אז ישובו הבתים והשדות לבעליהם הראשונים. אלה המה חקי החברה אשר חקקה התורה לעם ישראל.

עתה אערוך לפניכם אחי היקרים כלל גדול, אשר חכמינו הקדמונים היסודיים רבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה ידעוהו וחכמי זמננו המלאכותיים: הרבנים והדרשנים, לא ידעו אותו, כמו אשר לא ידעו אותו הנוצרים המלומדים או אשר ידמו להיות מלומדים בדת ישראל כראהלינג וחבריו, ומצד חסרון ידיעתם יכפו על בני ישראל התלמודים הר כניגית על אדות איזה מאמרים כגדר דין הנמצאים בתלמוד ואשר באמת לנעל נפש המה בעיני כל ישר לבב בהשקפה הראשונה, כמו המאמר: גול נכרי מותר; ולא על המלגלים כחברת ראהלינג אני כועס, כי איך אוכל להאשים עמי הארץ כאלה, אשר דברי תורתנו הקדושה ורבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה כשירי עגבים המה להם, ולא כשיר זונה המצויה להם רק כשיר זונה נשכחה, אשר לא יוכלו למלאות בה תאותם, אבל על רבני ורשני ישראל אני כועס, אשר פרקו מעל צוארם עול מלכות ועול דרך ארץ ולא קבלו על עצמם עול תורה, להעטיק את שכלם ברבריה ולהביין דברי אלהים חיים, אשר יתאימו בכל פרטיהם עם השכל הישר והישר המדיני. רבנים גדולים, היושבים במנוחות שאננות ובמשכנות מכסחים ושולחנם מלא דשן על ידי עמל נפש וזעת אפים של עם קדוש ונרבה, יפנו לכם לבטלה כפלפולי הבל ולא יתנו לכם להשיב לצוררי ישראל כדון

וכהלכה, ורק ברברי חנופה ישיבו למו, כי מאמרים כאלה נאמרו על הגוים הקדמונים. השומים האלה ישכחו, כי תורתנו הקדושה נתנה לעולמי עד ולנצח נצחים, ולא תהא מוחלפת בזמן מן הזמנים, וכמו שהתורה נצחית היא כן נצחים המה גם פרושה ויסודי הקבלה של רבותינו בעלי התלמוד וזכרונם לברכה, אשר באמת רק המה יפחו רוח חיים באף תורת משה, והתורה בלעדי הקבלה היא כגוף בלי נשמה; עינים להם ולא יראו כי שני התלמודים אשר נחלקו בדבר גזל נכרי אם אסור הוא או מותר, לא מפני שנאת האחד ואהבת השני לנכרים אמרו דבריהם, רק כאשר באו לפרש את דברי הכתוב: לא תעשק את רעך ולא תגזל (ויקרא י"ט י"ג), אשר לא באה על פרושו קבלה מיוחדת, יצאו לפרשו על פי דרכי לשוננו הקדושה. האחד אמר לפרשו כפשוטו, לא תעשק את רעך דוקא, פרוש את היהודי, ולא תגזל סתם, את כל אדם יהיה מי שיהיה, והשני ירד לעמק דרכי לשוננו הקדושה, אשר למען הקצור תחסר מלים ואותיות ולמען היפי נתח את דבריה למאמרים קצרים ושקולים, ועל פי הכלל מושך עצמו ואחר עמו יפרש את הכתוב לאמתו, כמו שהיה כתוב לא תעשק ולא תגזל את רעך, דוקא את היהודי אבל גזל נכרי מותר לעולמי עד ולנצח נצחים כנצחיות התורה, ואחת היא לתורת האלהים אם הנכרי הוא מן מאה השלש עשרה לפני ספירת הנוצרים או מן מאה התשע עשרה אחר ספירת הנוצרים, אם הוא ארמי, ישמעאלי, רוסי, אשכנזי או צרפתי, אם הוא נוצרי או מאהאמעדי; ואנכי בלי שפת חנף אמר מפורש וגלוי לעיני כל העמים, כי דעתי היא כדעת התלמודי האומר, כי מצד תורתנו הקדושה גזל נכרי מותר בכל העמים ובכל הדורות; ועם כל זה לא אנכי ולא התלמודי ההוא לא גזלנו ולא נגזול נכרי לעולם, ולא אנכי ולא התלמודי ההוא לא למדנו ולא נלמד את בנינו לגזול את הנכרים, ולא על דעתי ולא על דעת התלמודי ההוא לא עלה מעולם ולא יוכל לעלות לעולם לאמר, כי הכתוב השני הסמוך להכתוב הזה, האומר: לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל (ויקרא י"ט י"ד), יהיה כונתו רק על חרש או עור יהודי, ואין כל ספק אצלנו בזה, שהוא נאמר על כל חרש ועור מאיוה עם ואמונה שיהיה; ואם תשאלוני, איה הוא המקור בשכל להתיר את גזל נכרים ולאסור לקלל את החרשים ולתת מכשל לפני העורים שלהם, או אניד לכם עוד הפעם: דעו נא את הכלל הגדול הזה, כי תורתנו מצד נותנה היא תורת ה' (גאטטעס טהעאָרע) אבל מצד המקבלים היא תורת החברה (איינע ואַציאל טהעאָרע), ועל פי קבלת רבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה חלקה תורתנו את חברת מין האדם לשלש מחלקות: יהודים אשר קבלו עליהם עול חקי (דאָגמען) האלהים ואשר משה איש האלהים יקראם בשם אה, רע או עמית בכל מקום בתורה; גרים תושבים בין היהודים בארץ ישראל אשר לא קבלו עליהם את עול חקי האלהים; ונכרים היושבים בארץ אחרת או הבאים משם לארץ ישראל לפרקים.

על פי קבלת רבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה. מין האדם ככלל מחויב לשמור את תורת השכל והישר האנושי, המכילה בקרבה רק שבע מצות בני נח, אשר שש מהנה שליליות ורק אחת היא חיובית, ואלו הנה:

- (א) לבלי לעבוד אלילים.
- (ב) לבלי לברך את השם.
- (ג) לבלי רצח נפש אדם.
- (ד) לבלי נאף את העריות. זכר, בחמה. אשת איש, אם. אשת האב ואחות מאמו.
- (ה) לבלי לגנוב ולגזול.
- (ו) לבלי לאכול אבר מן החי.
- (ז) למנות שפמים ושומרים, אשר ימנעו את העם מעשות כל רע וישפמו בין איש לאיש.

שמירת המצות האלו היא חובת כל אדם אשר על פני האדמה, ועל פי קיומם יערך יקרת האדם.

מקמי המצות האלו אשר יתישבו בין היהודים יחשבו כאזרחים גמורים, ועל פי חק תורתנו הקדושה מחויבים היהודים לעזור למו בעת אשר יצא להם ולתת בידם יכלת לפרנס את נפשם ונפש בני ביתם.

האנשים אשר לא יקימו את שבע המצות האלו, ומה גם עובדי אלילים, אשר בהמעשה הנתעב הוה יעירו כמאה עדים על שפלות נפשם וערלת לבנם, אין להם הצדקה, על פי חק תורתנו הקדושה, לבקש עור מאיש יהודי.

היהודים, מלבד אשר מחויבים המה לשמור את שבע מצות בני נח מצד תורת השכל והישר האנושי, עוד מחויבים המה לשאת עליהם עול חקי תורת ה', אשר נתנה למו על ידי משה רבנו בקצור נמרץ והמתפרשת על פי כללים הגיונים נפלאים ועל פי קבלת רבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה חכמי התורה מדור לדור, ורק היהודים לבדם ולא אחר עמם מחויבים לשמור את תורת החקים הזאת.

התורה הזאת תכיל בקרבה מצות רבות חיוביות ושליליות; מהנה הנוגעות להסדר המתוקן של חברת האדם ואשר יתאימו עם השכל האנושי ועם רגשי לבב האדם ומהנה אשר בהשקפה הראשונה אין למו כל מקור בשכל האנושי.

שני מיני המצות האלו שוים בערכם ליהודי, כי שניהם המה חקי האלהים מצד תורת החקים. החק לא תגנב והחק לא תחרש בשור ובחמור יחדו שוים המה בערכם ליהודי, כי כזה כן זה חק האלהים הוא, והיהודי העושה אחד משני אלה ישחיר את נפשו בכתם החמא, ורק כזה

ישתנו איש מרעהו, כי בכל חטא שיחטא לאלהים אם ישוב מיד יקבלו, אבל בחטא שיחטא לרעהו לא תועיל תשובתו עד אשר ירצה את רעהו אשר חטא לו.

תורת החקים של היהודים מחיבת אותם להתנהג בחברת האדם באלה האופנים:

שבעה העמים אשר ישבו בארץ כנען בעת צאת ישראל ממצרים, הנודעים בתועבת עבודתם לאליליהם ובהשחתת מוסרם ומדותיהם, יען אשר המה היו תושבי הארץ ואזרחי המדינה ולמען אשר בכחם זה לא יפעלו לרעה על מצב מוסר עם אלהים ולא ילמדו אותם לעשות ככל תועבתם, מחויבים היהודים להחרימם בלי חמלה; אכן אם יקבלו עליהם באמונה לחוב לשמור את שבע מצוות בני נח או חיה יחיו.

היהודי השומר את תורת החקים, אם ירגיש כי רעהו היהודי החוק באיזה דבר הנחוץ לו, מחויב הוא לקדם פניו בעור מצדו ככל אשר יוכל, ואין לו רשות על פי התורה להתעלם ולהשתמט ממנו מצד אהבת הבצע ורע לבב.

את פני הנגרים התושבים אין היהודי מחויב לקדם בעזרתו, אבל מחויב הוא לתת ידו להחיות את נפשם ונפש בני ביהם, והנגרים התושבים מצדם מחויבים לשמור את שבע מצוות בני נח.

כמה שנוגע לנכרים אשר יבואו לפרקים לארץ ישראל או היושבים מחוצה לה ודבר להם עם היהודים, ואשר באמת לא יוכלו היהודים לדעת היטב את טבעם וטהותם, דרכם, דעותיהם ומדותיהם, לא תחייב תורת החק את היהודי אל כל חסד מוסרי, ותעמיד את הענין על תורת השכל והישר האנושי. ובוה תתן להיהודי היכלת להתנהג עם הנכרי על פי דרכי הגמול לפי המעשה אשר יפגש מצד הנכרי.

האופנים האלה, אשר על פיהם מחויב היהודי להתנהג בחברת האדם, יתאימו בכל חלקיהם עם השכל היסודי, ישר לבב האדם, סכונת החברה (ואציאל עקאנאמיע) ועם השלום האלהי (דיא נאטמליכע הארמאניע), ואך עמי הארץ כראהלינג וחבריו יוכלו לתבהל מפני המאמר התלמודי: גזל נכרי מותר. השומים האלה ישכחו, כי התלמודי הזה לא היה מלך מושל ומצוה החוקק לעמו חקי מדינה, אשר בחקקו חק כזה יגרום לעמו כי יתנהגו עם הנכרים בדרכי החמס, אבל התלמודי הזה היה רק חכם תורה, אשר העמיק לחקור את תורת האלהים מנקודת החק, וכאשר בא לפרש את הכונה האמתית של חק הכתוב: לא תעשק את רעך ולא תגזל (ויקרא י"ט ו"ג) אמר, כי כמה שנוגע לנכרים אשר המה לא ישמרו ואינם מחויבים לשמור את תורת חקי האלהים לא חקקה התורה גם להיהודי את אסור הגזל, ולכן גזל נכרי מותר (אבגעבונרען) הוא מנקודת החק האלהי אשר לא יחליף ולא יטיר את דברו לעולמים בכל הזמנים ובכל

המקומות, והיהודי כהנכרי יעמדו כזה על יסודי תורת השכל, הישר האנושי ודרכי הגמול, לא כן חרש ועור נכרים, אשר אם גם יהיו משחתי המדות והתכונות, הנה האלהים שלל מאתם הכח במבע לעשות רעה ידועה להיהודי, לכן חקק גם להיהודי חק קים לנצח, כי גם הוא מצדו לא יעשה למו בשום אופן הרעות האלה. וכאמת תורה אשר תחוק לעולמי עד ובכל אופן חקי מוסר וצדק לעם אשר יגור כמשך הזמן רבות בשנים בין שכנים פראים ורוצחים, תורה כזאת לא תוכל להיות אלהית. האלהים הוא חכם וישר, וכל מה שאיננו על פי דרכי החכמה והישר לא יוכל להיות אלהי. הדברים האלה המה ברורים כשמש בצהרים, ודרכי ה' ישרים לפני צדיקים משכילים ותמימי לב, ורק רשעים ערומים וחסידים שומים יכשלו כס, ואין אחריותם על רבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה.

עתה נשוב לעניננו, כי אף אם במה שנוגע לכל איש ואיש מהיהודים, כל מצות התורה חקי אלהים המה לו וקדושה אחת למו, אבל במה שנוגע לכלל העם, רק המצות הנוגעות לסדר החברה, כמו: פאה, תרומות, מעשרות, כבורים, מתנות כהנה, שביעית, יובל וכדומה, הנה יסודי התורה ועליהן נבנו אשיותיה; ולכן רבנו הקדוש מסדר המשניות, אחרי אשר החל ללמד את העם לבלי להיות מנפרי טובה ולברך את יוצרם על כל הטוב והחסד אשר יעשה עמם, סדר את דיני פאה, שביעית, תרומות, מעשרות וכדומה. הנשיא חכם תורה הוה ידע היטב, אשר רק הרברים האלה המה יסודי התורה.

חכמינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה ידעו, כי מעשה המצות הוא החמר ואופן המעשה המוביל אל התכלית הוא הצורה, ואם תורתנו הקדושה נצחות היא מצד חמרה אשר לא יתחלף לעולמי עד, אבל חמשים פנים לה, וחכמי דור ודור רשאים מצד הדין ומחויבים מצד השלום לשנות את צורתה לפי רוח העת ורגש העם. המה הבינו, כי תורת חיים אשר נתנה לעם חי ומתנוועע, התורה היא בעצמה בהכרח מחויבת להיות חיה ומתנוועעה ולא תורה מתה וקבורה בארון הקדש, כהתורה הצרוקית והקראית, ואם אישי עם ישראל מצדם מחויבים ככל עת לשאוב מים ממעיני תורתם, הלא תורתם מצדה מחויבת להקיר למו מימיה מים נוזלים מהורים וקרים אשר יוכלו לשתותם ולהשיב כמו את נפשם, ולא לרחוק לתוך גרונם חמר מוצק אשר יתחנקו בו.

רבותינו בעלי התלמוד ידעו, כי אף אם בכל מקום שדברה התורה אדות חיוב תרומה ומעשר הוכירה את השם תבואה, אבל זה היה יען כי התורה לבשה או צורה הנאותה לעם עובד אדמה, אבל אם בהמשך הזמן עוב העם הוה את עבודת האדמה ונהיה לעם עושה מקנה וקנין מחויבים חכמי התורה להלבישנה צורה הנאותה לעם עושה מקנה וקנין, ולכן בצדק חיבו רבותינו בעלי התלמוד זכרונם לברכה לעשר מעשר כספים.

ואם לא הוכירו מחיוב תרומת כספים, אשר באמת לפי רוח התורה חיוב גמור הוא להפרישנה ולתתה לכהנים, לא לבני אהרן עמי הארץ רק לכהני ה' העמלים בתורה ולבם מלא חכמה ודעת, זה היה מפני צניעות חכמינו וזרונם לברכה, אשר לא חפצו להשתמש בכתר תורה ובחרו יותר להיות בנאים, חמבי עצים, נפחים ומנדלרים מלקבל פרס מאת העם; אבל קול רבותינו בעלי התלמוד וזרונם לברכה היה אז כקול קורא במדבר, כי רב העם היו או בורים ועמי הארץ ונחשדו גם על מעשר תבואה כידוע, לכן הוכרחו חכמינו בעתים שונות לעשות על הצדקה; ובכל זאת נזחרו בכל עז מלמשוך את לב ההמון אל מעשי הצדקה ביסוד הברות, יען כי המה ידעו היטב אשר כל אנודה מיוחדת עם המות היא לכל העם כלו. את כסף הצדקה השתמשו ביותר על שני ענינים נכבדים: על קופת תמחוי להאכיל את הרעבים ועל פדיון שבויים להציל עשוק מיד עושקו.

אחרי כל אלה נשוב לתכלית מאמרנו זה ונאמר, כי סוף מעשה עלה במחשבה תחלה לפני הקדוש ברוך הוא ליסד חברת האדם באופן כזה, אשר האנשים יחיו בשלום איש את רעהו ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו מלחמה, ודם האדם לא ישפך בארץ. מצב השלום בין האישים לא יוכל להיות רק כאשר יתערכו איש אל רעהו בערך הנאות במצב הקנינים, וזה לא יוכל להיות רק בשמירת מעשר ותרומה, אשר ישליך מאתו החזק ויפקירנו לפני החלש מימנו. וזהו סוד הכתובים: לכו חוו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ; משבית מלחמות עד קצה הארץ, קשת ישבר וקצץ חנית, עגלות ישרף באש (ההלים מ"ו, מ"ז י'). המשורר הקדוש ידע, כי ה' שם שמירת מעשר ותרומה בארץ, ובהו ישבית מלחמות עד קצה הארץ, וזה יהיה בימי המשיח; אבל הקדוש ברוך הוא ידע, כי האמונה לברה לא תעצר כח להוליך את האדם בדרך סלולה, יען כי יצר לבבו יסיתנו תמיד לסור מן הדרך אשר סלל ה' ימין ושמאל לפי שכלו, ורק הנסיון ועדות התולדה יוכלו להראות לו ברור, כי כל התחבולות וההשכלות אשר השכילו ועשו אנשים כמהו לא הובילו אל התכלית הנרצה; לכן בחר ה' בבני אברהם יצחק ויעקב, אשר אהבו את השלום בכל לבנם ויורישו במטבע את המזיה הזאת לבניהם אחריהם לכל אחד ואחד במדה ידועה, ולכן בחר במו כי המה יהיו נושאי דגל השלום לכל עמי הארצות, ויביאם למצרים, ללמד יריהם לכל עבודה ומלאכה ויעשם שם לעם, אחרי כן פרס ביד חזקה ויתן למו תורתו ויביאם אל ארץ כנען להתישב בארץ ולשמור את חקי החברה; ולו שמרו את החקים האלה כי אז עלו מעלה לאט לאט, וכל העמים ראו בעינים, כי לא בכח ולא בחיל יגבר איש רק בדרכי הצדק, אבל בני ישראל, אשר היו אז משוללי הנסיון ועדות התולדה, הלכו מהר בשירות לבם ויבחרו לעשות כמעשי העמים אשר ישבו בתוכם ולהתנהג בתורת הקנינים על פי דרכי השכל, וזה היה להם למכשול ולפוקה בכל

עת, עד אשר הלכו בגולה. גלות בכל הרך מעט את לכבות בני ישראל ויקשור את לבכם, לכן נתן אותם ה' לרחמים לפני כרש מלך פרס ויביאם בדרך השלום ירושלימה; אכן עד מהרה, כאשר גברה מלכות יון בארץ, העו היהודים אחרי דרכי היונים וחכמת חכמיהם, ופריצי בני עמנו המתחרשים והמשכילים שסו את היונים בהיהודים המאמינים להשכיחם את תורתם ולהעבירם מחקי האלהים, וירא ה' בצרת עמו, ויקם להם מושיעים, את מתתיהו הכהן ובניו, ויושעו; אכן לא ארכו גם ימי מלכי החשמונאים, יען כי לא שמרו בני ישראל גם אז את חקי החברה אשר חקקה תורתם, ויהיו לעם מדיני אבל לא לעם תורני, ויחלק אז העם לשלש מפלגות כבימינו: אנשי הימין, מפלגת הסודיים והמה האסיים, אשר עמלו לזכך את עולם המעשה ולעשות ממנו עולם האצילות, ויאמרו לעלות במדת החסידות יותר מאשר תחיבנו תורת אלהינו; אנשי השמאל, מפלגת השכליים והמה הצדוקים, אשר כחשו בעולם האצילות מכל וכל ואת התורה הפשיטו ערומה ויחשבוה לזונה וימאסו בה; ואנשי התוך, מפלגת התוריים והמה הפרושים, אשר הרגישו והבינו כי רק תורתנו הקדושה היא הבריה התיכון המבריה את עולם המעשה עם עולם האצילות יחד והעושה משני העולמות האלה עולם אחד, עולם החיים והשלום; המה לא העפילו לעלות השמימה כרגלים קרוצות מחמר כהאסיים, גם לא השפילו עיניהם לארץ לאמר לה את היא צור מחצבתנו כהצדוקים, רק נשאו עיניהם לשמים ויתפללו אל ה', כי ינחה את רגליהם במעגלי צדק על הארץ. וכאשר ראה הקדוש ברוך הוא כי חלק לבב עם ישראל אמר להגלותם שנית ולהראות למו בחוש על פי הנסיון, כי כל התחבולות של השכל האנושי לא יובילו את האדם למטרת האשר כל עוד אשר לא ינחו על היסוד אשר יסד השכל האלהי. ואחרי אשר נתפשטה כאירופה אמונת הנוצרים עוררה ההשגחה את מאהאמעד לבער ביד חוקה גלולים מן ארץ אויה בין העמים בני שם, אשר באחרית הימים יהיו שכני היהודים יושבי ארץ פלשת אשר נשבע ה' לאבותינו להתה לזרעם אחריהם לרור ולנצח נצחים.

ולמען הרגל את בני ישראל למדת השלום לקחה ההשגחה מידם בחזקה בהמשך הזמן את עבודת האדמה, ועל ידי זה הכריחתם לבקש חית ודיהם על ידי המסחר, אשר הוא המלמד היותר גדול למדת השלום, כי גם רחב לבב היותר גדול השולח ידו במסחר מוכרח לרגעים להכניע את גאון לבבו ולבקש שלום מאת פני רעהו. בגאווה ובגדל לבב יבוא הסוחר עם צרור הכסף בידו לקנות סחורתו, ובהכנעה וענוה יבקש פני הקונים לבוא ולקנות ממנו סחורתו; בגאווה ובגאון ישים לאל את כל המעלות של סחורת המוכר ורע רע יאמר הקונה ואל לו, או בשפת חלקות יתהלל בפני קוגו ובמתק שפתים יעריך לפניהם את טוב סחורתו; בגאווה ובגאון ידרוש את המגיע לו מבעלי חובותיו ובהכנעה וענוה יבקש את נושיו להאריך לו זמן

התשלומים. עובד האדמה בעל נכסים כאשר יצא כבוקר מביתו ויביט אל שדותיו במזח הוא, כי קרנו קימת ברשותו והקרן תשא פירות, אם מעט ואם הרבה, אשר יתנו לו די אכל להשיב את נפשו, ואם רק לא יחפוץ להגדיל את כבודו ועשרו ולא יתעצל לעבוד את אדמתו או איננו מוכרח לבקש את חברת בני האדם לבקש טובה מאתם; רועה הצאן כאשר יבא אל צאנו בבקר ידע היטב, כי צאנו בעלי חיים הנה, ויפרו וירבו, אם מעט ואם הרבה, וכפירות האלה יוכל למלא את מחסוריו בלי טובת אדם אחר; לא כן הסוחר, גם היותר עשיר כאשר יבא בבקר אל אסמיו המלאים סחורה, הוא ידע היטב, כי סחורתו איננה פרה ורבה במכע, ולעמת זה תוכל ללכת הלוך וחסור, ולכן ישא עינו לשמים ויבקש את ה', כי יפגישנו עם בני אדם אשר יוכל להחליף אצלם סחורתו בדברים אחרים אשר ערכם רב מערך סחורתו, ולכן מוכרח הוא לדרוש בשלום בני האדם ולבקש חברתם, ולכן נתנה ההשגחה בידי אנשי התוך מבני ישראל, אנשי הלב ובעלי השכל, את המסחר למשלח ידם, והעמידה מימינם את החכמים, חכמי התורה, המדעים וחרשת המעשה, ללמד את בני העם דעת ומוסר השכל, לעמוד לעזר הסוחרים במלאכת הדברים העומדים למסחר, ולסדר את עניני הסוחרים כסדר יפה, כי הסוחר איננו מסודר במכע, ומשמאלם—את העובדים, אנשי הגרם ובעלי הכח, למלא את העבודות הכבדות הנחוצות לבעלי המסחר, ותחת אשר עמי הארצות נחלקו לשני סוגים: הסוג האחד היה מן כמרים, הממלאים לעם מנהגי ועבודות הדת, אבירים, שרי צבא ונגבורי חיל, ועבדי מלחמה מן המון העם, והסוג השני מן חכמים, אשר למדו לעם דעת והגיון, אצילים, בעלי נכסים ושרי המועצה, ועובדים בבית ובשרה מן המון העם והאזרחים, היו בני ישראל אחרי חורבן בית קדשנו לסוג אחד: מן חכמים, חכמי התורה, הרבנים וראשי הישיבות, (מנהגי ועבודות הדת ימלא כל איש ישראל כפי חכמתו גם אם לא רב הנהו, ודבר ידוע הוא כי מילה, שחיטה, חונות, סדור קדישין וכדומה אינם חובות הרב בישראל), חכמי המדעים וחרשת המעשה, סוחרים בעלי הרכוש והקנינים, ועובדים בעלי כח ואזרחים חזקים. ההשגחה נתנה בלב מלכי ארץ, לבלי לתת להיהודים כל משרה ושלטון בעניני המדינות (ואין מביאין ראיה ממקרים פרטים היוצאים מן הכלל), למען לא יהי לאל ידם להתנאות על אחיהם ולהתרחק מכנסת חברתם.

ואחרי אשר ערך החברה של עם ישראל התקרב אל מצב השלום, פטרה אותם ההשגחה מעבודת הצבא, חוב המוטל רק על אנשי החברה הבלתי נערכה במערכת השלום, ועל ידי זה ברבות הימים גבר ההרגל על עם ישראל, לירא משפיות דמים, ומשרה קטל. במשך ימי הגלות קראו ישראל לדעת, כי בכל מדינה ומדינה ככל עת אשר אנשי התוך, והמה האבירים או העשירים, לא התנשאו כנאות וגאון

על ראש המון העם העובדים ועל כהני הדת או כהני המדעים, וברוח נדיבה נתנו חלק מכל הטוב אשר היה נמצא תמיד ברשותם ותחת ממשלתם להכהנים במקדש הדת או במקדש המדעים מימין ולהעובדים משמאל, או עלתה המדינה ההיא מעלה מעלה, וכהני העם הכריחו בין האפרתים והעם את בריח השלום, אבל אם אך עצר עצרו אנשי התוך מתת ידם אל אחד מהצדדים האלה, או נתקו עד מהרה מוסדות החברה, וכל המדינה היא ירדה מטה או נפלה למשואות נצח.

במשך ימי הגלות הראו ישראל לדעת, כי קנאת הדת מדה מגונה היא, תאות היצר ומסוה לרשעי ארץ ופריצי עם, לכסות בה את רעת לבכם ולהתיר את ידיהם לרצח גול ונאוף.

במשך ימי הגלות הראו ישראל לדעת, כי הדרך הישרה היא דרך תורתנו הקדושה, אשר על פיה ראשי העם ושומריו צריכים לבקר רק אחרי מעשי בני האדם והליכות חברתם אבל לא אחרי דעותיהם והניווי לבבם. שגגת רב יהודאי גאון וזר צדיק לברכה לבקר אחרי הניווי לבב תלמידו ענן היתה הנסבה לפרוד לבבות, ורבים מבני ישראל התפרדו מעל אחיהם ויהיו לכת מיוחדת: כת הקראים, ואחרי כן בקרת כהני הנוצרים הכריעה לפניה והעלתה על המוקד רבנות אנשים נקיים על לא חטם בכפם.

תולדות בני האדם יראונו לדעת, כי רחבי הלב אשר בטחו בנכונותם לא האריכו ימים, ועדים נאמנים המה: ברש הפרסי, אלכסנדר המקדוני, יוליוס הרומי ונאפאלעאן האיטלקי; לא כן ישרי הלב רודפי צדק ושלום המה האריכו ימים וינובו בשויבה טובה, כמו: זאלאן, פימאגאראס, פלאמא, אלכסנדר פאן הומבאלדט ודומיהם.

תולדות בני האדם ילמדנו לדעת, כי חכמי הואציאלים והקאמוניסטים נתעו בשקר להאמין, כי כל בני האדם שווים הנמו. התולדה תלמדנו, כי בכל עת אשר התירו את ידי אנשי העבודה להתנהג על פי דרכם ומחשבותיהם, או לא לכר כי מצבם של אנשי העבודה בעצמם נגרע עשרת מונים מאשר היה עד כה, אבל גם כל סדרי המדינה נשחתו ורבתה המהומה בכל חלקי החברה. חכמי הואציאלים והקאמוניסטים ישענו על שכל האדם, ולא באו בסוד ה' אשר מסר ליראיו והוא, כי האמת היא צורה פשוטה עומדת על מצב אחד לנצח נצחים ולא תשתנה לעולם, כידוע לכל בעל שכל ישר, והעולם הוא חי ומתנווע ומקבל צורות שונות לרגעים, כי בלי זה ישכון עליו צלמות; לכן כאשר ברא ה' את העולם לא ברא אותו על יסוד האמת המוצק, רק על יסוד השלום (הארמאניע) המתנווע והלובש צורות שונות לרגעים; וגדולים דברי רבותינו וזכונם לברכה במליצתם הנשגבה, כי הקדוש ברוך הוא שמו שלום

והותמו אמת, ובשם חותם יכנו את התכלית והאחרית, והוא כגן גדול המלא אלפי רבבות דרכים ונתיבות עקלקלות (לאבירינמען) וכולם יוליכו אל מקום אחד ישר ופשוט, כן המה שמן של האלהים הברואה, והתכלית אשר היא עצמות האלהים. חכמי הוֹאֲצִיאלִים והקאמוניסטים בעצמם ישימו את עוף הקאנארי בכלוב יפה ונקי בבית גדול ומהודר בבית מגורתם ויאכילוהו גרעינים עדינים, ואת הסוס יסגירו באָרוּה מלאה גלל ויאכילוהו עשב השרה ושבלת שועל, ולא יתנו אל לבם לאמר, הלא הסוס מביא לנו תועלת גדולה, כי עליו נרכוב עלי דרכנו, הוא ישא את כל חפצנו ממקום למקום, בו נחרוש ונעבוד את שדמותינו ונשבע לחם, ועוף הקאנארי לא יביא לנו כל תועלת רק יענגנו בצלצלי תרועתו, ומן הצדק והישר הוא, כי נעמיד את הסוס בבית מגורתנו הנהדר ונאכילנו גרעינים עדינים ואת עוף הקאנארי נסגיר באָרוּה מלאה גלל ונאכילנו עשב השרה ושבלת שועל, אבל המה לא יעשו כזאת, ומדוע? כי הנסיון יעיד להם, אשר במן הסוס הגדולה לא תשבע בהגרעינים העדינים, ואם לא יתנו לו עשב השרה ושבלת שועל להשקיש רעבונו אז ימות מהרה, גם אחת היא לחסום אם יעמוד בבית מהודר או באָרוּה מלאה גלל, וגם את הבית המהודר אשר יעמוד בו ימלא גלל ויבריא את בעליו מתוכו, ולעמדת זה עוף הקאנארי אם נסגירנו באָרוּה מלאה גלל ונאכילנו עשב השרה ושבלת שועל יחלה מהרה וימות, ולכן בלי כל רגש נחם מוסרי ישימו את עוף הקאנארי בכלוב יפה ונקי בבית מגורתם הנהדר ואת הסוס באָרוּה, אך ישימו לבבם לבלי יחסר לעוף הקאנארי הנקיות והגרעינים העדינים ולהסוס לא יחסרו עשב השרה ושבלת שועל, ואז כל דבר על מקומו יבא בשלום; וכן הוא הדבר בחברת האדם; כי ה' בחשבון יסד ארץ ונתן לכל אחד מבני האדם כחות הגוף והנפש שונים, ועל פי הרוב אנשי העבודה המה בעלי אברים מוצקים וגמי המוג, והאצילים המה בעלי אברים חלשים ודקי המוג, ואם יחיו כפי תכונתם או יאריכו ימים גם שניהם, אבל אם יחליפו פתאם את דרכי חייהם או יחלו גם שניהם: העובר מהבטלה והאציל משפלות המצב; לכן יפתח ה' ידו וישביע לכל חי רצון, ויתן להאציל תענוגי רוח ורחב הדעת ולהעובר— עבודה לעמול בה ולחם להשקיש רעבונו, ורק לזה צריכה חברת האדם לשית לב לכל יחסר לכל אחד ואחד כפי מינו; ועוד בזה שונים בני האדם מן בעלי החיים, כי עוף הקאנארי לא יוליד לעולם מום והסוס לא יוליד לעולם עוף קאנארי, אבל בבני האדם יקרה לפעמים, כי איש העבודה יוליד בן דך וענוג ומסוגל לחכמה והאציל יוליד בן גם ואולם ומסוגל לעבודה, וגם על זה צריכה החברה לשים עינה ולתת יכלת בידי כל אחד מהבנים האלה להתפתח על פי כחות נפשו וגוו.

תולדות בני האדם ילמדנו, כי למרות הישר האלהי נראה בנסיון ההפך, כי רבות פעמים אכזרים ואבירי לב יעלו על במתי ההצלחה וישבעו ענג רב טוב וענוי ארץ יאנהו במסתרים משבר רוח.

התולדה תלמדנו, כי קצר כח השכל ממצוא תרופה, אשר בני האדם לא יסבלו מחסר ועני, ולמרות כל העצות והתחבולות וחברות הצדקה השונות, הנעשות בסדרים טובים ובמשמרים ישרים, אנשים רבים תמימים וישרים יסבלו כפן ומחסור.

לכן, למען בלע את הלוט הלוט על כל העמים ולגלות המסכה הנסוכה על כל הגוים, ולהראות לעיני כל יושבי תבל כי ימין ה' רוממה ושכל האלהי יעשה חיל, העמיד ה' לישראל בעקבתא דמשיחא שלשה כהנים גדולים שונים בתכונתם: הכהן הסודי רבי ישראל בעל שם טוב במעוזבו עמוף מלבושים שחורים וארוכים עם סרח העורף, מצנפת שחורה על ראשו ועליה כתוב קדש לאמונה, מסוה שחורה כסתה את פניו ובבואו אל מקדש האמונה וכסהו הענן; הכהן השכלי רבי משה בן מנחם בכערלין עמוף מעיל לבן ועל שוליו פעמוני זהב, ציץ נזר החכמה על ראשו ועליו כתוב קדש לשכל, פניו ולהיבו כפני החמה וילהטו את כל קצרי השכל הנגשים אליו, ובבואו אל מקדש החכמה ונשמע קול הפעמונים; והכהן התורני רבנו אליהו מוויילנא והוא עמוף מלית מצויצה, מטפת התורה על ראשו ועליה כתוב קדש לה', פניו יאירו כפני הלכנה ודמות דיוקנו של יעקב נראית בהם, ובענות קדש יבא אל מקדש התורה וקול דממה דקה מסביב; ומקרב העם לקח ה' נער יתום את הנער מאיר ראמהשילד מעיר פראנקפורט אם מאיין, ויתן לו לב חכם, רוח מהור ועין חודרת להדור אל תוך מסבות המקרים ולהשתמש בהם בישר לבב לטובתו, ויקם בארץ אשכנז מורע היהודים סוחרים בעלי שכל ובינה אוהבי הסדר ומיושבי הדעת, סופרים מהירים בלשונות שונות ודוברי צחות, זרזים ואנשי צורה אשר כח בידם לעמוד בחצרות מלכים, ויתן בלבם את העולם, ויעלו על גפי מרומי העשר, המשרה והכבוד; בארץ ליטא הקים ה' סוחרים תוריים אנשי צדק ויראי אלהים, אשר השתמשו במסחר לחית ידם וקבעו עתים לתורה, ובפולין, רייסין, וואליניען ופאדאליען הקים סוחרים מבני העם, אשר המסחר היה מלאכתם וחיי רוחם ובו שמו כל מעינם תמיד; ועל ידי ראשי הכהנים האלה נחלקו העם לשלשה מחנות: מחנה השכליים, אשר עזבו מעט מעט את מנהגי ונמוסי עם ישראל ויכחידו כל מנהגי תורה ודעות קדומות, הסירו את טיח אחרית ימי קדם וימי הביניים מעל אבני התורה, אכן לא נהירו במלאכתם זאת ויסיעו גם אבנים שלמות אבני קדש ממבצר התורה וימלאו את המבצר הקדוש הזה פרצים פרצים, ויושבי המבצר נקפאו מן הקור אשר נשבה בהם רוח הזעת דרך הפרצים האלה; לעמת המחנה הזה עמד מחנה הסודיים, אשר הוסיפו תפל מנהגי תורה על טיח הנמוסים הישנים, ויסתמו את חלונות מבצר התורה בבלווי סחבות, וימש חשך בכל חדריו, ואיורו נשחת עד כי לא יכלו לחיות בו אנשי הדעת, ויעזבוהו לרנעים לשאוף את רוח החפש בחוץ; בין שני המחנות האלה עמד מחנה התוריים בחדרי מבצר תורתם, אשר לא מצאו עז בנפשם לנגוע גם בטיח המבצר מחוץ, רק

לפעמים פתחו את חלוניו למלאהו רוח צח הנושבת מחוץ. — ואחרי אשר חלק לבב עם ישראל ודעותיו גם מצבו המדיני, כי תחת אשר מעבר האחד יהודים רבים בעלי השכל והבינה עלו על מרומי העשר והמשרה, הנה מעבר השני יהודים רבים, באשמת מוריהם הסודיים, ירדו אל קצויה הרלות והשפלות, חיבה אותם ההשגחה לעבודת הצבא, כיאות לעם בלתי נערך במערכת השלום, אשר אז צריך להגן על נפשו בדרך המלחמה.

בימים ההם הקים ה' בין עמי הארצות את החכמים והסופרים הגדולים בעלי השכל, כוואלטער וחבריו, ואת אבירי לב הנוראים בעלי המעשה, כראבעספיערע ומרעיו, לשרש את העבדות שנואת התורה בדברים שכליים ובמעשים שונים אשר אין על עפר משלם; אכן תחת להיטיב עוד הרעיו, והנסיון הראה לכל יושבי תבל, כי קצרו כח השכל וכח המעשה של בני האדם להטיב את מצב החברה; אכן למען לא יאמרו הדורות הבאים, כי סכת הדבר הוא, יען כי בעלי השכל לא היו אנשי מעשה ואנשי המעשה לא היו בעלי שכל, לכן שלח ה' את שלוחו הגדול, את ככב השביט אשר לא היה כמוהו לעולמים, את נאפאלעאן באנאפארטע הקארזיקי, אשר בו התלכדו יחד כח השכל וכח המעשה במדה אשר אין למעלה ממנה, ויתאמץ לעשות סדרים נפלאים בחקי החברה והמדינה, והתולדה תעיד כי גם האיש הנפלא הזה צלל במים אדירים והעלה הרם בידו.

אמנם למען לא יעלילו בני האדם את רע מצב החברה על הסבה, אשר האנשים מוכרחים על פי טבע הענינים למלא בידיהם ובכחותיהם עבודות קשות וכבדות הנחוצות לטובת הישוב, הקים ה' באחרית הימים את הכהנים, חכמי הטבע וחרשת המעשה, וימציאו בשכלם ויכוננו בעזרת העובדים מכוונות נפלאות הממלאות כל עבודות פרך שבעולם ולא ישאירו להאדם רק ההשגחה עליהם, והתולדה תלמדנו בנסיון, כי כל המכוונות האלה היו נסבה רק לעשר אנשי התוך, ומצב הכהנים והעובדים הורע יותר מכתלה, חקרי לבכם ומעשה ידיהם נתונים לאנשים אחרים ועיניהם רואות וכלות; כי אנשי התוך העשירים והסוחרים מחויבים בטבע להיות אבירי לב וסוכנים (עקאָנאָמיסטען), לבלי לותר מאומה יתר על התנאים אשר התחייבו, כאשר יעשו עם אנשי התוך חבריהם; אמנם סוחר בסוחר כי יפגשו, ששניהם המה בעלי שכל, אנשי לבב וגבהי רוח, לא בנקל ינצחו זה את זה בתנאי ופרטי משאם ומתנם, לא כן כאשר יפגש הסוחר בכהן או בעובד, אשר הראשון הוא מוג לב והשני הוא חסר שכל ושניהם יחד המה נכאי רוח, כי אז תשאר תמיד יד הסוחר על העליונה; הוא בשכלו, בעזרתו ובזריזותו ינצח על ימין ועל שמאל ואין מוחה בידו; לכן רע וזר הוא גורל הכהנים והעובדים, אשר הטבע גזרה עליהם להיות תמיד מנוצחים, כל עת אשר יעמול כל אחד מהם לנפשו; ומצב הכהנים הורע עוד יותר בימים האחרונים האלה מבימים הראשונים כזה,

כי בימים הראשונים אך מעטים היו כהני המדעים וחרשת המעשה, ורכם היו כהני הדת ותורת אלהים אשר נתקדשו בקדושת הדת והתורה, והאפרתים והעם ברצונם הטוב פרקו מעל הכהנים האלה עול מלכות ועול דרך ארץ. לא כן בימים האלה, אשר רב הכהנים המה כהני המדעים וחרשת המעשה, אשר חכמים יקראו וקדושים לא יקראו, והאפרתים והעם יביטו עליהם כעל אנשי חול, והכהנים האלה מוכרחים לשאת על שכמם עול מלכות ועול דרך ארץ אשר המה למעלה מכחותיהם הטבעיים, ולכן יתמרמרו האובדים האלה על מצבם, כמבע הנקשה והרעב להתקצף ולקלל במלכו ואלהיו, וכאשר במבע יחוש הנדה את הנדה משנהו, לכן כאשר יביטו הכהנים הנרחים אל העובדים הנרחים, רע עליהם המעשה, וכאשר יחפשו הסבה לאסונם ואסון העובדים לא ימצאו סבה אחרת, רק את העשירים והמחזיקים בידיהם, ויגלו עליהם את עון אסונם ואסון העובדים, ולכן יחבלו החכולות להגות מן המסלה את העשירים ומחזיקיהם ויעשו מעשי עריצים ובוגדים.

והנה באמת צדקו שני הצדדים; העשירים ישאלו מה חמאם ומה פשעם, הלא לא גנבו ולא גזלו ולא חטאו מאיש מאומה, והכהנים והעובדים ישאלו בקול, מדוע יהיו המה הקרבן על מזבח החברה להשרף חיים באש הכפן והמחסור? ושאלת החברה תתיצב בראש הומיות ואומרת דרשוני. אחרי כל אלה נשוב לעניננו ונאמר, כי הפך נורא נראה בדור האחרון הזה בשלום הבית, הדעות והקנינים של עם ישראל ושל יתר העמים; כי לפנים היו עמי הארצות שטופי זמה ועל ידי זה נהרס שלום ביתם, תהום רבה רבץ בין הכהנים וההמונים שומרי הבלי השוא ובין האפרתים והמשכילים חפשי הדעות, ומרחק רב מאד היה בין האצילים העשירים להמון העם חסרי כל ועבדי העולם, ואשר גופם לא היה ברשותם רק ברשות אדוניהם האצילים, ואיש לא התעורר ביניהם לעמוד לימין הנרדפים; ובני ישראל בימים ההמה שבעו שלום בית: הגברים הנשואים אהבו וכברו את נשותיהם ולא בקשו אהבה מנשים אחרות ומה גם מאשות נשואות; הרוקים היו צנועים ובישנים; בדעות ואמונות לא נתרחקו איש מרעהו מן הקצה אל הקצה, גם במצב הקנינים עמדו כולם במצב קרוב אל השלום, ולא היה המרחק רב כל כך בין העשירים והעניים, כי עשירים מופלגים לא היו או בין היהודים, מצב העבדות לא היה ביניהם, איש את רעהו עזרו כפי היכולת, ובכל עת צרה השתתפו כל העם בצרה ויחושו איש את צרת רעהו, לכן עמד ישראל כצור בלב ימים בין יתר העמים, ולא היה בכח שמץ הנצח לשמוץ את העם הקטן עם השלום, ובכל עת אשר מדינה אחת גזרה גזרת גרוש על היהודים יושביה, מפני לקול מצב שלום דעותיהם וקניניהם וישאו בזה את עונם, פתחה מדינה אחרת לפניהם את שעריה וימצאו שמה מנוח לכף רגלם; לא כן בדור האחרון הזה, אשר עמי הארצות התקרבו אל מצב השלום בהליכות ביתם, בדעותיהם ובקניניהם, כי עמי איירופה, אויה

ואמעריקא בומננו המה בעלי מדות ומוסר, יראו חיים עם האשה אשר יקחו
למו וידאגו לכניהם להנכם במוסר ומדות טובות וישבעו שלום בית, השנאה
בין איש לרעהו על אדות הדעות והאמונות הלפה עברה מביניהם, ועל ידי
זה נתקרבו באמת, לפי הערך, איש אל רעהו בדעותיהם, גם במצב
הקנינים לא גדול המרחק בין העני ובין העשיר היותר גדול אשר ביניהם,
מלבד זה יסדו חברות רבות וגדולות למעשי הצדקה ולעזר אנשי החברה, ועין
הממשלות משנחת על החברות כי ינהלו את עניניהם בסדר ובמשטר בלי
קולות וברקים; לא כן בני ישראל, אשר התרחקו בדור האחרון הוזה
ממצב השלום בכל העינים האלה: שלום ביתם הוסר, קדושי הנשואין
יחללו, יבעלו בנות אל נכר, האיש יבקש אהבה מאשת רעהו והאשה בעורה
תחת בעלה תענב אחרי זרים, מספר הגמין מתרבה מיום אל יום, באשמת
הרבנים קלי הדעת העומדים הכן להפריד על פי נמוס הדת בין כל איש
ואשה אשר יבואו לפניהם, הנחורים המה עצרת עוי פנים ומנאפים והבתולות
זמה ירדופן, מדות הבושה והענוה אשר כם הצמינו בני ישראל כליל
חלפו, נער ירהב בוקן ונקלה בנכבד, בן ימרה באביו ובת תבעט באמה,
תהום נורא רובץ בין נאורי השכליים לחשוכי הסודיים בדעותיהם, ושנאת
מות ישנאו על זה איש את רעהו, ונורא הוא המרחק הרב בין העני שבישראל
להעשיר המופלג, גם רבתה המהומה בכל חברות הצדקה שבישראל, כי
כרוב לחברותיהם כן רב לגבאיהם אשר יחפצו להתנשא על הצבור
ולהראות כי בעלי טובות המה; ואחרי אשר לא עמדו בני ישראל ברוסיה
בנסיון בעת אשר נתן הקיסר ניקאלאיי הראשון הפקודה, כי יתנו בני ישראל
מביניהם לצבא, להשתתף איש בצרת רעהו ולתת אנשים לצבא על פי
הגורל אשר יעשו ביניהם — ובני ישראל לא קדשו את השם, ולחצו
את בני העניים לתת אותם כפר בני העשירים, ועוד יתרה עשו, כי
נגואלו ידיהם בדם בני ישראל, לגוול ילדים קטנים מחיק אמותיהם
ולתת אותם בירי נגשים, ולחטוף אנשים מאחיהם מקהלות אחרות ולתת
אותם כפר נפשם, והרבנים נמוגי הלב וחסרי הדעת העלימו עין מתועבות
בני ישראל ולא הוכיחום על מעשיהם; או עמד השטן במרומים לפני
הקרוש ברוך הוא להסמין על עמו, וסמאל הרעים בשמים על בני ישראל
אשר חלק לבבם איש מרעהו, ומיכאל שר ישראל יצא וידיו על ראשו. כי
לא היה לו פה להשיב על כל המענות האמתיות של השטן; או יצאה הפקודה
הנוראה מלפני אלהי ישראל לתת בלב מלכי שרי ועמי הארץ, לרדוף את
בני ישראל ולמרר את חייהם, ובכל קצוי איירופה עמדה בראש הומיות שאלה
חדשה הנקראת „שאלת היהודים“, והיו הדבר לפלא בעיני כל נבוני לב
ומשכילי דבר, כי בעת ובעונה אחת יצאו ממחבואיהם שתי שאלות:
שאלת החברה גם שאלת היהודים, ויבקשו את כל איש לפתור אותם;
ואנכי, אשר מצד אחד אהבתי את עמי בכל לבבי, ונפשי ירעה לי בראותי

אסונם ויגונם, ומצד השני אהבתי תמיד להתחקות על שרשי כל דבר, שמתו
 אל לבי להתבונן אל פרטי שאלת היהודים ולפתרנה; אך בראשונה יצאתי
 ללמוד את דרכי הפותרים הגדולים חכמי הלך, ולקחתי לי לעינים את פתרון
 החלומות אשר פתר יוסף לפרעה; והנה בראשית ההשקפה זרו לי דרכי פרעה,
 כי הכתוב מספר אשר חלם שני חלומות ובשתי פעמים, וכאשר קרא אליו
 את החרטומים כתוב: ויספר פרעה להם את חלומי בלשון יחיד, ואחרי כן
 יאמר: ואין פותר אותם לפרעה בלשון רבים, ומאין ידע פרעה, כי לא צדקו
 החרטומים בפתרוןם, אחרי כן, כאשר בא אליו יוסף כתוב: ויאמר פרעה אל
 יוסף חלום חלמתי ופותר אין אותו בלשון יחיד, ואחרי פתרון יוסף כתוב:
 ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו, ומאין ידע
 פרעה כי יוסף קלע אל המטרה בפתרון חלומותיו. שבתי וראיתי, כי כזה
 שונה החכם מהכסיל, כי הכסיל יפריד בין הדבקים והחכם יחבר את
 הנפרדים; למשל, אם נעזוב בחדר מיוחד נער קטן, ועל השולחן מונחים
 חפצים רבים זה אצל זה בסדר נכון, או נמצא אחרי כן את החפצים נפרדים
 הנה והנה בלי כל סדר ומשמר, ולהפך אם נעזוב בחדר מיוחד איש חכם, ועל
 השולחן חפצים נפרדים בלי סדר ומשמר, או נמצא אותם אחרי כן מסודרים
 ומקורבים איש לרעהו, וזוה נלמד לדעת, כי בטבע הכסיל להפריד בין
 הדבקים ולערבב את הסדר ובטבע החכם לחבר את הנפרדים ולסדר
 את המעורבבים; ולפי זה נבין את ענין חלום פרעה, כי פרעה היה מלך
 חכם, והרגיש בנפשו כי שני החלומות המה כלל אחד בשני פרטים,
 וכאשר ספר להחרטומים ספר להם את חלומי ורמו להם, כי לפי דעתו שני
 החלומות חלום אחד הוא, אבל הם חשבו לשני חלומות פרטיים, ולכן
 ראה פרעה בלבו, כי החרטומים ישנו בדבר זה ויתנהגו מנהג הכסילים
 להפריד בין הדבקים, לא כן יוסף, אשר ראשית פתרונו היה, כי שני החלומות
 חלום אחד הוא, התנהג מנהג חכמים לחבר את הנפרדים, ולכן הרגיש
 פרעה, כי הוא קולע אל השערה ולא יחטא; לכן גם אנכי, כאשר ראיתי
 שתי השאלות אחת אחרי רעותה עולות פתאם מן הארץ: שאלת החברה
 ושאלת היהודים, בחרתי לי דרך חכמים, לחבר את הנפרדים, ואמרת:
 שתי השאלות האלו שאלה אחת היא בשני פרטים, וקבלו שתי תמונות,
 למען אשר התמונה האחת תאיר פני התמונה השניה. והנה באמת מצאתי
 וראיתי, כי פרטי שתי השאלות האלו ידמו זה לזה: בשאלת החברה ישאלו
 העשירים את שונאיהם בנפש: מה עול מצאתם בנו, הלא לא גנבנו ולא
 גולנו ולא חמסנו משום איש מאומה, ובטרה ועמל נפש רכשנו לנו את כל
 כבודנו, והכהנים והעובדים יענום בקול: מה לנו לחקור ולדרוש אחר
 הסבות, הן אנחנו נראה את ההוה, כי אתם תשבעו רב טוב ואנחנו שבעי
 יגון ואנחה; וכמו כן בשאלת היהודים ישאלו היהודים את עמי הארצות:
 מה עול מצאתם בנו. הלא לא גולנו ולא חמסנו מכם מאומה, וביגיעת כשר

ועמל נפש רכשנו לנו את כספנו, והעמים יענו אותם בקול: מה לנו לחקור ולרדוש אחרי הסבות, הלא אנחנו רואים את ההוה, כי אתם הגרים עליכם על כמתי ההצלחה והאשר בארצנו ואנחנו האורחים לא נוכל להתחרות אתכם; בשאלת החברה ישאגו הכהנים והעובדים, כי בכחותיהם ועמל ידיהם ישתמשו העשירים לרעה, ובשאלת היהודים יצרחו העמים בקול, כי בכחותיהם ובעמל ידיהם ישתמשו היהודים לרעה; ובראותי את זה חשבתי לדבר ברור, כי שאלת החברה ושאלת היהודים אחת היא, ונתגלו בעת אחת, למען אשר היהודים הרבנים יודעי ומקימי התורה יעמיקו לחקור בדבריה, וימצאו בתוכה המפתח לחכמת הסכונה (עקאנאמיע) והתשובה על שאלת החברה; ואו יתגדל ויתקדש שם אלהי ישראל. וכל העמים והמדינות יכירו וידעו כי משה אמת ותורתו, על פי קבלת חכמינו זכרונם לברכה, אמת וישראל גוי קדוש בארץ; ואחרי התבונני אל כל זאת נתישבתי לי כל עשר השאלות הראשונות, כי:

א.

ה' בחר בעם ישראל מכל העמים, יען כי המה בני אברהם יצחק ויעקב אנשי השלום, והאבות הצדיקים האלה הורישו בטבע את מדת השלום לבניהם אחריהם.

ב.

ה' עשה טובה לישראל בהביאו אותם לארץ מצרים וישעבדם שם, למען אשר ימצאו במו כל חלקי החברה הנחוצים לטובת הישוב והיו לעם שלם, ורק אז הוציאם משם ויתן למו תורתו תורת החברה (ואציאל לעהרע).

ג.

עמים גדולים ונוראים אשר שלום חברתם נהרס עד היסוד טבעו במצולות הזמן, לא כן עם ישראל הקטן, אשר במשך גלותו מצב חברתו עמד תמיד קרוב אל מצב השלום, הוא נשאר חי וקים עומד כצור בלב ימים.

ד.

לפנים שלח ה' את מנפותיו ליסר במו את עמי הארצות, אשר

הפריעו את שלום חברתם, ובני ישראל בעלי שלום החברה היו בריאים
ושלמים, לא כן בימים האלה, אשר עמי הארצות התקרבו הרבה אל
מצב שלום החברה ובני ישראל רחקו ממנו, לכן ידבק ה' בישראל
חליים רעים ונאמנים ליסר כמו את עמו, למען ישוכו מדרכם הרעה.

ה.

אם ההשכלה תתעלה בחלק אחד מן העם ותאווותיו יתגברו, ולמלא
את תאוותיו ימוץ במדה יתרה את לישד המון העם בדרכים שונים, אז
יפרע בזה יותר מצב שלום החברה ומחסורי העם יתרבו, ולמלאות את
החסרון יתנפלו העמים זה על זה, ועל ידי ההשכלה בעצמה נשתלמו
כלי המלחמה ויעשו שמות בהלוחמים, ומוזה נראה ונדע כי אין בכח
ההשכלה האנושית לעשות שלום בארץ.

ו.

בטבע הנקשה והרעב להתקצף ולקלל במלכו ואלהיו, ולכן בימינו
כהנים ומשכילים בכל חכמה ומדע יגודו על נפש מלכים, שרים
ועשירים.

ז.

שלום החברה הכללי נשען על שלשה עמודים, והמה: שלום
הבית, שלום הדעות ושלום הקנינים; והנה בכל משך ימי הגלות נשאר
אצל עם ישראל עמוד אחד או שנים על מצבם, וגם העמודים אשר
נתקלקלו נתקלקלו רק באיזו מדינה, ובמקומות אחרים נשארו בשלמותם,
לא כן בדורנו, אשר בכל מקום ומדינה נהרסו אצל עם ישראל שלשה
עמודי השלום, לכן קמו עלינו בכל מקום לכלותנו.

ח.

חרשת המעשה (שעכניק) היא הקרן האחרון מן שמש החכמה
האנושית, ולקץ הימין האיר גם הקרן הזה בכל תקף זהרו, למען יראו
כל יושבי תבל, כי קרני שמש החכמה האנושית לא יוכלו לחדור אל

תוך עמקי הגידים המשורגים המחברים ומחיים את חברת בני האדם ולהאיר את מחשביהם, ורק קרני שמש החכמה האלהית, קרני שמש תורתנו הקדושה, המה יוכלו להאיר את המחשכים האלה.

ט.

הקדוש ברוך הוא הבטיח את עמו על ידי נביאיו הקדושים להוציאם מן העמים ולהביאם אל ארץ אבותיהם בעשר ובכבוד.

י.

להשתמש בעשר וכבוד לטובת הישוב מוכרח האדם להיות חכם ומשכיל ויודע חכמות ולשונות שונות, והקדוש ברוך הוא ידע את קשה ערף בני עמו. כי ההרגל והיראה יכבידו את לבם לבלי לתת און קשבת אל החכמה. לכן העמיד מלכים להכריחם ולהרגילם לחכמה ולדעת, ואחרי כן העלם גם על במתי העשר והגדולה כאשר הבטיחם על ידי נביאיו.

אחרי כל אלה נשארה לי לפתור רק השאלה האחרונה והיא: מתי יהיה קץ הפלאות? והנה כאשר הוכחתי למעלה נראה, כי יעוד עם ישראל הוא, לפתור את שאלת החברה על פי חכמת תורתנו, ולפי זה נהגתי עוד הפעם מנהג חכמים, לחבר את הנפרדים, ואמתי, כי שאלת החברה והשאלה מתי יהיה קץ הפלאות שאלה אחת היא בשני פרטים, וכאשר תפתר שאלת החברה או יהיה גם קץ הפלאות; אבל איך נוכל לפתור שאלת החברה? ואת היתה בעיני חידה סתומה, חפשתי בכל נתיבות השכל ולא מצאתי לה תשובה; אז פניתי לימין והתבוננתי בדברי הנביא מלאכי אשר חזה לקץ הפלאות, והנה באמת הנביא הזה יוכיח את בני ישראל במרם בוא קץ הימין עלי הרסם את שלשה עמודי שלום החברה; בראשונה ידבר אדות שלום הדעות, ויוכיח את כהני בני ישראל על אשר שלחו מרנים בין אחים לשנוא איש את אחיו על שנוי דעותיו, ויאמר ברוח קדשו: ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים (דיא גראססען) בתורה שחתם ברית הלוי אמר ה' צבאות: וגם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל העם כפי אשר אינכם שומרים את דרכי ונשאים פנים בתורה: הלוא אב אחד לכלנו הלוא אל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבותינו: (מלאכי ב', ח' ט' י'); אחרי כן יוכיח את העם על אשר יפרעו

את שלום ביתם בשני דברים: בזה שיחללו את קדש ה' והוא קדושת בית היהודי ויבעלו בנות אל נכר ובוה שיבגדו בנשותיהם בנות ציון היקרות, יתאמצו למצוא בהן חסרון ויתנו להן כתב שלוחים, ולזה יאמר הנביא ברוח קדשו: בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר: יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות: וזאת שנית תעשו כמות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם: ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעורייך אשר אתה בגדת בה והיא חברתך ואשת בריתך: ולא אחד עשה ושאר רוח לו ומה האחד מבקש זרע אלהים ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעורייך אל יבגד: כי שנא שלח אמר ה' אלהי ישראל וכסה חמס על לבושו אמר ה' צבאות ונשמרתם ברוחכם ולא תבגדו (מלאכי ב', י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו ט"ז). בפסוקים האלה יבין לבני עמו כי על פי רוח הקדש, רוח תורתנו הקדושה, תכלית הנשואים הוא לקים על פני תכל זרע אלהים; ואף כי במרם ישא היהודי אשה הרשעה האלהים לבחור לו אשה מבנות אחיו ולתת עינו ביפיה, בחכמתה, במשפחתה ובכספה, אבל אחרי אשר בחר לו כרצונו וקדשה בקדושת הנשואים, מחויב הוא להעלים עין מכל חסרון אשר ימצא בה אחרי הנשואין ולתת לבו אל כל המעלות אשר ימצאו בה, כי אין אדם בלי מעלות, ואו יהיה ביכולתו לכבדנה ולאהבנה אהבה מוסרית ולהחזיק את השלום בביתו, ואו גם יוצאי חלציו אשר יתגרלו בביתו יתגרלו וילמדו מאבותיהם לאהוב את השלום ולהיות אנשי מדות ומעלה ויהיו זרע אלהים; ואחרי אשר יוכיח הנביא את עמו בני ישראל, את הכהנים והעם, עלי הרסם את שני עמודי השלום, שלום הרעות ושלום הבית, יאמר הנביא, כי לקץ הימין ישלח ה' את מלאכו מלאך חברית לפנות דרך לפניו לצרף ולטהר את בני לוי, אשר בזה השם יקראו כהני חכמי ומשכילי העם, לבל ילמדו את העם דעות כוזבות ורעיוני הבל, להפריד בזה את לבות בני העם, והמלאך הזה יוכיח או את בני ישראל, יעוררם לתשובה ויאמר להם בלשון ה': למימי אבתיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובו אלי ואשובה אליכם אמר ה' צבאות, (מלאכי ג' ז'), וכי ישאלו אותו העם: במה ישובו? לא יאמר להם כי יתאמצו לעלות לתורה בכל שלשה או ארבעה שבועות ויקנו עליות בדמים יקרים; כי יגדבו לבתי כנסיות ומדרשות פרכת וכפרת או כהרים, ידות ועצי חיים לספרי התורה; כי יחפשו חפש מחופש להשיג אתרוג מהודר ולפור עליו כסף רב; כי יהיו נוהרים מללכת דרכם בין שתי נשים, לא דרך הרוחנות (כי בדרך הזאת מחויב היהודי להיות נוהר באמת מללכת בין שתי נשים, רק ישמור דרכו אצל האשה האחת אשר הוכיח לו ה') רק דרך הגשמית אשר ילכו בה לעסקיהם; כי ישלחו פרע פאת ראשם; כי לא ילכו ד' אמות בגלוי הראש; כי ילכו בכגדים ארוכים עם סרח העדר; כי יפרד היהודי מקהל

אחיו ולא יאכל אצלם מאכלי בשר, פן היה הכשר מבשר בהמה כשרה אשר נמצאה סרכה על רואתה ונברקה על ידי יהודי כשר; כי יגור מכל אנשי ביתו ומכל קהל ישראל בימי חג הפסח ויהיה בודד בחררו לאכול שמה רק מצה שמורה והמאכלים הנעשים ממנה; כי היהודים יהיו נוהרים מלשתות סתם יינם או יין שנגע בו נכרי, ונגד זה יוכלו להשתכר בחברת נכרים בין שרף ושכר; כי נשי ישראל העדינות במרם ילכון להתקדש ממומתן ולמבול את בשרן במים כדת תורתנו הקדושה יסמרון את ידיהן ורגליהן ברשות המשגיחות אטומות הלב כי יחתכן מהן את הצפרנים עם הכשר ביחד עד שפך דם, למען יוכלון המשגיחות הוקנות לראות בלי בתי עינים כי לא השאירו על ידי ורגלי הנשים ההנה כל חשש חציצה; כי היהודים ייסדו למו חברות מחברות שונות: חברת בקור חולים, חברת לחם עניים, חברת מלביש ערומים, חברת הכנסת אורחים, חברת מחזיקי יתומים, חברת גמלות חסדים, חברת סומך נופלים, חברת תלמוד תורה, חברת הכנסת בלה, חברת הלויית המת, חברת חברה קדישא, חברת לינה אצל חולים, חברת מוהלים, חברת עין יעקב, חברת מנורת המאור, חברת חובות הלבבות, חברת משניות, חברת ש"ס, חברת שולחן ערוך, חברת חיי אדם, חברת תהלים, חברת מעמדות, חברת שמר לבקר, חברת פועלי צדק, חברת משרתי בתי המסחר, חברת לינת צדק, חברת פרושים, אשר לא ידעו לפרש פסוק אחד כצורתו ולדון דין אחד כהלכתו, ומלאכתם לפחק בבתי מדרשות, חברת עשרה בטלנים, לספר אחורי תנורי בתי המדרש נסים ונפלאות מנהר סמבטיון, מבני משה ומעשרת השבטים, חברת תומכי שבת, חברת שומרי שבת, חברת מחזיקי הדת, חברת כל ישראל חברים, חברת אגודת היהודים, חברת ברית העדות בין היהודים, חברת קהלות ישראל, חברת מרבי השכלה, ובכל חברה וחברה מהחברות האלה יהיו נבאים, נאמנים, ראשי מדברים ובעלי טובות, אספות וקלפות, קולות וברקים, קנאה ושנאה, לשון הרע ומלשינות; לא את כל הדברים האלה יאמר הנביא המלאך השלוח באחרית הימים לעם ישראל, יען כי הנביא הוא ידע היטב אשר כל הדברים האלה לא מן השם המה, לכן לא יאמר כדברים האלה אשר אין להם שחר, רק יאמר לאחיו אשר בכל תפוצות ישראל, לכל בני הגולה בכל חמשת חלקי התבל, לאחיו הלבנים והשחורים, הרבנים והקראים, המתנגדים והחסידים, התורנים והמשכילים, הישנים והמתחדשים, לכולם יאמר, כי וכווננו את עמוד התוך אשר עליו נשען כל בית ישראל, את עמוד שלום הקנינים, ויאמר למו את מצות ה' ובלשונו: היקבע אדם אלהים כי אתם קבעים אותי (מלאכי ג' ח'), וכי ישאלוהו אחיו: איך יוכלו בני האדם לגוול את האלהים ובמה יגולו אותם? ישיב להם בלשון ה': המעשר והתרומה: במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כלו: הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי שרף בכיתי וכחונני נא

בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי
 לכם ברכה עד בלי די; וגערתי לכם באכל ולא ישחית לכם את פרי
 האדמה ולא תשכל לכם הגפן בשדה אמר ה' צבאות: ואשרו אתכם
 כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות: (מלאכי ג', ח' מ'
 י' י"א י"ב). ואחרי אשר יציר הנביא הקדוש מלאכי את אשר בני ישראל
 הצדיקים עובדי האלהים, אחרי אשר ישמרו להשיב את הגזל אשר יגלו מאלהים,
 את המעשר והתרומה, יאמר בסוף דבריו: הנה אנכי שלח לכם את אליה
 הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא: והשיב לב אבות על בנים ולב
 בנים על אבותם פן אבוא והכיתי את הארץ חרם: (מלאכי ג', כ"ג
 כ"ד). ראיתי והתבוננתי כי מלאך הברית אשר ישלח ה' באחרית הימים
 לפנות דרך לפניו יהיה אליה הנביא, אשר בו תנוח נשמת פינחס הכהן
 אשר לה נתן ה' את בריתו שלום עד העולם, והוא יהיה המלאך לכוון את
 בית ישראל על שלשה עמודי השלום לפני בוא יום ה' הגדול והנורא.
 ולכי אמר לי, כי שאלת החברה היא היא המבשר ליום הדין הגדול
 והנורא, והיא היא עמק יהושפט אשר בו ישפטו כל הגוים והמטלכות, לפי
 עדות נביאינו הקדושים, כי השאלה הזאת היא כאמת אבן נגף לכל העמים
 ותעשה שמות בכל הארצות ולרגלה תבוא גם שאלת היהודים, ואם אין
 פותר אותן לפרעה יש פותר אותה ליהודה ולכל ישראל חבריו, ואליה
 הנביא יבוא לפתר לעם ישראל את השאלה הנפלאה ההיא, למען
 אשר יעשו את אשר נוטל עליהם ויקדשו שם שמים, ואחרי אשר ראיתי כי
 אליה הנביא יפתור את השאלה הגדולה הזאת בשתי מלות: המעשר והתרומה,
 התבוננתי וראיתי בעינים, כי הנביא יקלע אל המטרה ולא יחמיא, כי מי
 מישראל לא ידע, אשר התרומה היא לכהנים והמעשר הוא לעניים, אשר
 רובם המה מהעובדים, והי יחפון להרגיע את לבבות הכהנים והעובדים
 מבני ישראל, לכל יהיו צפויים אלי רעב ומחסור, ולכן יוחר את בני עמו
 הסכנים להפריש את המעשר והתרומה. אמנם אמרתי בלבבי, הלא כמה
 פעמים שמעתי מאחי היהודים, כי יתנו לצדקה יותר מן המעשר, גם מנפשי
 ידעתי, כי מנעתי אכל ספי, למען אוכל לתת לעניי עם, גם ידעתי כי רעיתי
 היקרה ובת נדיבים אשת חיל היא בביתה, כפה תפרוש לעניי וידיה תשלח
 לאביון, להעניק למו חלק מן משכורתי הרוה והרלה אשר הספיקה בדחק
 לכלכלת בני ביתי לפי ערך טבעם והרגלם, ואם אנכי ורעיתי יעשו כזה על
 אחת כמה וכמה, אמרתי בלבבי, [כי האדם ישר נפש ישפוט את כל האדם לפי
 נפשו], כי עשירי ורוזני ישראל, אשר בידם מכמני הזהב והכסף, יפזרו לעניי עם
 כרוח נדיבה, ואף כי בנסיון ראיתי כמה פעמים את צור לבב אחי העשירים,
 דנתי אותם לבקש זכות ואמרתי, אך מקרה הוא; אבל השיבותי אל לבי אחרי
 כן ואמרתי, הן היהודים אומרים כי יתנו יותר מן המעשר, אבל מי בקש
 זאת מידם, ורוח הקדש צוחת ואומרת: אל תצדק הרבה, מלבד זה הן

המה יזכירו בפייהם רק את המעשר והנביא הקדוש יבקש המעשר והתרומה, ואחרי כל אלה מי יאמר כי אמת בפייהם ויתנו את המעשר, ואולי אך דמיון כוזב הוא אצלם, אחרי אשר לא נתנו אל לבם מעולם לחשב את השבון האלהים, גם אנכי לנפשי מי ידע אם זכותי ואם לא תשבון עולה בתוך ביתי והנני גוול את העניים, ואם לא אוכל להכריח את אחי כי יתנו בחשבון: את המעשר והתרומה, ואם אמר להם כזה ישחקו וילעגו לי ויחשבוני למשוגע וחסר דעת, כי מי אנכי איש עני ובער אשר ילמד למו דברים אשר לא למדום כל הגאונים והמשכילים — הלא אנכי לנפשי אוכל להבחין את דברי הנביא, כי לא לחנם יעדתני ההשגחה להיות עורך חשבונות וידוע תהלוכותיהם, ומה גם כי חשבון הכנסתי קצוב הוא ועומד תמיד לנגד עיני, ולפי זה אוכל בנקל לקים את מצות הפרשת המעשר והתרומה, ואף כי מעולם לא עלה על לבי לנסות את ה' והמים הייתי כל ימי במעשי, אבל הלא ה' בכבודו ובעצמו יבקש את עמו לנסות אותו הפעם, ויאמר מפורש ושום שכל: ובחגוני נא בזאת, ומדוע לא אקים את מצות ה'; אמנם קשה היה עלי מאד לחסר את רעיתי בפעם אחת חלק גדול כזה מן משכורת המעטה בכל שבוע, גם לא יכלתי לגלות לה את כל אשר עם לבבי, כי בכל כשרונותיה, מעלותיה ויראת האלהים הנמועה בלבבה, הלא רק אשה היא ודעתה קלה ולא תוכל להבין ענינים גדולים ושאלות העולם, ויראתי לכל אהרום במעשי את שלום ביתי היקר לי מכל שכיות החמדה, גם לא למרתי לשוני לדבר שקר ולאמר לה: כי הכסף הזה נחוצ לי להוצאותי על נפשי, מלבד זה היא ידעה היטב את תכונתי אשר במה שנוגע לנפשי כלי נורא אנכי מעורי, ולכן הייתי כפוסח על שתי הסעיפים ולא מצאתי עו בנפשי להוציא את הרבר הזה מן הכח אל הפועל.

בימים ההם בראשית שנת חמשת אלפים שש מאות ארבעים וארבע ליצירה, כאשר בינותי בדברים האלה, קרבה לבוא אחרית השנה הששית מאז עבדתי את אדוני הראשון בתור עורך חשבונות ומנצח על עושי המלאכה והעובדים, ואנכי אשר אודה ולא אבוש, כי במה שנוגע לדברי תורתנו הקדושה ונביאי האמת והצדק פתי גדול הנני מעולם להאמין לכל דבריהם, עלה בלבי רעיון מזור, כי אחרי אשר תורתנו הקדושה תזהיר בכל עז אשר בני ישראל לא יעבדו איש את רעהו בתור עבדים, יען כי עבדי ה' המה, וגם האיש הנמכר בנגבתו אחרי כלות שיש שני עבודתו מחויב אדוניו לשלחנו לחפשי ולהעניקהו מטובו בעת השלוחים, ואם אחרי כלות הזמן הזה יאמר העבד: אהבתי את אדוני, או ירצע בעד העון הזה במרצע, הלא עון גמור הוא לכל איש מבני ישראל לעבוד את רעהו עבודת עבד [עבודה אשר משכורתה קצובה וכל מלאכתו לאדוני הוא אשר יפקד ויצוה עליו בכל אות נפשו] יותר משש שנים, ואנכי אשר חס ושלום לא נמכרתי בנגבתי, ודמיתי בלבבי כי אלך בדרכי ה', איך אחיה ממרה את פי ה' בדבר גדול כזה, ואעבוד עבודת

עבד את איש כמוני יותר משש שנים; ואחרי אשר ידעתי כי אדוני לא ידחני ממשרתי, ואנכי מוכרח להגיד לו כי לא אחפוץ לעבדנו מן הוא והלאה, קשה היה עלי הדבר מאד מאד, ונסיתי בנפשי כי כנים דברי תורתנו אשר חדרה אל תוך מעמקי לבב בני האדם, כי אנכי הרגשתי בנפשי אשר מפני ההרגל אוהב את אדוני, אוהב את בית מסחרו, אוהב את העובדים העומדים על ידי העושים את מלאכתם בכל לבבם ונפשם, ולא מצאתי טענה שכלית אשר אעזוב בעדה את אדוני ובית מסחרו, כי מעולם לא קנאתי בשום אדם ולכן לא קנאתי גם באדוני אשר חיה ברוח ובהדרת כבוד, ואם אמרתי כי משכורתי מצערה היא, הלא עין בעין אראה עובד אחר על ידי אשר יעבוד עבודתו בבית מסחר זה כשתים עשרה שנה ויותר בעל אשה ושני ילדים והוא יקבל רק שליש ממשכרתי, ובכל זאת ישא עליו את עלו במנוחה ופניו צוהלים בכל עת, ואיככה אוכל לאמר כי משכרתי היא מצערה, ובמה גדלתי מן העובד הזה אשר יקריב כל כחותיו ועתותיו רק להשיב את בני ביתו לחם צר ומים לחץ, כי מעולם לא ענקתני רוח גאוה לחשוב כי יקר אנכי בעיני האלהים יותר משום אדם בעולם; ואם השכלתי יותר מן העובד היה, הלא השכל מתת אלהים הוא, ואיככה אוכל לזכות בו יותר על אדם אחר אשר איננו משכיל במטבע כמוני; ומדוע אעזוב את אדוני מפני מצער המשכרת, ומה אעשה לאשתי ובתי יחיו במרם אמצא משרה אחרת או עסק להתעסק בו, כן הלכתי נבוכ ברעיוני; והנה לפתע פתאום החלו עמודי גוי להתרופף וכל יצורי כצל נהלכו והרגשתי כי מיום ליום אלך המס, כחותי יעובו ואין בידי כח גם לעשות את מלאכתי בבית מסחר אדוני; אמנם אדוני הרשני לנוח בביתי גם לא גרע ממשכורתי, אבל רוח האפרתים אשר בקרבי לא נתנתני לקחת שבר במלח, ולבי היה עלי דוי, בכל זאת עמלתי בכל מאמצי כחי למלא את מלאכתי כפי היכלת בעיני אדוני, אבל באחרונה גדלה חולשתי עד כי חשך אור עיני ועוד מעט ונחנקתי מקצר הנשימה, או מוכרח הייתי להשאר בביתי, הרופאים אמרו כי חולשת עורקי הגיעה עד המדרגה האחרונה וחוליות ריאתי נדבקו ולא יתנפחו, לכן קצרה נשימתי, והוהורוני כי אנוח זמן רב מכל מעשה ועבודה ואוכל ואשתה מאכלים ומשקים טובים ומבריאים, או נתתי אל לבי את גדל אסוני וחשבתי את חשבון נפשי, כי אנכי עבדתי את אדוני שש שנים באמונה בכל לבבי ובכל נפשי בעד לחם צר, ועתה באחרונה הנני מוכרח לאכול בעצמי ולהאכיל את בני ביתי היקרים לי לחם חסד, ומלבד זה איככה אמשוך את בשרי במאכלים ומשקים טובים ומה יעשו אשתי ובתי היקרים לי; העולם חשך בעדי, צהרים נדמה לי כנשף ונפלתי למשכב מרוב חולשה; או אמרתי, הלא דבר הוא, כי לעת כזאת יסרני ה' במחלה אונישה ונוראה כזאת; אמרתי בלבבי קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרונקא, וגמרתי אמר לבחון הפעם את ה', וממשכרת השבוע אשר שלח לי אדוני, מן 8 רובעל, הרמתי בראשונה את התרומה אחר מחמשים, בקבלת חכמינו וזכונם לברכה, והוא

16 קאפייקען, זמן הנשאר 7.84 רובעל הפרשתי את המעשר 79 קאפייקען, ויעדתי לתת מן התרומה לתלמידי חכמים או לבני עניים לימדי תורה וזמן המעשר לחלק ליתר עניי עם; או ראיתי את מעשי ה' כי נפלאים המה, כי כחות גוי התחוקו אף כי לא שמעתי למצות הרופאים ולא אכלתי ושתיתי מאכלים ומשקים טובים, ה' השיב נשמתו אל קרבי ויכלתי לשאוף רוח, עיני אורו מעט מעט, עורקי וגידי החלו להתחוק, ואז, אחרי אשר יכלתי להשען על משענתי, אספתי שארית כחותי וכאתי אל אדוני, ואחרי אשר הודיתי לו על שש שני עבודתי, הודעתיו כי גמרתו אמר בלכבי לעזוב את משמרתי, וזה היה בראשית ימי שבמ שנת חמשת אלפים שש מאות ארבעים וארבע ליצירה, ונשארתי בלי כסף, בלי עסק ובלוי משרה; והנה כל איש יוכל לשער בנפשו את יגון רעיתי תחיה ובתי הנחמדה, אשר אף כי היתה אז רק כבת שש שנים נפשה העדינה הרגישה את נפש אבותיה, אמנם אנכי שמתו בה' מבטחי כי לא יעזובי; ובאמת ראיתי או בנפשי חיונות נוראים ונפלאים, את אשר האמנתי עד כה מצד הרגשת הלב ראיתי או בעינים, כי יש כח נסתר משניח על כל פרטי העולם, והנה לא עברו ארבעה שבועות עד אשר הקרה ה' לפני משרת עורך חשבונות בבית מסחר נכבד בעירי, ומני אז והלאה אשמור להרים ממשכורתו את התרומה והמעשר, ומחלק אלהים זה אתן לאתרים לפי רוח מבינתי והרגשתי ולא אעשה מובה להקדוש ברוך הוא ולשום אדם, כי רק ה' הוא הטוב והמטיב ולא אדם קרוי מחמר כמוני, והנני רואה בעינים את מעשי ה' והשגחתו הנפלאה. ואחרי אשר הודיעני ה' את כל אלה אמרתי, אלך ואמר לאחי מזה ד' דורש מאתם, כי הוא לא ידרוש מאתם רק דבר קטן כזה, לבלי לגזול אותו, להרים את הקדש מן החול, להפריש את המעשר והתרומה, ולבלי לתת נדבה אל שום אדם בעולם. אמנם אם תשאלוני באיזה אופן וסדר לעשות את הדבר הזה, או אורה אתכם הדרך הישרה אשר בה תלכו, וזאת היא:

היהודים הסוחרים המלויים ובעלי המלאכה מצד עבודת עסקיהם ומלאכתם יחלקו לשתי מחלקות כלליות: המחלקה האחת היא, אשר האישי והאשה ובניהם ובנותיהם הסמוכים על שולחנם ימלאו את מלאכת מסחרם, מלאכתם ומלאכת ביתם בלי עזר איש זר, והמחלקה השניה היא, אשר אנשים או נשים אשר לא מאנשי ביתם יעמרו על ידם לעזר בשכר קצוב במסחרם, מלאכתם ומלאכת ביתם; לכן כל איש ממחלקה הראשונה יכין לו שלש תיבות סגורות וחלולות טלמעלה, על התבה האחת יהיה כתוב: תרומה, על השנית: מעשר ועל השלישית: מעשר קרובים, וכל איש ממחלקה השניה יכין לו ארבע תבות כאלו ועל הרביעית יהיה כתוב: מעשר עוזרים.

מצד חשבון העסקים יש מלויים וסוחרים גדולים, אשר מבע עסקיהם ירשה למו והמה בעצמם יחפצו לסדר את חשבונותיהם במערכת הכפולה ויוכלו לעשות פראבע בילאנץ בכל עת, למען דעת את מצב מסחרם, ויש כמו אלה

אשר טבע עסקיהם לא ירשם או הם בעצמם לא ירצו לסדר את חשבונותיהם במערכה הכפולה, ויסדרום במערכה הפשוטה ולא יוכלו לדעת את מצב מסחרם רק אחרי עשותם גענעראל בילאנץ, ויש סוחרים ובעלי מלאכות קטנים אשר אין למו כל חשבון ואך בכיסם ימצאו חשבונם.

בבית מגורי הרב הזקן בשנים שבעיר יהיו שני חדרים מיוחדים לצרכי העיר: בחדר האחד אשר רשות לכל איש לבוא אל תוכו תעמודנה שתי תבות סגורות ומהודקות כברזל אל מקום עמדתם ועליהן שופרות חלולים הקבועים בתוכן, על התבה האחת יהיה כתוב: תרומה ועל השנית: מעשר, ובתוך החדר השני הסגור, ואשר לא יבוא בו איש בלי רשות בעל הבית, עמודנה שלש תבות סגורות כאלו עם שופרות מלמעלה, על האחת יהיה כתוב: תרומה, על השנית: מעשר ועל השלישית: מעשר עניי ערים אחרות.

בכל עיר ועיר אל הרב הזקן על חבריו [אם ימצאו בעיר יותר מרב אחד] בשנים יבחרו, על פי אנשי העיר, עוד שני אנשים ישרי לב יודעי חשבון ומישרי לבת, וכל החמש תבות אשר ימצאו בבית הרב יהיו נחתמים בחתם שלשתם.

כל איש ואיש מישראל: מלוה, סוחר או בעל מלאכה העומד ברשות עצמו, מחויב להזהר ולהזהיר את אשתו ואנשי ביתו כי את הכסף אשר יקחו להוצאות ביתם [ולא מסחרם] יקחו בחשבון מדויק וירישו ממנו בראשונה תרומה, אחד מחמשים, ויתנוהו כתבת התרומה אשר בביתו ואחרי כן יפרישו ממנו מעשר, אחד מעשרה, ויתנוהו כתבת המעשר.

בכל שבוע ושבוע יפתח בעל הבית או אחד מעושי דברו את תבות התרומה והמעשר, ואת כסף המעשר — אם האיש הוא מן המחלקה אשר אין למו איש זר לעזר במסחרם או בביתם בשכר קצוב, או יחלק את המעשר הזה לשלשה חלקים שוים, ויתן שני השלישים בהתבה אשר כתוב עליה: מעשר קרובים, ואת השליש הנותר ישאיר תחת ידו, ואם האיש הוא מן המחלקה אשר יחזיקו בביתם או במסחרם זרים וזרות לעזור למו ולמלא את מלאכתם ויתנו למו שכר קצוב בעד מרחתם, או יחלק את המעשר לשבעה חלקים שוים ויתן ארבע השביעיות בתבה אשר כתוב עליה: מעשר קרובים, ואת שתי שביעיות בהתבה אשר כתוב עליה: מעשר עוזרים, ואת השביעית הנותרת ישאיר תחת ידו; אחרי כן יקח את כסף התרומה ואת כסף המעשר הנשאר תחת ידו ויביאם בסתר אל בית הרב, ויתן שמה את התרומה בתוך שיפר תבת התרומה ואת המעשר בתוך שיפר תבת המעשר.

בכל ראש חדש יפתח בעל הבית או אחד מעושי דברו את התבה אשר כתוב עליה: מעשר עוזרים ויחלק את הכסף אשר בתוכה לעוזריו בביתו ובמסחרו, לפי ערך המשכרת אשר יקבל כל אחד מהם לשבוע, למשל אם יעמדו על ידו שלשה עוזרים אשר האחד יקבל בשכרו לשבוע רובעל וחצי

והשני שני רובעל והשלישי שני רובעל וחצי יחלק את מעשר העוזרים לשנים עשר חלקים שוים ויתן להראשון שלשה להשני ארבעה ולהשלישי חמשה חלקי שנים עשר .

את מעשר הקרובים יוכל להחזיק בתכתו עד אשר ימצא לנכון להעניק את אחר מקרוביו או קרובי אשתו .

הדבר מוכן מאליו, כי העוזרים ויתר המקבלים אם יוכלו, או מחויבים גם המזה להרים מחלקם את התרומה והמעשר, והרבה הוא מסור ללבם ולרוחם .

כל איש ואיש יתאמץ לעשות ככל עת אשר יוכל ולכל הפחות פעם אחת בשנה גענעראל בילאנג' או פראבע בילאנג', וכאשר ימצא רוח בעניניו, וינס ממנו התרומה והמעשר ויתנם אל תוך התבות שבביתו, לפי הסדר אשר כתבתי למעלה .

הרב הזקן שבעיר עם שני הנבחרים העומדים על ידו במעמד שלשתם יפתחו ככל שבוע את תבות התרומה והמעשר העומדות בתוך החדר הפתוח, ואת הכסף אשר ימצאו בתוכן ימנו ויתנו בתוך החדר הסגור: התרומה אל תוך שופר תבת התרומה ואת המעשר יחלקו לשלשה חלקים שוים, ויתנו שני השלישים אל תוך שופר התבה אשר כתוב עליה: מעשר, ואת השליש הנותר יתנו אל תוך שופר התבה אשר כתוב עליה: מעשר עניי ערים אחרות, אחרי אשר יתנו עליו תנאי כי יהיה רשות ביום לשנות אותו אל מעשר העיר הזאת ככל עת אשר ימצאו לנכון .

הרב הזקן שבעיר עם שני הנבחרים העומדים על ידו, המה יהיו מחלקי הצדקה, ואין רשות לשום אדם לבקש מאהם דין וחשבון, כי כסף הצדקה הוא אוצר ה' ואין בו כל חלק וזכות להנותנים; אמנם הממונים בעצמם יסדרו את חשבון ההכנסה וההוצאה בסדר נכון, ולמען אשר יוכל כל אחד משלשה הממונים לבקר אחרי מעשה רעהו, ולמען אשר יוכלו למסור בסדר את הענין להממונים אשר יבואו אחריהם .

מחלקי הצדקה יתנו מכסף התרומה אח משכנת רבני הקהלות, רבי החסידים, רבני הממשלה, משכנת הראבינאטס-אסעסארים, הדרשנים, הפרעדיגער, צרכי בתי תלמוד תורה והישיבות, צרכי התלמידים העניים מבתי הספר לחכמה והשכלה, משכנת הקברנים, משכנת השוחטים, הדינים, החונים והשמשים, צרכי בתי הכנסיות ובתי המדרשות, היכלי המתאדשים ומניני החסידים, ולא תעלה על לבם מחשבת פגול להפריד בין כתה לכתה, כי כל בית תפלה ליהודים שהמחפלים בו יכוננו לבם לאביהם שבשמים, הבית ההוא קדושת' באוה לשון, נוסח ונמוס שיתפללו בו .

את כסף המעשר יחלקו לארבעה חלקים, מחלק האחד יעשו בית מבשלות לרתת בו לחם ותבשיל לעניי העיר לבלי יחזרו על הפתחים,

סחלק השני יתמכו בסתר את ידי בעלי בתים אשר ירדו מנכמיהם והבושה תכסה את פניהם, סחלק השלישי ימלאו את מחסורי אנשי העבודה בעת דחקם ומחלק הרביעי ילוו הלוואות קמנות לאנשי העבודה ועניי הסוחרים עד עשרים וחמשה רובעל בלי שטר ורבית להשינם בכל עת אשר יוכלו, וההלוואות האלו יכתבו בספר על חשבון הלויים, לא למען תת חשבון לשום איש אך למען ידעו המחלקים את חשבון כל אחד מהלויים והמגיע מהם.

ממוני המעשר והתרומה מהקהלות העשירות, אם יתקבץ סך נכון יותר מכדי צרכם תחת ידם, מחויבים להחזיק בהלוואות, נגד שטרי חוב בלי רבית, את ממוני המעשר והתרומה מהקהלות העניות עד אשר יומצ מצב הקהלות ההנהגה וישיבו למו המגיע מאתם.

אם במשך הזמן יתקבץ סך נכון מכסף המעשר מונח בלי צורך אליו, או יוכלו המחלקים להלות ממנו ברבית לכל הישר בעיניהם נגד שטר חוב כשר על פי חקי הממשלה, וההלוואות יכתבו בספר.

את כסף מעשר עניי ערים אחרות יחלקו לשלשה חלקים שוים, השליש האחר ישלחו לארץ ישראל לצרכי ענייה ועניניה ומשני השלישים יתמכו בידי עניי ערים אחרות, לפי ראות עינם.

אם צרכי עניי ערים אחרות ימעטו וצרכי עניי העיר יתרבו, יוכלו המחלקים לשנות איזה סך ממעשר עניי ערים אחרות אל מעשר העיר הזאת.

במוח אנכי, כי אם כל ישראל יקבלו על נפשם בתם לבב לקים את המצוה הגדולה הזאת כחק תורתנו, או יתן ה' בלב כל מלכי ומושלי ארץ אשר ישראל חוסים תחת כנפיהם, להרשות למו את הדבר הזה לנהג את הענין כאשר אמרתי; אכן עד אשר יבוא רשיון הממשלות יוכל כל איש הירא וחרד לדבר ה' להכין לו עוד שתי תבות אשר על האחת יהיה כתוב מעשר עניי עיר זאת ועל השנית מעשר עניי ערים אחרות, ותחת להביא אל בית הרב יחלק בכל שבוע את חלק המעשר הנשאר תחת ידו לשלשה חלקים שוים ויתן את שני השלישים אל תוך תבת מעשר עניי עיר זאת ואת השליש הנותר אל תוך תבת מעשר עניי ערים אחרות, ויתנהג בהוצאת המעשר והתרומה כפי בינתו והרגשתו.

אלה המה הכללים אשר על פיהם יתנהגו בכסף התרומה והמעשר, והמשכילים ישכילו אל פרטיהם לפי צרכי הזמן והענין.

אחי ועמי!

רבותינו הקדושים וזרונם לברכה המקבלים האמתים ילמדונו, כי על פי דין תורתנו אין עונשין אלא מזוהרין, אמנם גם האלהים אשר בידו אגך משפט יתנהג כדין תורתו, ושלחני אליכם להזהיר אתכם מרם יענוש:

אם תאבו ושמעתם, או תחזינה עיניכם קבוץ גלויות ושבות ציון וירושלים, וכימי צאתכם מארץ מצרים תראו נפלאות, ואם תמאנו ומרתם, או יקרב ה' אליכם למשפט, ויהיה עד ממחר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שכר שכיר, אלמנה ויתום ומטי גר ואשר לא יראוהו, או תראו כי לא שמעקקער וראהלינג ולא סובארין ופיכנא חיבים בצרות ישראל רק משחתי העם אשר לא ישמרו את דרכי התורה; לכן אבקש אתכם אחי ועמי בשם ה' אלהינו, כי תשובו אליו וישוב אליכם לרחם אתכם ויחמול עלכם כאשר יחמול איש על בנו העובר אותו; ובאמת הלא אניד לכם דברי שכל, ולא אצוה אתכם לקרא צומות ולמנוע את נפשכם מטובה ומאיזה תענוג אשר התרגלתם בו, אכלו ושתו והתענוגו ככל אשר יש לאל ידכם, רק מן המאכל והמשקה והתענוג שלכם תרימו בחשבון את קדש ה', את צרכי העם, בלי קולות וברקים, בלי מריבות ומסכוכים, אשר מקומם הוא רק בדברים שבין אדם לחברו, אבל לא בדברים שבין אדם למקום; ואין לך עם ומדינה אשר המצליחים לא יוכרחו לעזור להנדחים, ואנכי באתי להוסיף רק דבר קטן, כי העזר הזה יהיה בחשבון מדויק, ומלבד חיוב התורה, ישר הדבר הזה גלוי לכל איש דעת; ואם אנכי נבזה וחדל אישים אוכל לעשות כדבר הזה, אף כי פטור אנכי מזה לפי דין תורתנו הקדושה יען כי כהן אנכי, מדוע לא תעשו אתם רוזני ישראל דבר פשוט כזה, ואם תעשו כאשר דברתי או יחויק ה' בימין משיחו לכורש [לא כורש מלך פרס כטעות המפרשים והמבארים, כי הנבואה הזאת אשר נבא ישעיהו בפרקי מ"ד מ"ה היא לקץ הימין], יעירו בצדק וישר את דרכיו, והמשיח הזה יבנה עיר הקדש וישלח את הגולה לא במחיר ולא בשחד, ופרווי ה' ישובו ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, וכל העמים יכירו וידעו כי ה' אחד ושמו אחד, ואלהי ישראל ימלוך לעולם ועד.

אלה המה דברי אחיכם אוהבכם אהבה נאמנה עבד ה'

אריה ליב בן לאדוני אבי מורי ורבי הרב רבי מאיר וויטקינד נ"י.

אור ליום ב' כ"ד שבט שנת חמשת אלפים שש מאות
ארבעים ושמנה ליצירה תשע ושלושים שנה אחד עשר
דחום ושני שבועות ליום הולדתי פה עיר קאָוונא אשר
במדינת רוסיה.

שירי ים.

והייתה לי השירה הזאת לעד ככני ישראל.

החיים והשלום.

דורות פְּנֹרוֹת יֵאָרוּ, יִכְבְּיוּ,
שָׁנִים כְּעֲנָנִים יִתְעַטְפוּ, יִרְמוּ,
יָמִים נְעֻלְמִים אַךְ קָרְבוּ, אֲתִיוּ,
שָׁעוֹת כְּזֹעוֹת יִגְעִשׂוּ, יִדְמוּ,
מָרָם תְּפִירִם הַבִּיטָה אֵינָמוּ,
עָבְרוּ, חָלְפוּ, אֵין זִכָּר לָמוּ.

אָנָּה תְּחִישׁוּ דוֹרוֹת אֵין תִּקְרַר,
שָׁנִים אֵין מִסְפָּר אָנָּה תִּנְהוּ,
הַגִּידוּ לִי, יָמִים, עָרַב, בְּקָרַר,
אֵיךְ מְקוֹמְכֶם, אֵיפֹה תִתְחַבְּאוּ,
מִדְּוַע כְּבָרְקִים תְּרוֹצוּ, תְּעוֹפוּ,
הֲגַע תִּתְרָאוּ, שְׁנֵי תְסוּפוּ ?

בְּמַרְמְקֵי אֵין קֶץ, בְּאַפְסֵי הַתְּהוֹיָה,
תַּחַת רִגְלֵי הָאֱלֹהִים שְׂמָה תִנּוּחַ,
הָהָה ! מַה־נִּדְלָה מַה־נִּזְרָאָה, הַתְּהוֹיָה,
הַנְּצַחַח, שָׁם יִרְבֵּץ, פִּיהוּ פְתוּחַ,
אֵלָיו יִגִּיחוּ עֵתִים וּזְמַנִּים,
יָמִים וְשָׁנִים יִכְלַע פְתַנִּים.

אֶל תּוֹךְ פִּי הַנִּצְחָה נִהְרִי הַזְּמַן יִשְׁמוּפוּ .
כָּל בְּרוּאֵי חֶלֶד יִרְצוּ וְלֹא יִיעֲפוּ .
כְּאֲשֶׁר יָבֹאוּ בֶן יַעֲבְרוּ יַחְלוּפוּ .
אֶל תּוֹכוֹ יִחִישׁוּ , אֱלֹוֵי יִתְאַסְפוּ .
לֹא יַחַן פְּנֵי אִישׁ וְלֹא יִהְדֵר פְּנֵי גֹבֵר .
עוֹדֵם בְּכַפּוֹ יִבְלַעֵם , בְּמִנּוֹ לְהֶסְקָר .

מֵעֶרֶב עַד בִּקְרָה בְּלֵי מְנוּחָה ,
אֶל תּוֹכוֹ יִזְרְמוּ יָמִים וְשָׁנִים ,
הַעֵת וְחַלְפוֹתֶיהָ לֹא יַעֲצְרוּ כַח .
יִבְלַע לֹא יִרְחַם הָאֵם עִם הַבְּנִים ,
נִפְשׁוּ לֹא תִמְלֵא , לֹא יִדַע שְׂבִיעָה ,
יִמְחִץ וַיִּגְרַם וַיִּקְרָא אֶךְ הַבָּהָה .

סוֹד הַבְּרִיאָה הַנִּצְחָה הַנְּהוּ ,
רִכַּב אֱלֹהִים בְּקֶדֶשׁ שְׁמָה ,
הַמִּשְׁכִּיל יִרְאֶה אֶךְ אִפְסֵי קִצְחוֹ .
רֵאשׁוֹ נִסְתָר בְּחֵבִיוֹן יְהִי בְרָמָה .
שֵׁם שֶׁכֵּל הָאָדָם לֹא יוּכַל חֲשׁוֹב ,
אֶךְ בְּמִרְאֵה חִבּוּק רְצוּא וְשׁוֹב .

תִּבְלֵ וְצִאצְאֵיהָ , עֲשָׂלִים וְרָמִים
יוֹמָם וְלַיְלָה , אֱלֹוֵי יִתְגַּלְּלוּ ,
עֲמִי קֶדֶם מִנֵּי שְׁנוֹת עוֹלָמִים .
אֶל לוֹעֵז הַנּוֹרָא נִפְלוּ גַם כְּלוּ ,
גוֹיִם וְלֹא־מִים לִשְׁוֹא רְהִבוּ ,
הַנִּצְחָה בְּלַעֵם וְלִתְהוֹ שְׁבוּ .

אך שם גוי קָמַן יתְהַלֵּךְ עָלַי אֲדַמּוֹת .
מִנִּי שָׁנוֹת עוֹלָמִים עַד יָמֵינוּ אֱלֹה ,
עָלַי אֶרֶץ תְּלֹאוֹבוֹת יַחֲדָה חַיִּי נִשְׁמּוֹת ,
יִלְךְ קְדִימָה , לֹא יִיעֵף , לֹא יֵלֵא .
יִנְצַח הַנְּצַח , לֹא יִפְחַד מִמֶּנּוּ .
יִשִּׁים מַתָּג בְּפִיו לְכָל יִבְלַעְנוּ .

עַת עַמֵּי הָאָרֶץ הִתְחַלְלוּ בְּאֵלִילִים .
בְּקִשׁוֹ אֱלֹהִים בְּתַבֵּל וְלֹא מִצְאוּ ,
אֶחָד הָיָה אֲבָרְהָם אָבִי הַמְּשֻׁבָּלִים .
אֲשֶׁר עֲקָבוֹת הָאֱלֹהִים בְּבֵיתוֹ נוֹדְעוּ .
הַחֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם בְּשׂוֹא נִתְעוּ ,
לְתַמּוֹם בְּמַעֲשָׂיו פָּנֵי הָאֱלֹהִים נִתְרָאוּ .

אֶפְרָתִי יָמֵי קֶדֶם הִתְנָאוּ בְּנִבְרָה
וּבְכַח וְחַיִל הִכְנִיעוּ הַחַלְשִׁים .
אֲבָרְהָם לְבִדּוֹ הִכִּין הָאֵמֶת הַכְּרוּרָה .
כִּי שְׁלוֹם הַחֲבָרָה הוּא אֲשֶׁר הָאֲנָשִׁים .
מֵאִם בְּמַלּוּכָה גַם לֹא כָמַר בְּכַהֲנָה
נִהְיָ נְגִיד רַעֲי צֹאן וְסוֹחֵר בְּאֲמוֹנָה .

הוּא הַתְּבוּנָן , כִּי אֱלֹהִים אֶחָד הִנְהוּ
וּבְשְׁלוֹם עוֹלָמִים הוֹפִיעַ שְׂכִינָתוֹ ,
נוֹכַח בְּדַרְכָּיו , לַעֲשׂוֹת בְּמַעֲשָׂהוּ .
וּבְשְׁלוֹם הִתְהַלֵּךְ עִם אֲנָשֵׁי חֲבָרָתוֹ .
אָהָב נֶעְרְוּ הָאוֹכְלִים יִגִּיעַ כַּפָּיִם
גַּם נָתַן טַעֲשֵׁר לְכַהֵן רַפָּה יָדַיִם .

גַּם יִצְחָק גַּם יַעֲקֹב שְׁלוֹם בְּחָדוֹ .
כָּל רִיב וּמִצְוָה נִפְשָׁם גָּעְלָה .
בְּחִכְמָה וּבְשֵׁרוֹן בְּאָרְץ גְּבֻרָה .
לֹא חֲפָצוֹ קִרְבוֹת . לֹא אָהָבוּ מִמְשָׁלָה .
גַּם עֲבָדִים . גַּם שְׁפָחוֹת הָלֵא הָיוּ לָמוֹ .
וּבְשָׁלוֹם וּמִיִּשׁוּר הִתְהַלְּכוּ אֶתְמוֹ .

יַעֲקֹב וּבָנָיו מִצְרַיִמָה יָרְדוּ .
וַיִּבְנִיעוּם מִצְרַיִם תַּחַת יְדֵיהֶם .
בְּשֵׁתֵי מֵאוֹת שָׁנָה שָׁמָּה עֲבָדוּ .
רָעִים וּמְרִים הָיוּ שָׁמָּה יְמֵיהֶם .
חֲכָמֵי לֵב הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל תַּמְרוּדִים .
וַיִּכְנֶנוּ לָגַם אֶת פְּאָרֵי הָעַמּוּדִים .

בְּכוֹר הַנְּסִיזוֹן בְּנֵי יַעֲקֹב נִתְּכוּ .
לְעַמָּל וְעַבְדוּדָה הַרְגָלוֹ בְּמִצְרַיִם .
מִקְצֵר רוּחַ תַּחַת סִבְלָם אֲנָחוּ .
נִישְׁמַע נִאֲקָתָם אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם .
זָכַר אֶת בְּרִיתוֹ כְּרַת עִם אֲבוֹתֵיהֶם .
נִיוֹצִיאֵם לַחֲפָשִׁי מִיַּדִּי מַעֲנִיָהֶם .

אִישׁ הָאֵמֶת וְהַעֲנֹו . מִשָּׁה הַמוֹשִׁיעַ
הוֹלִיכֶם בְּמִדְבַר חוֹרֵבָה הִהַרְהֵה .
שָׁמָּה הָאֱלֹהִים מִתַּר פֶּאֶרְן הוֹפִיעַ .
מִיִּמִּינוֹ אִשׁ דַּת . תוֹרַתוֹ הַנְּאֻדָּה .
דְּרָכֵי יְיָ הַנְּכוֹחִים וְהַיִּשְׂרִים .
חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים גְּלוּיִים וְנִסְתָּרִים .

וְיִצְרֵהוּ הָאָדָם בְּחַר בָּנוּ בְּאַהֲבָתוֹ
לְהוֹיֹת מוֹרֵי הַתִּבְלַב בְּשֹׁכֵל וְאִמּוֹנָה,
עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדוֹ נָתַן לָנוּ תוֹרָתוֹ,
תַּחַת צְעִיף פְּנִיָּה חֲכָמְתוֹ שֵׁם צְפוּנָה,
נְרִים הַצְעִיף אִזּוּ נִרְאָ בְּעֵינַיִם,
כִּי אִישׁ לֹא יִדְעָה, אֵת בֵּית הַשָּׁמַיִם.

יִי בְּחֲכָמָה בָּנוּ חֲבֵרַת הָאֲנָשִׁים,
אִישׁ אִישׁ עַל מְקוֹמוֹ, לְמַלְאֲכָתוֹ וְעַבְדּוֹתָיו
זָרָיו וְאֲמִיץ לֵב בְּעַל עֵשֶׂר וּנְכָסִים,
תַּחֲתָיו גְּבוּר כַּח יָסוּר לְפָקֶדְתוֹ,
וְאַצְלָם יַעֲמֵד הַשְּׁלִישׁ אִישׁ הַבִּינָיִם,
כִּתְהֵן אִישׁ שְׁלוֹם יִרְבֵּץ בֵּין הַמְּשַׁפְּתָיִם.

בְּאַסְמֵי הַעֲשִׂיר שֵׁם תִּשְׁלַט הַבְּרָכָה,
סוֹכֵן יִי הוּא, נִגִּיד הָאוֹצְרוֹת,
תִּקְוֹתוֹ תִּאֲמָצְנוּ, לֹא יִדַע אֲנַחָה,
בֵּיתוֹ מָלֵא שְׂמֵחָה, שָׂרִים וְשָׂרוֹת
עַל עֲבָדָיו וּמְשָׁרְתָיו יִשָּׂא פִקְדָתוֹ,
כִּחַ יַחְפוּץ הָאֱלֹהִים, בֶּן גְּזֵרָה חֲכָמְתוֹ.

לֹא בֶן הַבְּהֵן וְהַעוֹבֵד בְּגוֹרְלָם,
לְפָקֶדַת הַעֲשִׂיר הַמָּה יַעֲמָדוּ,
לְמִשְׁמַעְתּוֹ יָסוּרוּ, אִין קִיץ לְעַמְלָם,
זֶה בְּגוֹפוֹ וְזֶה בְּשֹׁכְלוֹ עַבְדּוֹתָם יַעֲבֹדוּ,
לְשָׂרַת אֵת הַעֲשִׂיר הָאֱלֹהִים יִצְרֵם,
עֲנִיִּים הַמָּה אֱלֹהֵי יְבוֹאוּ עַל שְׂכָרָם.

אָבֵל מָה רַע וְנֹרֵא גֹרֵל אֱלֹהֵי הָאֲנָשִׁים .
עַתְּ לֹא יִסְמְּיִק לָהֶם שְׂכָרְכֶם לְפִי צָרְכֵיכֶם ;
כִּי יִחַלוּ כִּי יִמְוֹתוּ אֱלֹהֵי הָרָשִׁים .
הִיא . מַה נֹּרֵא גֹרֵל נְשִׂיָהּ וְצֹאצְאֵיהֶם ;
בְּלִי מִשְׁעֵן וּמִשְׁעֲנָה יִשְׁאָרוּ בַתְּבֵל ;
אֲהִיהֶן . מַה אִיוִּם זֶה תִּגְוֹן וְהֵאָבֵל !

לָכֵן בּוֹרֵא אָדָם יוֹדֵעַ מִבְּעֵיהֶם .
תִּקַּח חֶק קְדוֹשׁ לְעַמּוֹ וּלְעַשְׂרֵי עֲדָתוֹ .
לְבַל יִמְדוּ בְּאֵמֶת לְבָם צָרְכֵי אֲחֵיהֶם .
כִּי סוֹד זֶה לְאֱלֹהִים הוּא וְלִיּוֹדְעֵי תוֹרָתוֹ .
לְבַל יִתְהוֹלְלוּ בְּחִסְדָּם כְּכֹל יוֹרְדֵי דוּמָה ,
אִךְ צָדֵק יִתְנוּ . הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה .

כָּל הַכֶּשֶׁר חֲצִיר . כְּצִיץ הַשְּׂדֵה חִסְדֵּנוּ ,
לְחֻקּוֹת הַגּוֹיִם יִחַשֵׁב חֶסֶד רְאִימִים ,
עֲמִי עֲשֵׂה טוֹב , הַצְּנֵעַ רְכַת עִם אֱלֹהֵינוּ ,
צָדֵקָה תְּרוּמָם גּוֹי , יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּמִים .
חֶסֶד וְאֵמֶת נִפְנָשׁוּ , נִתְקוּ ,
צָדֵק וְשָׁלוֹם נִשְׁקוּ . נִדְבְּקוּ .

תֵּן לִי מִשְׁלוֹ , לְמִדּוּנֵנוּ רַבּוֹתֵינוּ ,
הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּים . אֲבוֹת הַקְּבִלָּה ,
אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם , יוֹדְעֵי תוֹרָתֵנוּ ,
אֲנָשֵׁי הַמַּעֲשֵׂה . שׁוֹנְאֵי הַכְּפָלָה ,
לַעֲשׂוֹת צָדֵק וְהַיָּרוּ , לְהוֹיֵת תָּמִים ,
וּלְבַלִּי לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לְצוֹר עוֹלָמִים .

דְּרָכַי יִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זָנְחוּ .
כַּמַּעֲשֵׂי הַגּוֹיִם לַעֲשׂוֹת הַתְּנָאוּ ,
לִכֵּן פְּעָמִים בַּגּוֹלָה הָלְכוּ ,
שָׁנוֹת מֵאוֹת רַבּוֹת קָלוֹן שִׁבְעוּ ,
בְּצוּמֹת , בְּמִנְהַגִּים אֱלֹהֵיהֶם בִּקְשׂוּ ,
הָרַךְ שְׁלוֹם לֹא יָדְעוּ , נְתִיבוֹתֵיהֶם עֲקָשׁוּ .

אִמָּנָם הִחְלוּץ עִבֵר לַפְּנִיָּהם ,
עֲמוּד הָאִשׁ הָאִיר חִשְׁבַת הַחַיִּל ,
אֲנָשֵׁי הַמַּעֲלָה וַיִּי בְּרֵאשֵׁיהֶם ,
סוֹחְרֵי יִשְׂרָאֵל , עֲתָקוּ גַם נָבְרוּ חַיִּל ,
הָלְכוּ לַפְּנִים , לֹא הִבִּישׁוּ לְאַחֲזֵרֵיהֶם ,
נִנְיָחוּהוּ פְּרוּעַ לַפְּנֵי שׁוֹנְאֵיהֶם .

כָּכֹל יִתֵּר הַגּוֹיִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רָהְבוּ ,
לְהַתְּנָאוֹת בְּתַסְדֵּים וּבַמַּתְנֹות יָדֵיהֶם ,
קָרְאוּ אֶל נְדָבוֹת , בְּאִשֶּׁר תָּמִיד אָהְבוּ ,
וּבַעֲיֵנַי בְּעֹר מְדוּדוֹ צָרְכֵי אֲחֵיהֶם ,
לִכֵּן פָּרַח מְאֹסְפָנוּ , הוּא שְׁלוֹם אֱלֹהֵינוּ ,
וְשׁוֹנְאֵינוּ זָנְכוּ כָּל הַנְּחֻשְׁלִים אַחֲרֵינוּ .

בֵּן דוֹרוֹת אֵין מִסְפָּר עָבְרוּ . חָלְפוּ ,
קָרַב קִץ הַיָּמִין , אַחֲרֵית הַבְּהֻלָּה ,
כָּל הַנְּשֻׁמוֹת הָאֲצוּלוֹת תָּמּוּ , סָפוּ ,
וַיִּקַּם דוֹר הַמּוֹדֵבֵר , דוֹר דַּעַה וּמִשְׁבֻּלָּה ,
אִישׁ אִישׁ לְדַרְכּוֹ , לְבַצְעוּ מִקְצָרוֹ ,
אִחַ וְשָׁנָא אֲחִיו וְאִישׁ אֶת רַעְיוֹ .

נָעַר בְּזִמְנֵן וּנְקַלָּה בְּנִכְבֵּד יִרְהֹבוּ ,
בְּשֵׁם יְיָ יִקְבְּרוּ לֹא בְּאֵמֶת וּצְדָקָה ,
אַחֲרֵי הַבְּצֵעַ יִרְדּוּפוּ , לְצִוֵּן יֵאָהֲבוּ ,
בְּכָל מְנִין עֲשֶׂרָה פְּקוּף הַזְעָקָה ,
בְּעַד אֵיזָה כְּבוֹד כְּשׂוּרִים יִתְנַחֲחוּ ,
בְּעָלֵי טוֹבוֹת אֲנַחְנוּ יִשְׁאֲנוּ , יִצְרָחוּ .

אַנְשֵׁי אֲמָנָה אֲבָרוּ , הַתְּאוּה גּוֹבֶרֶת ,
אִישׁ אֵת רַעְהוּ יַחְפְּצוּ חַיִּים לְבָלוֹעַ ,
סֵר מָרַע מִשְׁתּוֹלֵל , הָאֵמֶת נִעְדֶרֶת ,
אִין שְׁלוֹם לְרִשְׁעִים , אִין מְנוּחָה וּמְרֻגָע ,
עַל רֵאשִׁי עִם קֹדֶשׁ עֲזוּי פָּנִים יִפְסְעוּ ,
הַכְּלָבִים עֲזוּי נַפֶּשׁ יֵאָכְלוּ וְלֹא יִשְׁבְּעוּ .

הַרוֹעִים אוֹהֲבֵי לָנוּם יִבְעֵרוּ יִכְסְלוּ ,
כְּלָבִים אֱלֵמִים הֵם , לֹא יוֹכְלוּ לְנִבּוֹת ,
הַדַּעַת מֵאִסוּ , שְׁלַחַן יְיָ נִעְלוּ ,
כְּפִלְפוּלֵי הַכֵּל שֵׁם יִקְבְּרוּ כַח ,
מִלְּאֲבֵי אֱלֹהִים הָיוּ חֲכָמֵינוּ תְּרַאשׁוּנִים ,
חֲמוּזִים נוֹשְׂאֵי סְפָרִים—רַבְּנֵינוּ הָאֲחֵרוֹנִים .

אַל צוֹרֶת הַתּוֹרָה לְהִתְבּוֹנֵן יִשְׁנָאוּ ,
הַרְדֵּךְ הַחַיִּים לֹא יִדְעוּ לֹא יִקְיֵנוּ ,
אַחֲרֵי כָּל חֲדָשׁ מְלֵא יִקְרָאוּ ,
לְיִשְׁנוֹת גַּם מְנַהֵג מְעוֹלָם לֹא יִקְיֵנוּ ;
יְיָ נִמֵּן תּוֹרַת חַיִּים מִשְׁמִים ,
וּרְבַנְיָנוּ עֲשׂוּהָ חֲנוּשֶׁת מִצְרִים .

אִמְנֵם נִמְצְאוּ מִשְׁבִּילִים חֲדָשׁוֹת חֲפָצוֹ ,
לַעֲשׂוֹת עִם לַעֲשׂוֹת הַנֶּפֶשׁ אֶהְבּוּ ,
הִמָּה בְּקִלּוֹת רֹאשׁ אֶל הַקֹּדֶשׁ פָּרְצוּ ,
וּבִיסוּדֵי הַתּוֹרָה לִנְגוּעַ רִהְבוּ ,
לֹא עָמְלוּ בַתּוֹרָה , לֹא יָדְעוּ דְרָכֶיהָ ,
כִּי נְתִיבוֹת שְׁלוֹם כָּל נְתִיבוֹתֶיהָ .

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַבְּצֵעַ הַלְכוּ ,
הַשְׁחָד עוֹר גַּם עֵינֵי חֲכָמִים ,
אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדוֹן שָׁקָהוּ ,
אֶת יוֹם הַקֹּדֶשׁ חֲמוּדַת הַיָּמִים ,
בְּגִלּוֹי וּבִסְתֵר הִלְלוּ קְדוּשָׁתוֹ ,
וַיִּקְנֹא יְיָ לְאַרְצוֹ , לַעֲמּוֹ וּלְדָתוֹ .

וַיִּשְׁפָּה בְּנֵי הָאָרֶזִית שׁוֹנְאֵי עֲמֻנוֹ ,
מִרוֹמְעֵי נִיעֵן רֹאשׁוֹנָה הִרְעָה נִפְתָּחָה ,
הִרְשָׁעִים אֶכְלוּנוֹ , שְׁתוּ דַמְנוֹ ,
וּבְמַחְנֵה הַעֲבָרִים פָּרְצוּ יִגוֹן וְאִנְחָה ;
רוֹזְנֵי יִשְׂרָאֵל רָאוּ , וַיִּקְרְאוּ עֲצָרָה ,
שְׁתוּ עֲצוֹת בְּנַפְשָׁם לְחַקְמִין הַצָּרָה .

וּבְרֹאשׁם מֹשֶׁה מְאֵנְטַע פִּיאָרְעַ מוֹשִׁיעֵנו ,
מֹשֶׁה רִבְּנוֹ הוּא , נִשְׁמָתוֹ בּוֹ נָחָה ,
הַנִּשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה הַאֲצוּלָה מֵאֵלֵהוֹנוֹ ,
לְתַקֵּן עֲוֹתָתָהּ עַל הָאָרֶץ נִשְׁלַחָה ,
חֲכָם הַתּוֹרָה וּכְבֹד פֶּה הָיָה לְפָנָיִם בְּמִצְרַיִם ,
אִישׁ מַעֲשֵׂה וְאִישׁ לְשׁוֹן עֲתָהּ בִּירוּשָׁלַיִם .

”רֵאָה הָאָרֶץ בְּעֵינֶיךָ וְלֹא תַעֲבֹר שְׁמָה”
אָמַר לוֹ לְפָנִים אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם,
”עֲמוּד עַל שַׁכְרְךָ”, קוֹל נִשְׁמַע בְּרָמָה,
”בּוֹא עִתָּה רֵאשׁוֹן לְעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם,
”צֵא מִשָּׁה בְּרֵאשׁוֹנָה, עֲמוּד בְּרֵאשׁ אַחֶיךָ,
אֵל תִּירָא, אֵל תַּחַת, אַךְ הֵרֵם יַדְיָךְ”.

בְּחֻשְׁכַת הַגְּלוּת, בְּדַמִּי לַיִל אָמַשׁ,
קָרַן פְּנֵי מֹשֶׁה, שְׁמִשׁוֹ שְׁלַחַה יַפְעֵתָה,
וַיְהִי יַדְיוֹ אֲמוֹנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ,
שְׁמֵשׁ חָיָו אִזְ לְעָרוֹב נִמְתָּה,
וְכֹאשֶׁר הִנִּיחַ יָדוֹ, הָאוֹיְבִים גָּבְרוּ,
וַשְׁמֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבִים קָדְרוּ.

שׁוֹנְאֵי עַמָּנוּ פִּתְאוּם רֵאשׁ הֲרִימוּ,
מִמְזֻרַח וּמִצָּפוֹן צָפְעוֹנִים גְּעוּרוּ,
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקוֹלָם יִרְעִימוּ,
נִחְמוּנֵי עַמָּם אַחֲרֵיהֶם יַעֲבֹרוּ,
בְּחֻמָּה שְׁפוּכָה עַל בְּנֵי עַמִּי נָפְלוּ,
שָׁפְכוּ דָמָם בַּמָּיִם, רְבוּשָׁם שָׁלְלוּ.

רוֹגְנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹל הַשְּׁמוּעָה חָרְדוּ,
וַיִּמְחָרוּ לְבַקֵּשׁ פְּנֵי שָׂרֵיהֶם, מְלַכֵּיהֶם,
מִשְׁבִּילֵי יִשְׂרוֹן לְמַלְחָמָה עִמָּדוּ,
בְּמִכְתָּבֵי עֵתִים לְהִלָּחֵם עִם שׁוֹנְאֵיהֶם,
גַּם בְּעַלְי מַזְבוֹת צָצוּ בְּעֶשֶׂב הָאָרֶץ,
לְהוֹשִׁיעַ לְבְנֵי עַמָּם, לְעֲמוּד בַּפָּרֶץ.

וְאַנְכִי מְעוּדֵי הַיִּיְתִי בְּאַמוּנָתִי,
כִּי רַק יְיָ אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן יוֹשֵׁעַ,
לְמִדְתִּי תוֹרָה וְתִלְמוּד. בְּנִתִי מִדְתִּי,
כִּי לֹא בְרוּחַ וְלֹא בְרָעַשׁ יְיָ יוֹפִיעַ,
הַתְּבוּנָתִי בְּדַבְרֵי נְבוֹאֵינוּ וְחַכְמָנוּ,
וְרֵאִיתִי, כִּי קָרֵב לְבוֹא קֶץ מִשִּׁיחָנוּ.

בַּהֵן מִסְחָר הַיִּיְתִי, עַל מִשְׁמַרְתִּי עִמְדִתִּי,
בְּלָחֶם צָר וּמַיִם חַיִּיתִי עִם בְּנֵי בֵּיתִי,
עֲשִׂיתִי מְלֶאכֶתִי בְּאַמוּנָה, בְּכֹל פְּחִי עִבְדִּיתִי,
תַּעֲנוּגֵי הַתֵּבֵל מְעוּדֵי מֶאֱסִיתִי, שִׁנְאָתִי,
לֹא בַמְדַרְשׁ הַפְּשָׁטִי יִרְאֵת שְׁמוֹם,
רַק בְּמַעֲצוֹר הַמַּאֲזֹת וּבִיגִיעַ כַּפָּיִם.

בְּכוֹר עֵנִי וְלֶחֶץ יְיָ הַתִּיכְנִי,
כֵּן שְׁלֵשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה אָנֹכִי הַגִּבֹּר,
בְּסִתֵּר הַמְדוּרְגָה אֱלֹהִים הַסְתִּירָנִי,
בְּחֻגֵי הַסֵּלַע שֵׁם כָּרָה לִי קָבֵר,
וְאַנְכִי בְּגִמּוֹל עָלַי נִפְשֵׁי הַיְתָה,
וּבִי אֱלֹהֵיהָ שְׂמָה תִקְוָתָה.

לְהַתְפָּאֵר בַּמְזוֹבָה מְעוֹלָם לֹא רַחֲבִיתִי,
כִּי אֵךְ בְּחִבּוּן יְהוָה שָׁם גְּאוּנָה וְהַדְרָה,
אֵךְ בְּסִתֵּר לְבָבִי אֵת עַמִּי אֶהְבֵּתִי,
כָּאֲכֶם כָּאֲכִי, אַתֶּם הַיִּיְתִי בַצָּרָה,
הַבְּבִיתִי מִתְחַדְּשִׁים, יוֹתֵר מִהַמְּוָה הַיְשָׁנִים,
אֶהְבֵּתִי קְרָאִים, יוֹתֵר מִהַמְּוָה הַרְבָּנִים.

וּמְרָאָה הָעָרֵב בְּאִשֶּׁר רָאִיתִי ,
כְּנִמּוֹת שִׁמְשָׁנוּ חֲרָדְתִּי נִבְהַלְתִּי ,
אֵל מַלְכֵי וְאֱלֹהֵי בְּתָם לִבִּי פָּנִיתִי ,
יוֹמָם וְלַיְלָה אֵלָיו הִתְפַּלֵּלְתִּי .

כִּי יוֹרְגֵי בִקְדָשׁ דִּרְכָיו תִּישָׁרִים ,
וַיִּגְדֵּה לְפָנַי אֶת מִגְלַת הַסִּתְרִים .

וַיַּעֲתֵר אֵלַי יי וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי ,
וּכְשֶׁלֶשׁ שָׁנִים בְּעוֹלָם הָאָמֶת הוֹבִילְנִי ,
כָּרַח לִי אֶזְנוֹ , וְקוֹל לִבָּבוֹת עֵינַיִם שָׁמַעְתִּי ,
פָּתַח אֶת עֵינַי , וְדַרְכֵי הַעֲשִׂירִים הִרְאֵנִי ,
וּכְרָאוֹתַי אֶת אֵלֶּה קוֹדֵר הִלַּכְתִּי ,
וְלִבִּי עָמִי לְאוֹיֵב פִּתְאוֹם נִהַפְּכִיתִי .

וְהִנֵּה מוֹרָא נָפַל עָלַי מִשְׁמַיִם ,
כָּל מִיתְרֵי גּוֹי גִּרְפוֹ , נִתְקָו ,
הִלַּכְתִּי חֹשְׁכִים וְאִין נִגְהַ בְּצִהְרִים ,
וְחֹלְיוֹת רִיאתִי בְּקִרְבִי נִדְבְּקוּ ,
נִחַנַּק תִּיִיתִי , כְּמַעַט פָּרַחַה נִשְׁמַתִּי ,
אִזּוּ זָכַרְתִּי אֶת בֵּיתִי , בֵּיתִי יוֹנְתִי .

אֵל יי בְּצִרְתָּהּ קָרָאתִי , וַיַּעֲנֵנִי :
רַב לָךְ אִישׁ הָאָמֶת , כִּי בָאתִי לְנִסּוֹתְךָ ,
"חֲטָאת בְּנִי עִמָּךְ הַעוֹד תִּשְׁאַלְנִי ,
"הַעוֹד תִּקְנָא בְּמַקְדָּם לִי אֱלֹהֶיךָ ?
"בְּהִן! גִּישׁ הִלָּאָה מִפְּרִגּוּדִי , אֵל תִּקְרַב הַלּוֹם ,
"בְּרִיתִי תִהְיֶה אִתְךָ , הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם" .

את השם הנכבד שלום כאשר שמעתי .

רחפו כל עצמותי ואחת מפניו .

באימה , ביראה על פרפי ברעתי .

ואקד ואשתחוה ואשאל את פניו :

מה אעשה ? אדוני ! רחם עבדך .

אלהי ישראל , למדני יראתך .

ואשמע קול שדי נאדרי בכח :

קום נא עבדי , עמוד על רגליך .

אל תירא , אל תשפתע , אל תלך שחוח ,

בשלום ובמישור הלכת עם אלהיך .

לבן פדיתי נפשך מרדת יומה .

ובחנני נא בזאת , המעשר והתרומה .

בזוה נפש הנד , עבד מושלים היית .

רא עמית גאווה , כל גוי תעבבת .

את נפש העני כחנת , ראית .

ולהשתרר עליו עז לא הרחבת .

לבן מרווחי האצלתני עליך חרום .

מלאך הברית תקוה אל עמך שלום .

זכרתי ימי קדם , בריתי ברתי .

עם איתני הארץ , אבות אבותי .

רסן מתעה על לחיי עמים נתתי .

בהניחי עליהם אור השפלתני .

אל לבם שלחתי קרני חכמתי .

ובשכלם השפילו יסודי תורתני .

„לא עוד כְּמִקְדָם עֲרִיצִים יַעֲקֹב ,
„עַל נְמוּכֵי הַנֶּפֶשׁ וְשִׁפְלֵי הָרוּחַ ,
„מִשְׁפָּטִים אֲכַזְרִים מִגְּבוּלֵם הִרְחִיקוּ ,
„וּבִשְׁם הַשָּׁלוֹם עַל דִּינֵיהֶם יָפוּת ,
„עַבְדֵי עוֹלָם לַחֲפָשִׁי שְׁלַחוּ ,
„תַּחַת יְדֵי צוֹרְרֵיהֶם לֹא עוֹד יֵאָנְחוּ .

„דוֹדָאֵי הַחֲפֵשׁ מֵרְחוֹק יִתְנוּ רִיחַ ,
„חֲפֵשׁ הַדָּת וְהַדַּעַת שׁוֹרֵר בְּכֹל אַפְסָיִם ,
„בְּהֵנִי הַדָּתוֹת לֹא עוֹד יָכִינוּ מִמֶּבֶת ,
„בַּחֲשֵׁף יִדְמוּ כָּל הַכְּבִרֵי שָׁמַיִם ,
„אֵילֵי אֶרֶץ לֹא עוֹד בְּגִבּוֹרָה יִתְגַּדְּלוּ ,
„וְרַק לְפִי שִׁכְלֵם וַיִּשְׁרַם הָאֲנָשִׁים יִהְלְלוּ .
„בְּחֵן יִשְׂרָאֵל נֶפֶשׁ , הִלֵּא יִדְעַתִּיךָ מִנְעוּרֶיךָ ,
„כִּי בְּתוֹרָה וְתִלְמוּד יוֹמֵם וְלַיְלָה הִגִּיתָ ,
„עַתָּה שׁוֹר נָא הֵנָּה , הַבֵּט בְּעֵינֶיךָ ,
„הַתְּבוּנָה הַיָּטִב , וּבַחֲנֻת וְרֵאִיתָ ,
„כִּי אִם לֹא יִדְעוּ הַעַמִּים מִהָרַם אֲמוֹנָתִי ,
„אֲבָל יִשְׁפִּירוּ וַיִּלְכוּ בְּדַרְכֵי תוֹרָתִי .

„לָכֵן סִמָּאֵל יִרְעַם בְּשָׁמַיִם ,
„הַשָּׁמַן בְּמַרוֹמִים , יִשְׁמִין בְּכַח ,
„לְעַמֵּי הַנִּבְחָר יֵצֵא מִמִּצְרַיִם ,
„יִנְמֹר שִׁנְאָתוֹ יֵצֵר צְרוּחַ ,
„וַיִּשְׁכַּנְתֵּנִי תִבְכָּה , תִּסְתִּיר פְּנֵיהָ ,
„כִּי חֲבָלֵי יוֹלָדָה קָרְבוּ אֵלָיָה .

לָכֵן אָחִיו אֶת עַמּוֹ חִבְלִים וְצִירִים ,
וּמִפְּנֵי חֲמַת הַמִּצִּיק פְּתָאוּם נִבְהָלוּ ,
לָכֵן נִינִי עִמְלֶק יִנְהַמוּ בַּכְּפִירִים ,
וְהַמּוֹנֵי הָעַמִּים רְבוּשׁ עַמּוֹ שָׁלְלוּ ,
בְּכָל אֶפְסֵי תִבְרָא עֶבֶר תִּקְרֶינִי ,
לְרֹדֹף יִשְׂרָאֵל , לִפְרֹץ בָּם פְּרִיץ ,
אֲבָל אֲנֹכִי מְדוּרוֹת מְרֹאשׁ קָרָאתִי ,
וּבַמֶּרְסֵם בָּאוּ הָאוֹתוּיּוֹת יִדְעֵתִי ,
לִפְנֵי נִגְלוֹ תַעֲלוּמוֹת וְסִתְרֵי בְרִיאָתִי ,
עוֹדֶה בְּבִטְוֵן הָאֵין קוֹלָה שְׁמַעֵתִי ,
לָכֵן קָדַם מִפְּעֻלִי בְּתִבְתֵּי תוֹרָתִי ,
וּבִהַ הִסְתַּרְתִּי תַעֲלֻמוֹת חֲכָמָתִי ,
הֲלֹא תֵרָא , כִּהֵן , אֶת חֲכָמֵי דוֹרְךָ ,
מִעַל פִּי בְּאֵר הַחֲכָמָה הָאֵבֶן נִלְלוּ ,
רַבּוֹת תִּרְאֶה , הֲלֹא יָבִין לִפְנֶיךָ ,
כִּי כָל מִסְתַּרֵי הַטֹּבֵעַ נִחְשָׁפוּ , נִגְלוּ ,
הִיָּרַח יִקַּר הוֹלֵךְ עַל פְּנֵי הַרְקִיעַ ,
וְשִׁבְלֵי הָאָדָם עַד מְרוֹם קִצּוֹ הַנִּיעַ ,
עֲתִידָה הַחֲפִיזָה מִנִּרְתָקָה הוֹצֵאתִי ,
וְשִׂאלֵת הַחֲבֵרָה הוֹצֵאתִי מִתַּעַר ,
חֲכָמֵי הָעַמִּים בַּפְּנּוּרִים הַכּוֹתֵי ,
בְּעוֹרִים יִגְשָׁשׁוּ , לֹא יִמְצְאוּ הַשָּׁעַר ,
בִּישׁוּא נִתְעוּ כָּל חֲכָמֵי הַסְּבוּנָה ,
אֲבָרֵי עֲצוֹת הַמָּה , אֵין בָּהֶם תְּבוּנָה .

הַגָּה קְרוֹב הַיּוֹם . יוֹם פָּחַד וּמִזְרָא ,
הַיּוֹם אֲשֶׁר חָזוּ עַבְדֵי הַנְּבִיאִים ,
יּוֹם יי' . יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא .
הַיּוֹם בּוֹ אֶקְדֹּשׁ בְּקִצּוֹ אֶרֶץ וְאִיִּים ,
עֲקֻבוֹת הַפֶּעַר כָּבֵד נִפְרוּ בְּאֶרֶץ ,
עוֹד מְעַט הִגָּה יִבּוֹא הַשּׁוֹד וְהַקְרִין .

בָּיִם הַתֵּבֵל הַגָּדוֹל הַצָּרָה עֲבָרָה ,
אִי־הַשְּׁלוֹם בֵּין הָאֲצִילִים וְעוֹבְדֵיהֶם ,
פֶּה בִּינַת נְבוֹנִים מִהֲבִין קְצָרָה ,
לְשׂוֹא לְרַבִּים יִבְיֵנוּ מִשְׁפִּילֵיהֶם ,
הֵן נִשְׁמָו רַבִּים גַּם רַבְתָּה הַדַּעַת ,
וְיִשְׁאֵלַת הַחֲכָרָה בְּלִמִּי נוֹדַעַת .

אֵלֶּה כֹּה וְאֵלֶּה כֹּה דַעְתֶּם יְחִוּ ,
כָּרֵב עֲנִין וּדְבָרִים יִבּוֹא הַחֲלוֹם ,
בְּתַחְבּוּלוֹת שׁוֹנוֹת רַבִּי הַתֵּבֵל יִקּוּ ,
לְדַרְנִיעַ הַלְּבָבוֹת וְלִיֶּסֶד הַשְּׁלוֹם ,
בְּדַעְתֶּם כִּשְׁפוּרִים יִנּוּעוּ יְחִוּוּ ,
פְּעֵלֶם מֵאִפֶּע . קוֹרֵי עַכְבִּישׁ יֵאָרְנוּ .

חַבּוּמָחִים עַל שְׁכֻלְכֶם אֵךְ שׂוֹא יִנְחִלוּ ,
לֹא דְרַכִּיהֶם דְּרַכִּי וְלֹא מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם מַחְשְׁבוֹתִי ,
מִזְמוֹתֵיהֶם תְּהוּ . אֵךְ הִבֵּל יִהְיֶלוּ ,
כִּי סוֹד הַנְּפִשׁוֹת חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתֵי ,
סוֹדֵי לִירְאֵי , לֵהֶם בְּרִיתִי אוֹדִיעַ ,
וּמִשְׁפִּילֵי יִהְיִירוּ כְּוַהַר הַרְקִיעַ .

וְאוֹתָךְ עֲבָדִי מִקֶּדֶם יִדְעֶתִיךָ .

מִרְסֵם אָמַר הַלְיִלָה הוֹרָה גָבֵר .

מֵאֲצִילֵי עַמִּי כִהֵן קִרְאֲתִיךָ .

וּבֵין הַמוֹנֵי עַמְּךָ בְּרִיתִי לָךְ קָבֵר .

קוֹלָם שְׁמַעֲתָ עֵינַיִם רְאִיתָ .

וּבְאֶחָד מִנְהֵם לְהוֹיֹת דַּמִּיתָ .

חֲטֵא רַבִּים נִשְׂאָתָ עוֹנוֹתֵיהֶם סָבַלְתָ .

עַל לֹא מִרְמָה בְּפִיךָ וְלֹא חָמָס עֲשִׂיתָ .

לְתִשׁוּעַת יי כָּל יְמֵיךָ יִחַלְתָ .

וּמִחֲקֵי תוֹרַתִי בְּשִׁכְלֶךָ לֹא נִטִּיתָ .

מִעֲצָר וּמִמִּשְׁפָּט אֲתָה לִקְחָתָ .

וַיְבִי אֱלֹהֶיךָ מִעוֹדֶךָ בְּמַחֲתָ .

רְאִיתִי כִי אֵין אִישׁ יִשׁוּחַח אֶת דוֹרְךָ .

גַּם כִּהֵן גַּם נָבִיא אַחֲרַי בְּצַעַם הִלְכוּ .

לָכוּ מֵאֶרֶץ חַיִּים גְּזֹרַתִי נִפְשָׁה .

וְכָל יְצוּרֵי גֹוֶךָ כְּעוֹפְרֵת נִתְּכוּ .

מִפִּשְׁעֵי עַמִּי בְּךָ הִרְעָה נִגְעָה .

לְמַעַן תִּשְׁכִּיל וְתִדַּע כִּי בְרַכִּי נִפְלְאַה .

לָכוּ בְּחִרְתִּיךָ מִשְׁלֵם עֲבָדִי מִנְעֵר .

בְּדַעְתְּךָ לְהַצְדִּיק אֶת רַבִּי עַמְּךָ .

אִז תִּרְאֵה הַשְּׁלוֹם בְּשִׁמּוֹם לְמַחֵר .

מִעֲמַל נִפְשָׁה תִרְאָה תִשְׁבַּע בְּאַחֲרִיתֶךָ .

חֲנֻךְ כִּהֵן מִלְאָךְ יי צְבָאוֹת .

לָךְ חֲנֻד לְעַמְּךָ כִּי בֵא קִין תִּפְלְאוֹת .

אֵף יָשׁוּבוּ אֵלַי וְאֱלֹהִים כֹּל יִקְבְּעוּ ,
כֹּל הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה אֶל אוֹצְרוֹ יָבִיאוּ ,
יְהִי מִרְקָב בְּבֵיתִי , בֵּית יִשְׂרָאֵל יִשְׁבְּעוּ ,
רוּחַ שְׁפָלִים וְנִדְכָאִים יִחִיו , יִרְגָּעוּ ,
אִז אֶפְתַּח לָמוֹ מִהַר אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם ,
אֲרֹאם נִפְלְאוֹת כִּימֵי צֵאתָם מִמִּצְרַיִם .

אֶרֶץ חֶפְץ תִּהְיֶה בֵּין הָעַמִּים שְׂכֵנֵיכֶם ,
כֹּל גּוֹי הָאֶרֶץ אֶתְכֶם יֹאמְרוּ ,
שֵׁם יְיָ יֵרָאֵו כִּי נִקְרָא עֲלֵיכֶם ,
כִּי־הִנֵּי יְיָ אִתְּם , כָּל־כֶּסֶם יֹאמְרוּ ,
מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי תַמְהָרוּ ,
וּבְכַבּוֹד הָעַמִּים כָּל־כֶּסֶם תִּתִּימְרוּ ,
וְאַתֶּם חֲצֵעִיר בְּיַהוּדָה כְּאֶלְפֵי עַמּוֹד ,
רֵאשׁוֹן כִּי־הִנֵּי וְרֵאֵה הַפְּלֵא כִּי־עֵינֵינוּם ,
אֶל שְׁעָרֵי שְׂאוֹל הִנֵּה הִבֵּאתִי נִפְשֶׁךָ ,
כִּי תִהְיֶה רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן , מִבְּיַשָּׁר לִירוּשָׁלַיִם ,
הִנֵּה אֵין חָכֶם כִּי־כַעַל הַנְּפוֹזִין ,
כִּי־הִנֵּי וְרֵאֵה גֹדֶל הַתְּחִיּוֹן .

וְאֲנִי מֹאמֵר יְיָ לְקִים מַחְרְתִּי ,
מִשְׁכַּרְתַּת הַשְּׂבוּעַ מִיַּד כְּעָלִי לְקַחְתִּי ,
הַרְמִיתִי אֶת הַקִּדְשׁ , תִּרְמַמְתִּי , עֲשָׂרְתִּי ,
וְעַל יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה הַשְּׁלֵכְתִּי ,
הוֹדִיתִי לְאֲדוֹנִי עַל שֵׁשׁ שָׁנֵי עֲבוֹדָתִי ,
וַיָּגַע לִי בְרֵאשׁוֹ , וַיִּתֵּן חֶפְשָׁתִּי .

בְּלִי כֶסֶף, בְּלִי עֶסֶק נִשְׁאַרְתִּי בַתֵּבֶל,
אִישׁ מִכְּאוּבוֹת וְהָלִי, צְפוּי לַשְּׁחַת,
זָכַרְתִּי מִצְבֵּי, מְלֹאתֵי יְגוֹן וְאָבֶל,
הִבְטַמְתִּי אֶל בְּנֵי בֵּיתִי, וְלֹא יָדַעְתִּי נַחַת,
אֲנַחְתִּי בְּמַרְיוֹת וּבְשִׁכְרוֹן מַתְנִים,
וְנִשְׁאַתִּי עֵינֵי לִישְׁבֵי בְּשָׁמַיִם.

מַעֲשֵׂי יי, הָאֵח, מִה גְּדֹלוֹ, מִה נִפְלְאוֹ,
כַּחוֹת גּוֹי וְנַפְשֵׁי פְתָאוֹס הַתְּחִזְקוּ,
שׁוֹקוּ עֲצֻמוֹתַי, עֲמִינֵי חֶלֶב נִמְלְאוּ,
כָּל מִיַּתְרֵי וְעוֹרְקֵי נִקְפְּאוּ, גִּדְבָקוּ,
נִגְהַת הַחֲשָׁמַל וְאוֹר גְּדוֹל רְאִיתִי,
כְּבוֹד יי — אֵלֶּי תִמְיֵד חֲפִיתִי.

רְאִיתִי יי נִעְלָם בְּחִבּוֹנֹו,
וְשׁוֹלֵיו מְלֹאִים אֶת הַיֵּכֶל בְּרִיאָתוֹ,
רְאִיתִי אֶת נֶעַם הַשְּׁלוֹם בְּמַעוֹנֵו,
וּבְאֵף הַמִּבְעַע יִפְתַּח נִשְׁמָתוֹ,
וַיַּעֲבֵר טוֹבוֹ עַל פָּנָי, דְּבָרִים נִעְלָמִים,
וּבְחִרְבַת קִדְשׁ הִבְטַמְתִּי אֶל שְׁלוֹם הַעוֹלָמִים.

לֹא מָתִי לַשְּׁחַת, וַיִּי רַפְּאֵנִי,
בְּדַרְדָּר אָמַת הַנְּחֵנִי, וַיִּשְׁלַם לִי נַחֲמִים,
הַשִּׁיב לִי שִׁשׁוֹן יִשְׁעֵי, שִׁמְחָה אֲזַרְנִי,
וְהַנְּנִי דִשׁוֹן וְרַעְנֹן, כְּבִימֵי הַעֲלוּמִים,
גַּם לֹא יַחְסֵר לַחֲמוּי, אֱלֹהִים הַכִּין לִי כְּהִנֵּה,
וּבְבֵית מִסְחָר נִכְבְּד הַנְּנִי סוֹחֵר בְּאִמּוֹנָה.

שָׁמַיִם תִּדְרֹשׁוּ מִמֶּעַל לְרֹאשׁוֹ ,
גַּם אֶרֶץ תִּדְרֹשׁה אֶרְאֶה מִתַּחַת .
הִנֵּה שְׁלוֹם יִהְיוּ אֱלֹהֵי קְדוֹשֵׁי ,
וּבְנֵי עַמִּי יִגְדֹּשׁוּ , לֹא יִדְעוּ נַחַת ,
צוּעָה הָיִיתִי מִהֲרַתִּי לְהַפְתִּיחַ ,
אֶמֶת אָמַר לְאָחִי , וְלִקְצֵן אֶפְתָּח .

כִּגְוֹן עֵדֶן עָתִיד לִפְנֵי הָאָרֶץ ,
אֲבִישׁ וְאֶתְמַה אֶל גְּדֹל תְּהַכְנֹנֶה ,
שְׁלוֹם בְּעוֹלָם , אִין צוּחָה , אִין פְּרִיץ ,
אִדְ צוֹפִינוּ עוֹרִים , אִין בְּהֵם תְּבוּנָה ,
לֹא לְמַדּוֹ תוֹרָה לְשִׁמְהָ , אִדְ הַבֵּל יִהְיֶה ,
אֲחֵרֵי בְצָעִים יִלְכוּ , לְכֵן נִבְשְׁלוּ .

שְׁמַעְקַקְעַר וּמְרִיטְשִׁקַע וְכָל צוֹרְרֵינוּ ,
בְּרֵאמֵי־אֵנָה וְלוֹגְעַר וַיְחִיפֵי הַרְגָלִים ,
מִלְּאֲבֵי תְּבִלַּת הַמַּה , שְׁלוּחֵי אֱלֹהֵינוּ ,
לְמַעַן נָשׁוּב בְּלֵב שָׁלֵם לְאֵל בְּשָׁמַיִם ,
אִזְ שְׁלוֹם יִשִּׁים לָנוּ שְׁהַשְׁלוֹם בְּמַעוֹנוּ ,
וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֵץ בְּלֵב לְשׁוֹנוּ .

רַב לָכֶם , מְטִיבֵי עַמִּי , לְדְרוֹשׁ טוֹבָתוֹ ,
פְּרַנְסֵי יִשְׂרָאֵל עַל הַצְּבוּר בַּל תִּתְנָאוּ ,
אִישׁ אִישׁ לְעַמְּקוֹ , לְמִלְאֲכַתוֹ וְעַבְדוֹתוֹ ,
אִדְ שׁוֹבוּ אֶל יְיָ , וְאֶל־הֵימָּן בַּל תִּקְבְּעוּ ,
אִזְ יַעֲמוּד הַמַּאֲסָף , הוּא שְׁלוֹם אֱלֹהֵינוּ ,
וְעַמְּלֵק לֹא יִזְנֵב הַנְּחֻשְׁלִים אֲחֵרֵינוּ .

רב לָכֶם, נְבִיאֵי עַמִּי, הָאֲוִלִים וְהַסְּבִלִים,
בְּתוֹךְ בֵּית הַמִּדְרָשׁ בַּל עוֹד תִּרְעוּ,
אֶל תִּמְיוּפוּ, מִיָּדַיִם, מוֹסֵר הַבָּלִים,
אֶרְתְּשֵׂאוּ, אֶל תִּצְעֲקוּ, קוֹל בַּל תִּשְׁמִיעוּ,
רַב לָכֶם בְּדַבְרֵיכֶם אֶת יי לְהוֹגִיעַ,
כִּי לֹא בְרוּחַ וְלֹא בְרַעַשׁ יי יִפְעֶה.

מִבּוֹתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, מֵאַחֲרֵי הַכִּירִים,
אֶל תִּלְמְדוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל תּוֹרוֹת וְחֻקִּים,
כִּי תוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה הִיא לֹא בַשָּׁמַיִם,
אֲךְ פֹּה בָאָרֶץ כֹּל עֲנִינֵיהָ דְבוּקִים,
הֵן לֹא יִחְפוּץ יי בְּמַגִּידֵי מִיִּשְׂרָאֵל,
אֲךְ בְּבַעֲלֵי מַסְחָר וְעַבְדֵּי נְאֻשִׁים יִשְׂרָאֵל.

בְּעוֹלָם הַמַּעֲשָׂה וְהַעֲבוּדָה, בְּכוֹר הַנְּסִיּוֹן,
לְמַדְתִּי דְרָכֵי בְנֵי עַמִּי וְהַלִּיכוֹתֵיהֶם,
וַיִּרְאֵנִי אֶת גְּדֻלַּת הַחַיּוֹן,
כִּי בַק הָמָּה עֲקָשׁוּ לָהֶם נְתִיבוֹתֵיהֶם;
בְּעֲלֵי טוֹבוֹת כָּלְמוּ, זֶה כִּדְת וְזֶה כִּדְעַת,
לְכֹן יֵצֵא הַנֶּגַע, פְּשִׁטָּה הַצָּרְעַת.

אֲחִיו בַּל תַּעֲשׂוּ טוֹבוֹת לַיי אֱלֹהֵיכֶם,
אֶל תִּתְּנוּ נְדָבוֹת, חֶסֶד בַּל תִּדְעוּ,
קוֹמוּ וְשִׁלְמוּ הַחֹזֵב הַמוֹטֵל עֲלֵיכֶם,
הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה נֹא בַל תִּקַּבְעוּ,
אֲזִי תִרְאוּ כְמוֹנֵי אוֹר בְּדוּר בַּשָּׁמַיִם,
עֵין בְּעֵין תַּחֲזוּ שְׂבוֹת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.

וְזאת תהיה מעֵתה בְּיִשְׂרָאֵל הַתְּעוּדָה,
זְכוֹרֹן נֶצַח, מִזֵּב מִפְּנוֹת וּמִבְּנִים.
לְהַשִּׁיר מֹשֶׁה, רֹאשׁ יִשְׂרָאֵל, זָקֵן בֵּית יְהוּדָה,
יָד וְשֵׁם לְמֵאנְטֵעֵפִיאָרְע, לְיוֹם פְּלוֹת לוֹ מֵאֵת הַשָּׁנִים,
כִּי יִבְטְלוּ כָל הַחֲכָרוֹת, רַבּוֹת הַמְּהוּמָה,
וְתוֹסֵד קֶפֶה אַחַת: הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה.

הַיּוֹשָׁנִים יִתְפָּאֲרוּ תָּמִיד בְּרוּיָה יִרְאָתָם,
יַעֲשׂוּ מַעֲשֵׂה זְמִיר, וּכְפִינְחָס שָׁכַר יִבְקָשׁוּ,
הַמֵּת־הַדְּשִׁים יִתְחַלְּלוּ בְּרִמָּה בְּרַעַשׁ נִדְבָתָם,
יִלְכוּ בְּשִׁרְיוֹת לֶבֶס, וְכָל הַיִּשְׁרָה יַעֲקֹשׁוּ,
אֲבָל לֹא בְּרוּיָה וְלֹא בְּרַעַשׁ יִי יוֹפִיעַ,
בַּקּ בְּקוֹל דְּמָמָה דְּקָה דְּבָרוּ יִשְׁמִיעַ.

שִׁמְעוּ דְּבַר יִי, מַחֲרָדִים אֵל דְּבָרוּ,
בְּשׂוֹבָה וְנַחַת פְּלִכֶם תּוֹשְׁעוּ,
יִי נֶאֱמָן בְּבָרִיתוֹ וְקִיָּם בְּמֵאֲמָרוֹ,
אֲבָל, אַחֵי הַיִּקְרִים, אֵל נֶא תְּרַעוּ,
אֵל תְּמִדוֹ בְּאֲמַת לְבַבְכֶם צְרִי אַחֵיכֶם,
חֹשׁוּ, הַקִּימוּ כָּל מַעֲשְׂרוֹתֵיכֶם.

רַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵל עוֹד תִּגְזְרוּ צוּמוֹת,
צוּמוֹ אַתֶּם, וְעַל הָעָם כָּל תִּכְבְּדוּ,
כִּי שׂוֹא יִדְבְּרוּ כָּל אֱלֹהֵי הַחֲלוּמוֹת,
הַרְשָׁעִים לֹא יִשְׁמְעוּ, יוֹסִיפוּ יִזְדוּ,
וּמָה בָּצַע כִּי יִצּוּמוּ כָּל עַצְבֵּינוּ,
וְיוֹסִיפוּ טַעֲנוֹת בְּפִי מִסְמִינֵינוּ ?

רַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּתוֹרַתְכֶם אֵל תִּרְחֲבוּ,
כִּי אֵךְ חֲמֻרָה תִּדְעוּ, אֲכַל לֹא צוֹרְתָהּ,
אֵל תִּהְיוּ מִנְּאִים, הַשְּׁלֹם תִּאֲחָבוּ,
כִּי חֶסֶד תִּתּוּרָה הָאֵמֶת, וְשְׁלֹם נִשְׁמָתָהּ,
עֲצֻמוֹת יִבְשׁוֹת אַתֶּם, חֲקִיצוּ נִרְדָּמִים,
הִרְבּוּ שְׁרוֹם בְּעוֹלָם, אִז תִּהְיוּ הַכְּמִים.

רַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵל עוֹד תִּחְיֶנוּ,
לְכָתוּב סְפָרֵי כְרִיתֵת בְּתוֹךְ מִשְׁכְּנֹתֵיכֶם,
בּוֹזֵי שֵׁם יי, עַד מָתִי לֹא תִבְיֶנוּ,
כִּי אֵךְ שְׁלֹם יִחְפוֹץ יי אֲלֵהֵיכֶם?
מִזְבַּח יי, לֵב הַנְּשִׁים הַנְּדַפְאוֹת,
אֵל תוֹסִיפוּ, שׁוֹמִים, לְכַסּוֹת בְּדַמְעוֹת.

כִּי בְנֵי דוֹרְנוּ, דוֹר הַמְדַבֵּר, אֲנָשֵׁי הַתְּאוּהָ,
בְּרֵאוֹתֶם בְּתוֹלָה יִפָּה יַעֲלִילוּ לְנִשְׁוֹתֵיהֶם,
וְאַתֶּם, לֹבְשֵׁי אֲדָרֶת עֲנִיִּים וּמְלֵאֵי נְאוּהָ,
אֵל הַבְּצֵעַ תִּבְיֶמוּ, וְתַעֲזְרוּ עַל יְדֵיהֶם,
בְּשֵׁם תוֹרַתְנוּ, אֲשֶׁר נְתִיבוֹת שְׁלֹם נְתִיבוֹתֶיהָ,
תַּעֲשׂוּ תוֹעֲבוֹת וְתַעֲבָמוּ אֲרַחוֹתֶיהָ.

וְאַתֶּכֶם, אֲדִירֵי עַמִּי וְגִדּוּלֵי כַהֲנִיָּהֶם,
אֲזַחֵר בְּשֵׁם הָאֵמֶת וְהַשְּׁלֹם אֲשֶׁר תִּתְיַמְרוּ בָּמוֹ,
לְבַל תוֹסִיפוּ לְבַקֵּשׁ חֶסֶד מִמְּלָכִים וְשָׂרֵיהֶם,
כִּי לְבוֹת מְלָכִים וְשָׂרִים בְּיַד יי הַנְּמוּ,
אֵת מְלָכֵינוּ וְשָׂרֵינוּ נִכְבַּד בְּלִבְבֵינוּ,
אֲכַל נֹדְדָה עַל הָאֵמֶת, כִּי נָחוּב בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ.

כִּי בַמֶּלֶךְ בְּעֵשִׂיר, מָה הִמָּה עָלַי אֲדַמּוֹת ?
סוֹכְנֵי יי, עוֹשֵׂי דְבָרוֹ, נְגִידֵי עַמֵּיהֶם,
זֶה הוּא אֲדוֹן הַשְּׁלוֹם, וְזֶה גִבּוֹר הַמְּלַחְמוֹת,
וְתַעֲוִדְתֶּם בַּתֵּבֵל, לְהִיטִיב עִם מִשְׁרֵתֵיהֶם,
וְאִיךָ יִבְקֹשׁוּ מַלְכֵי הַשְּׁלוֹם פְּנֵי מַלְכֵיהֶם,
מָרָם עָשׂוּ בְּעֵצְמָם כִּר הַמוֹטָל עֲלֵיהֶם ?

יְי רַחֵם עַל עַמּוֹ בְּרַחֵם אָב עַל בָּנָיִם,
וַיְגַל אֲזַנְתֶּם לַמוֹסֵר, לְמַעַן יִבְיָנוּ,
וְאַתֶּם אֲדִירֵי עַמֵּי, מַלְכֵי הַקְּנִינִים,
אֵת שְׂכָל מַלְי בְּתוֹךְ לְבוֹתֵיכֶם תַּצְפִּינוּ,
הַתְּבוֹנְנֵנו הַיָּטִב וְרָאוּ בְּסִפְרֵי הַתּוֹלָרָה,
כִּי לַעֲת כִּזְזֵאת הַנַּעֲתֶתֶם לְמַעַלָּה נִכְבְּדָה.

אִם מְעַרְכֶת הַשְּׁלוֹם תִּסְדֵּר קַרְבָּנוּ,
וְחוֹצֵץ יֵצֵא כְּלָנוּ בְּמַלְחַמַת הַקְּנִינִים,
אִזּוּ יוֹפִיעַ עֲלֵינוּ בְּהִדְרוֹ יְי אֱלֹהֵינוּ,
יִכְרוֹת לָנוּ בְּרִית עוֹלָם, חֲסֵדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים,
כֹּל עַמֵּי הָאָרֶץ יִבְיטוּ וְיִתְפַּלְאוּ,
יֵשׁ יְי עַל רֹאשֵׁינוּ יִרְאוּ וְיִירָאוּ.

בַּחֲנוּ אֵת יְי וְתִרְאוּ נִפְלְאוֹת בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם,
שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה תִרְאוּ בְּעֵינֵיכֶם,
לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה תִרְגִּישׁוּ בְּקַרְבֵיכֶם,
אִזּוּ תִדְעוּ כִּי יֵשׁ יְי בּוֹרֵא אָרֶץ וְשָׁמַיִם,
תִּרְאוּ כִּי יְי לֹא יִבְקֹשׁ הַצּוֹמֹת וְזַעֲקֶתֶם,
אֵךְ שְׁלוֹם בְּנֵי עַמּוֹ יִחְפוּץ, אֲשֶׁרֶם וְסוֹבְתֶתֶם.

עשו חסד עם הגוים, העמים שכניכם,
מפני דרכי שלום תנו למי נדבות יריכם.
השמרו לכם מעשות בן לאלהיכם,
תנו שלום לישראל. צדקה לאהיכם,
לעשות חסד ואמת ילמדנו שכלנו,
לדוף צדק ושלום תלמדנו תורתנו.

ידעתי, כי ימצאו רבנים ונבונים,
ישאלוני: „מי אתה, כי העזת פניך,
החכם אתה מכל הרבנים והנאונים,
ואיך תוכל לתורות הלכה בפני מורה,
הלא כהנים אנחנו. גדולי החוראה,
ידיו הפועל וחתרומה איך לא נדעה?”

לכם הן אמר: הלא תדעו כי לא באתי,
למחר את השמא ולהתיר את האסור;
לפרדם נכנסתי ובשלום יצאתי,
בדרך חכמים אלך. מדיבריהם לא אסור,
ואנכי לא אבקש להאמין על דברתי,
בחננו נא וראו, כי לא אשקר באמונתתי.

ידעתי, כי ימצאו מבקרים משפילים,
אדירי החכמה, גבורי הפדעים,
יאמרו: „מי הוא זה, האחד מן הנפילים,
החסרים לנו כיום אוילים ומשוגעים,
כי בא שוטה חדש, משולל התבונה,
לכונן שטה חדשה בחכמת הסכונה?”

לְכֶם הֵן אָמַר : כֹּל תִּתְּנוּ בִּי מִנְרַעַת .
הֲלֹא תִדְעוּ , כִּי כַעַס בְּחִיק פְּסִילִים יָנוּחַ .
לֹא בָאתִי לְאַלְפֶכֶם חֲכָמָה . לְלַמְדְכֶם דַּעַת .
רַק לְהַגִּיד , כִּי אֱלֹהֵינוּ אֵינָנו רַעִיוֹן רֹוֹחַ ,
בְּחִנּוּ נָא וּרְאוּ , כִּי יֵשׁ נִסְתָּר מִשְׁכַּלְנוּ ,
יִשְׁנֶה פָּנָי הַתַּבַּל , וַיֹּאד אֶת עֵינֵינוּ .

וְאַנְכִי כִּמְקַדֵּם אֶחָיָה בְּאֲמוֹנָתִי ,
כִּי רַק יְיָ אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן יוֹשִׁיעַ ,
אֲלֹמֶד תּוֹרָה וְתִלְמוּד , אֶהֱבֶה אֶת דְּתִי ,
חֲסִדֵי יְיָ אֲזַכִּיר , תְּהַלְּלוּ אֲבִיעַ ,
אֶתְעַנֵּג עַל יְיָ , אַחֲזֶה בְּעֵינָיִם ,
כִּי יָשׁוּב יְיָ שְׁבוֹת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם .

כִּהֵן מִסְתָּר הַנְּגִי . עַל מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמֹדָה ,
סְמוּךְ לִבִּי לֹא יִירָא , כִּי יְיָ לֹא יַעֲזֹבֵנִי ,
אֶהֱבֶה אֶת הַמְּלֶאכֶה , בְּאֲמוּנָה אֶעֱבֹדָה ,
אֶת הַמִּסְתָּר אֶהֱבֵתִי , כִּי בֶן סוֹחֲרִים הַנְּגִי ,
לֹא בַמֶּדְרֵשׁ אֶחֱפֵשׁ יִרְאֵת שָׁמַיִם ,
רַק כִּמְעַצוֹר הַתְּאוֹת וַיִּגִיעַ כְּפָיִם .

לְהַתְּפָאֵר בְּמוֹזְבָה נִם עֲתָה לֹא רַהֲבֵתִי ,
כִּי אֵד בְּחִבּוּן יְהִי שֵׁם נְאוּנָה וְהַדְרָה ,
אֵד בְּסִתְרֵי לִבִּי אֶת עֲמֵי אֶהֱבֵתִי ,
כְּאֶבֶם כְּאֶבֶי , אֶתֶם אֲנֹכִי בַצָּרָה ,
אֶחֱבֵב סִתְחֻדָשִׁים , יוֹתֵר מִהֲמַת הַיְשָׁנִים ,
אֶהֱבֶה קְרָאִים , יוֹתֵר מִהֲמַת הַרְבָּנִים .

מִרְאֵה הַבְּקָר אֲרָאָה מִנְגֵד ,
כְּעֹלֹת שֶׁמֶשֶׁנוּ עַל פְּנֵי הַשָּׁמַיִם ,
חֹסֵי נָא אִחֵי , אֶל תִּבְגְּדוּ בְּגֵד .
אִז תֵּרְאוּ כְּמוֹנֵי אוֹר שְׁבַעֲתֵיכֶם ,
אֱלֹהִים הוֹרְנֵי דְרָכֵי הַיְשָׁרִים ,
וַיִּגְלָה לְפָנַי מִגְּלַת הַסִּתְרִים .

נַחֲמוּ נָא עַמִּי , כִּי קָרַב קֶץ הַיָּמִים ,
שׁוּבוּ אֶל יי , אֶל תִּקְבְּעוּ אֶת אֱלֹהֵיכֶם ,
עַל פֶּתַח בֵּן הָעֵדֶן שֶׁם יֹשֵׁב הַחַמְסִים ,
עֵינָיו וְלִבּוֹ יָשׁוּם תָּמִיד עֲלֵיכֶם ,
לֹא יִתֵּן שִׁנָּה לְעֵינָיו , לְעַפְעַפְיוֹ תְנוּמָה ,
עָנִי הוּא וְרוֹכֵב עַל חֹיֶבֶת מַעֲשֵׂר וַתְּרוּמָה .

בַּהֵן אֲנֹכִי , שִׁפְתַי דַּעַת יִשְׁמְרוּ ,
אֲנִיד לְעַמִּי תוֹרַת אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת ,
זָכְרוּ חֻקֵי מֹשֶׁה , תוֹרוֹתַי תִּנְצְרוּ ,
לֹא תוֹרַת הַקְּנָאוֹת וְלֹא תוֹרַת הַפְּרָעוֹת ,
הַעֲוִרִים הַבִּיטוּ לְרֵאוֹת , וְהַחֲרָשׁוּם שִׁמְעוּ ,
אֶל תַּעֲשׂוּ מַזִּיכּוֹת , בַּק אֱלֹהִים בַּל תִּקְבְּעוּ .

בַּהֵן אֲנֹכִי , אִף כִּי לֹא נִין אַחֲרָן הַגָּנִי ,
אֶכַל בְּתוֹרָה וְתִלְמוּד הַגִּיתִי , עֲמַלְתִּי ,
נִשְׁמַת אִישׁ הַשְּׁלוֹם עָלַי אֶרֶץ תַּחֲנִי ,
עָבַד יי הַגָּנִי , בְּדַרְכֵי הַשְּׁבָלְתִי ,
מִפְּרֵי עֵץ הַחַיִּים מַעֲמַתִּי בְּגוֹן הָעֵדֶנִים ,
וְאֶבְשֶׁר מוֹבֵר־אֱלֹי לְבָנֵי הָאִיתָנִים .

מִלֶּאךֶּ הַבְּרִית אָנֹכִי . פָּקֹדֶת יְיָ עֲשִׂיתִי .
הִלַּכְתִּי לְהַגִּיד לְעַמִּי , כִּי אֱלֹהִים יִמְהַר פַּעֲלוֹ ,
לִפְנֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדֶּרֶךְ פְּנִיתִי ,
הַאֲדוֹן אֲשֶׁר תִּבְקָשׁוּ , עֵתָּה יָבוֹא אֵל הַיְכָלוֹ .
יְיָ נִקְרַב לְמִשְׁפָּט , אוֹתִי רֵאשׁוֹן שְׁפָטְנִי ,
לְהוֹחִיר מִרָם יַעֲנִישׁ , אֵל עַמִּי שְׁלַחְנִי .

שְׁמִירַת מַעֲשֵׂר וּתְרוּמָה אִם תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ ,
מִפְּעֻלוֹת יְיָ אִז תַּחֲזוּ בְּעֵינַיִם ,
אִז לֹא יִשְׁמַע עוֹד קוֹל צְוֹנָה וּפְרִיץ ,
שְׁלוֹם-עוֹלָם יִהְיֶה תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם ,
הַקְּשָׁתוֹת יִשְׁבְּרוּ , מִלְּחָמוֹת יִשְׁבְּתוּ ,
חֲרָבוֹתֵם לְאִתִּים הַעַמִּים יִכְתְּתוּ .

יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֵל רֵעֵהוּ דַבְּרוּ ,
לְמַעַן יִקְשַׁב וַיִּשְׁמַע יְיָ אֱלֹהֵיכֶם ,
הַשְׁבִּי שְׁמוֹ , שְׁלוֹם , הֲרִימוּ , עֲשׂוּ ,
וּבִיּוֹם יַעֲשֶׂה סִגְלָה יְיָ יִחַמֵּל עֲלֵיכֶם ,
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַדְרֹו יוֹפִיעַ מִשָּׁמַיִם ,
וַיִּכְתוֹב אֶת עוֹבְדָיו לְחַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם .

אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וּמַלְךְ הַמְּשִׁיחַ .

מלך המשיח :

קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי אֶזְנֵי שׁוֹמְעֵת ,
נֹאקֵת יִשְׂרָאֵל עַד נִפְשֵׁי נְנֻעָה ,
עַם קָדְשִׁי , הִדָּה ! גָּלָה מִבְּלֵי הַדַּעַת ,
שָׁנַת גְּאֻלְתּוֹ בָּאָה , סִמְאָתוֹ נִמְלָאָה ,
שׁוֹנְאֵי בְנֵי עַמִּי יַעֲבִידוּם בְּפִרְךָ ,
חַוֵּשׁ , נְבִיא הָאֱלֹהִים , דְּרוּךְ לְפָנֵי הַדְּרֹךְ !

אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא :

הַמָּרְס תַּדַּע אֵת פִּינְחָס אָבִי הַקְּנָאִים ,
וְאֵל עַמְךָ הַמְּשַׁחֵת אֵיךְ תִּשְׁלַחְנִי ?
אֵין שְׁלוֹם לְיִשְׂרָאֵל , אֵין שְׁלוֹם לְרָשָׁעִים ,
בְּרֹאוֹתַי דְּרִבִּיהֶם אֵשׁ קִנְאָתִי תֹאכְלֵנִי ,
קִנְאֵי אֶנְכִי מִיּוֹם צִאתִי מִמִּצְרַיִם ,
חֲרָף מִמֶּנִּי , אֲעֵלֶה בְּסַעְרָה הַשָּׁמַיִם !

מלך המשיח :

נְבִיא הָאֱלֹהִים , אָנָּה רַחֵם עַמְךָ ,
כִּי כָבֵד נִמְלָא צָבָאָם , נִרְצָה עֲוֹנָם ,
חוּס נָא עָלַי , אֵל תִּתֵּן דְּפִי בְּאַחֲרֶיךָ ,
הַבֵּט אֵל שְׂבָרִים , אֵל גְּדֹל אַסּוֹנָם ,
שׁוֹנְאֵיהֶם הַעֲצוּמִים יַעֲבִידוּם בְּפִרְךָ ,
חַוֵּשׁ , נְבִיא הָאֱלֹהִים , דְּרוּךְ לְפָנֵי הַדְּרֹךְ !

אליהו הנביא:

לִי הָאֱלֹהִים קָנָא קָנָאתִי,
כִּי יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ תוֹרוֹת, חֶק הִפְרוּ.
מֵאַסְתִּי אֶת עַמִּי, דִּרְכָם שָׁנָאתִי.
כִּי לְשׁוֹנֵם עוֹלָה יִהְיֶה, שֶׁקֶר יִדְבְּרוּ,
קָנָאִי אֲנֹכִי מִיּוֹם צִאתִי מִמִּצְרָיִם,
הֲרַף מִמֶּנִּי, אֶעֱלֶה בַסַּעֲרָה הַשָּׁמַיִם!

מלך המשיח:

אֵל נָא, נָבִיא הָאֱלֹהִים, אֵל תַּחֲרַף מַעֲרֻכוֹתַי.
כִּי אֶהְבֵּת עוֹלָם אֶת עַמִּי אֶהְבֵּתִי,
בְּצַרְתֶּם אֲצַר כָּל יָמַי וְשָׁנֹתַי,
כִּי מִלְפָּנַי הָאֱלֹהִים אוֹתֶם עֲרַבְתִּי,
אֲמַנֶּם, חָמְאוּ יִשְׂרָאֵל, הִעֲזוּ דְרָכֵיהֶם,
לֹא בָמֹז הָאָשֶׁם, כִּי בִשְׂוֹא נִתְעוּ,
מָה חָמְאוּ הַצֹּאן, כִּי הִתְעוּם רוּעֵיהֶם?
כִּהְנִי יִשְׂרָאֵל דִּרְךָ יי לא יִדְעוּ,
הַעֵת הַבְּרִיּוֹת תִּמְיֵד יִגְנוּבוּ,
חַנְּפִים כְּלָמוֹ, בְּלִשׁוֹנָם יַחֲלִיקוּ,
חֶקֶקִי אֲנֹן יַחֲקוּקוֹ, עֵמֶל יִכְתוּבוּ,
עַל דַּלַּת בְּנֵי עַמֶּם כַּעֲגֹלָה יַעֲיָקוּ,
אִחַ יִגְנוֹשׁ אֶת אֲחָיו, יַעֲבִידוּהוּ בַפֶּה.
חֹשׁ נָבִיא הָאֱלֹהִים, דִּרְךָ לְפָנַי הַתִּרְךָ.

אליהו הנביא:

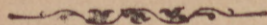
לא אֶמְבּוֹל אֶת עַמִּי, דְּרִכֵּיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם,
כִּי דָמִים בְּדַמַיִם בְּקִרְבָם גִּנְעוּ,
אֶךְ חָמָס, אֶךְ שׂוֹד כָּל מִזְמוֹתֵיהֶם,
הַכְּלָבִים עָזוּ נַפְשׁ יֹאכְלוּ וְלֹא יִשְׁבְּעוּ,
קָנְאִי אֲנֹכִי מִיּוֹם יָצֵאתִי מִמִּצְרַיִם,
הֲרַף מִמֶּנִּי, אֲעֲלֶה בַסַּעֲרָה הַשָּׁמַיִם!

*

* *

קול ממרומים:

הִפִּי, נִשְׁמַת אֱלֹהֶיךָ, אֵל תְּקַנְאִי לְאַלְהֵיךָ.
מִפְּנֵי קוֹלִי תִנּוּרָא הַמְּלֹאִי מוֹרָא וּפְחָד.
לְכִי מֵהַר וּבְשָׂרֵי שְׁלוֹם לְאַחֶיךָ,
עַם נַפְשׁ עֲבָדֵי דְרֹד תִּתְאַחֲדֵי יָחַד,
אֵל תַּעֲלֵי הַשָּׁמַיִם, אֵל תִּקְרַבֵי הַלּוֹם,
בְּרִיתִי תַחֲיֶה אֶתְךָ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם,
עֲמוּד, כְּהֵן צִדְקָ, לְאוּרִים וְתַמִּים,
הֵן נְגִיד נִתְתִּיף וּמִצְוָה לְאַמִּים!

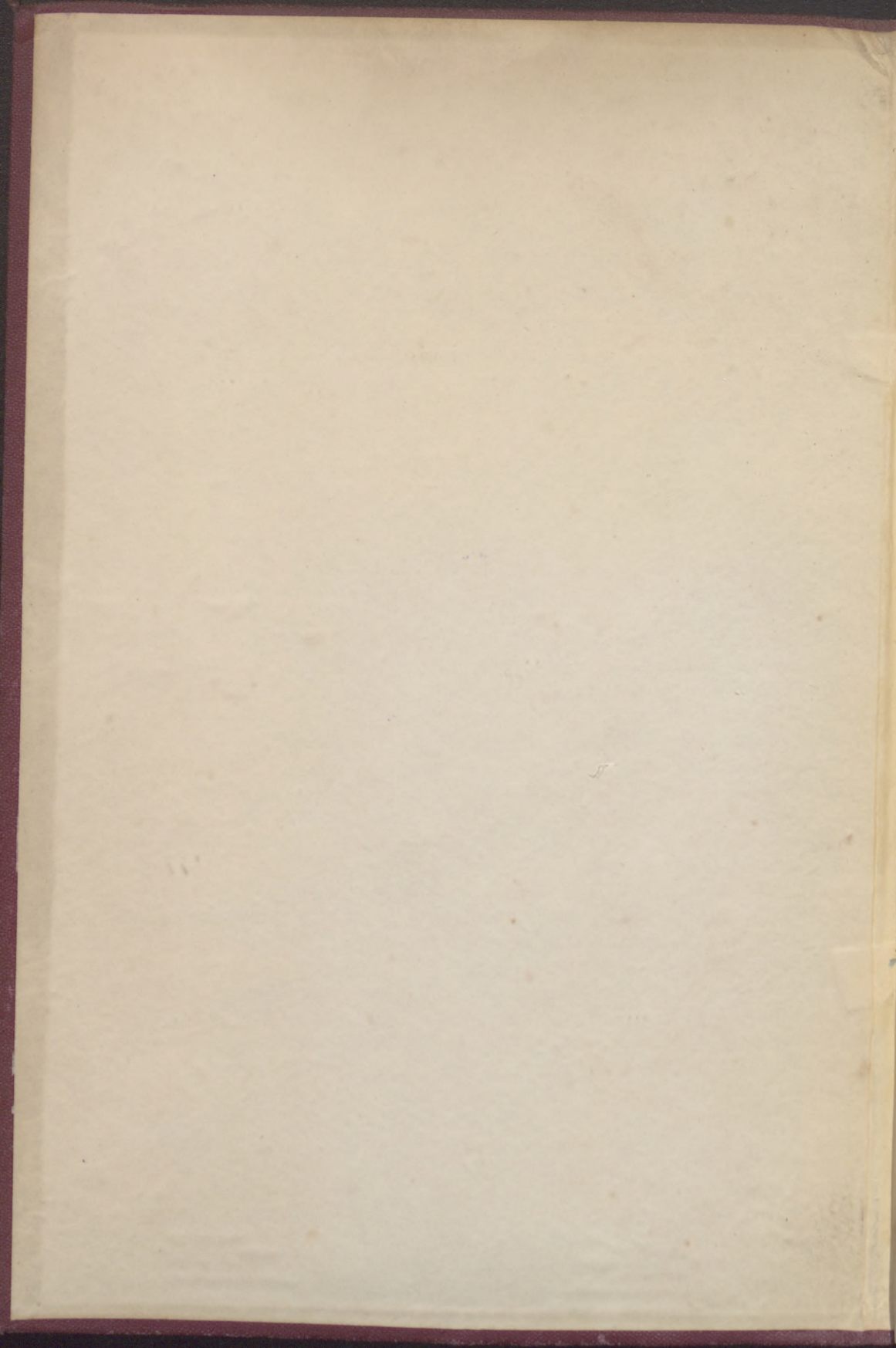

B

.125.

